

ŞEWÇILA

3 kovara edebî kulturî 3 zimistan 2023

Roşan Lezgîn Tercumeyê Yew Qesîdeya Cizîrî

Bîlal Zîlan Biyografîya Ahmed el-Kurdî

Mehmet Şah Aslan Cewze de Dersa Zazakî

Meqsed Muqriyanî Qesawet û Şayî

Serwet Akkaş Hîkayeya Xidî

Deyndar Nuştox Rojnuşteyê Mi

Ehmedê Xagî Bapîr Seyfulah

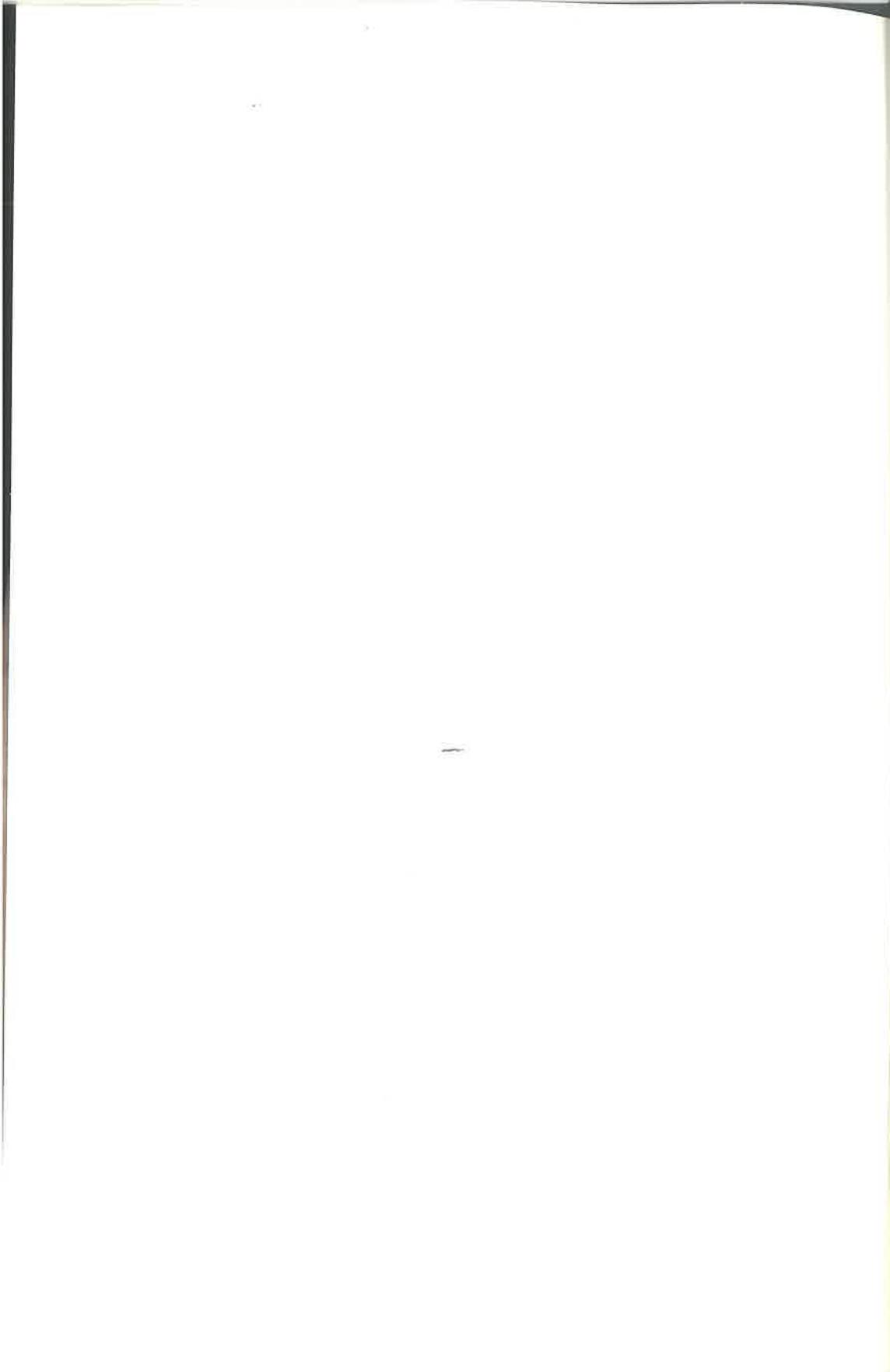
Îsmet Bor Têvernayîşê Dejan

Mela Mehmedê Nêribî Mi To ra Nêva

Sadiq Hîdayet Katya

Roland Barthes Nuştoxî û Nuştekarî

18

ŞEWÇILA

Kovara Edebî Kulturî
Hûmare: 18, Zimistan 2023

**Wayîr û Berpirsiyar
Sahibi ve Sorumlu
Müdür:**

Sıdkı Zilan

Edîtor:

M. Şah Aslan

Redakte:

Roşan Lezgîn

Xebata Qapaxî:

Hebûn Okçu

Çapxane:

Azde Ajans & Matbaa
Kocatepe Mah. Hatay
Sok. No: 20/2,
Çankaya-Ankara
Tel: 0312 431 43 21
Sertifika No: 40800

Vaya/Fiyat: 25 TL

Adrese:

Elaziğ Cad. Diyar
Galeria C Blok, No: 9
Yenişehir / Diyarbakır
Tel: 90 (412) 223 03 69

E-mail:

sewcila558@gmail.com

*Berpirsiyarîya
nuşteyan
ya nuştoxan
bi xwu ya!*

Wendoxê ercayeyî,

Sey heme hûmaranê verînan, ena hûmare de zî eserê muhîmî yê edebî, hunerî û kulturî estê. Yanî, kovara ma **Şewçila** destpêk ra nat xeta xwu ya xizmetê hîrakerdişê kapasîte, tesbîtkerdiş û sereraştkerdişê qeydeyanê nuştişî yê ziwanê ma de; hem nesir hem nezim de, averberdiş û zêdnayîşê eseranê ma yê edebî û hunerî de; hîrakerdişê cîhanê ma yê fikrî de; resnayîşê wendoxan û nuştoxanê neweyan de rolê xwu bi serkewtiş ana ca.

Ena hûmare de mamosta Roşan Lezgînî yew şîira Melayê Cizîrî Kurmancî ra bi yew hawayo serkewte açarnaya Zazakî ser. Bi eno qeyde, îsbat beno ke enê her di diyalektê ma di varyantê zaf nizdî yê ziwanê ma Kurdî yê. Ancî, derheqê yew qeydeyê nuştişî de zî yew nuşte nuşto ke gereka ma nuştiş de formê eslî yê çekuye esas bigêrê. Mesela, eger çeku halo sade de sey “di” yena nuştiş, herfa pêrabestişî “y” bêro ver zî gereka vengê eslî yê çeku nêbedilîyê û sey “diyin” bêro nuştiş. Mamosta Roşan Lezgînî derheqê nameyê “Zaza” ke Tewrat de vîyareno de zî yew nuşte nuşto. Sewbîna zî, yew hîkayeya Sadiq Hîdayetî Farisî ra, yew nuşteyo teorîk yê Roland Bahrthesî zî Tirkî ra tercume kerdo.

Mehmet Şah Aslanî derheqê Cewze de dersa weçînişî ya Zazakî de nuşto û Cewze ra yew merdim dayo şinasnayîş, Bîlal Zilanî zî derheqê biyografiya Ahmed el-Kurdî de nuşto. Serwet Akkaş û Îsmet Borî her yewî yew hîkaye nušta. Mihanî Licokic, Meqsed Muqrîyanî, Ehmedê Xagî û Mela Mehmedê Nêribî her yewî bi yew şîire, Deyndar Nuştox û Mehmet Emen zî her yewî bi yew nuşte ena hûmare de ca girewto. Evdî Hesqerayî zî yew deyîre arêdaya.

Înşelah ma hema bi zaf hûmaran piya benê û **Şewçila** roşin dana şewa ma.

TEDEYÎ

Roşan Lezgîn, Tercumeyê Yew Qesîdeya Cizîrî	3
Sadiq Hîdayet, Katya	9
Mihanî Licokic, Şewçila	16
Meqsed Muqriyanî, Qesawet û Şayî	17
Serwet Akkaş, Hîkayeya Xidî	18
Ehmedê Xagî, Bapîr Seyfulah	24
Îsmet Bor, Têvernayîşê Dejan	25
Mela Mehmedê Nêribî, Mi To ra Nêva?	30
Deyndar Nuştox, Rojnuşteyê Mi	38
Roland Barthes, Nuştoxî û Nuştekarî	41
Evdî Hesqera, Kilama Mihê Keyê Qason	49
Mehmet Şah Aslan, Cewze de Dersa Zazakî	52
Bîlal Zîlan, Biyografiya Ahmed el-Kurdî	60
Mehmet Şah Aslan, Xal Mehmed	63
Roşan Lezgîn, Derheqê Yew Qeydeyê Nuştişî de	71
Mehmet Emen, Nuştişê Mi	74
Roşan Lezgîn, Tewrat de Nameyê "Zaza"	76
Mewlidê Kirdî Opera de	80

TERCUMEYÊ YEW QESÎDEYA CIZÎRÎ

| Roşan LEZGÎN |

Bi tercumekerdişê ena qesîdeya Melayê Cizirî (1570-1640) mi waşt ke ma bivînê, dê hela ma eşkenê şîranê ma yê klasîkan ke diyalektanê bînan yê zîwanê ma Kurdî de nusîyayê bi eynî form û sin'etî tadê Zazakîya ma ser. Coka ez sere de vajî, wa wendoxî enê tercumeyî sey yew ceribnayışî bivînê.

Seke yeno zanayış, heme zîwanan de şîrê klasîkî bi yew zîwanogiran ke famkerdişê ci hende asan nîyo ameyê mûndiş. Seba ke fam bibê hewceyî bi ferhengan û şerhî esto, yanî gereka hem hetê zîwanî ra hem hetê sin'etê şîre ra yew îze-heto zelal bibo ke merdim şîra klasîke ra fam bikero. Coka bi eynî form û sin'etî tadayışê yew şîra klasîke yewna zîwan yan zî lehçe ser zaf zehmet o, heta ke mumkin nîyo. La mi ena qesîde bi eynî form û sin'etê şîre, Kurmancî ra tada Kirdî ser. Yanî senî ke Kurmancî de **qesîde**¹ ya, Kirdî de zî bi eynî hawa qesîde ya; misraya diyine yê her **beyte**² her di misrayanê beyta ve-

rîne dir eynî **qafiye**³ de yê. Hetê hece û **redîfî**⁴ ra zî qet ferq ma-beyn de çînê yo. Mesela, qesîde orîjînalê xwu de yewendes heceyan ser o awan biya, mi zî bi eynî heceyan tadaye. Cizirî qafiyeya zengîne “-anê” şixulnaya, mi mecbûren qafiyeya tame “-an” şixulna, la mi redîf eynî şixulna. Zafê çekuyanê ke ena şîre de şixulnîyayê her di diyalektanê ma de zî eynî yê. Hetê sentaksî ra zî hema vajêne ke zêde ferq çînê yo la ancî zî cayê edatan ver tayê misrayan de mana tam sey Kurmancî nêvejîya.

Netîce de ez yeqîn biya ke ma eşkenê diyalektanê ma yê bînan ra bi eynî form û sin'etî şîranê klasîkan tadê Zazakîya ma ser û bi eno qeyde do Zazakîya ma zî şîra klasîke de bêro xericnayış. Yew het ra, eno ceribnayış îsbat keno ke Zazakî û Kurmancî di varyantê yew zîwanî yê.

Seke yeno zanayış, dewro verîn de, yanî wexto ke şîrê klasîkî

ameyê nuştîş, Kirdîya ma de çiyêk nênusîyayo. Badê, tayê mewlidî nusîyayê. Mewlidan ra belkî *Mewlidê Kirdî* yê Ehmedê Xasî sey mesnewî tayê sin'etê şîira klasîke bi zanayîş tede ameyê şixulnayîş. Şîirê ke badê pey nusîyayê zî, terzê edebîyatê şarî de tenya bi weznê hece û qafîye nusîyayê. Yanî, şîirê

ma yê ke bi qafîye û weznê hece estê, form û sin'etê şîira klasîke ra dûrî yê.

Kilmê mesela, ma nêşkenê vajê Zazakîya ma de şîira klasîke esta. Eno semed ra, eger tercume bo zî, Zazakî de biyayîşê şîiranê klasîkan her hetî ra muhîm o.

¹ **Qesîde** (*m*): Yew tewirê şîire ke exlebê xwu beytê ci mabeynê 33 û 99 de yê, her beyte de zî rêza diyine beyta tewr serîne dir eynî qafîye de ya û hetê tema ra zî hîna zaf tede medhê pîlan yeno kerdiş. Çend beşê qesîde estê: 1.Beşê destpêkî, 2.Beşê medhiye, 3.Beşê fexrîye, 4.Texazul, 5.Dua (Roşan Lezgîn, *Ferhengê Termanê Edebî*, Weşanxaneyê Roşna, Diyarbekir 2022, r. 91-92)

² **Beyte** (*m*): Şîire de sey beşî di misrayê ke hetê mana ra yewbînan ra beste û bi eynî peym nusîyayê. Menzûmeya ke di rêzan ra yena pê. (Esero corin, r. 23)

³ **Qafîye** (*m*): Erebi de manaya xwu ya ferhengî "a ke peynî de yena" ya. Şîire de vengê ke heceya tewr peyîne ya çekuyanê peynîya misrayan de pê gênê ra vanê **qafîye**. Qafîye çeku yan zî îlaweyê ke peynîya misrayan de ca gênê û manaya xwu yewbînan ra ciya de bena. Yanî çeku

yan zî îlaweyê ke peynîya misrayan de ca gênê û manaya xwu yew û eynî wezîfe vînenê qafîye nêhesibîyenê, înan ra vanê **redif**. Tayê şîiran de qafîyeyî zereyê misrayan de zî ca gênê, nînan ra vanê **qafîyeyê zereyî**.

Qafîyeyî zî zafî û tayîya vengê sey yewbînan gore tesnîf benê: **1.**Eke tenya yew veng pê bigêro, ci ra vanê **qafîyeya nîmcete**. **2.**Eke yew herfa bêvengê û yew vengine piya pê bigêrê vanê **qafîyeya tame**. **3.**Eke hîrê vengî pê bigêrê vanê **qafîyeya zengîne**. **4.**Eke vengê ke pê gênê hîrê ra zêdeyêr bê, vanê **qafîyeya tûnce**. **5.**Qafîyeyê ke bi çekuyan yan zî koma çekuyanê ke hetê mana ra ciya yê la hetê vengê ra sey pê yê û yenê peynîya misrayan ra zî vanê **qafîyeya cînasî**. (Esero corin, r. 90-91)

⁴ **Redif** (*n*): Şîire de îlawe yan zî çekuyê ke sey yewbînan ê, û peynîya misrayan de badê qafîye yenê û eynî wezîfeyî vînenê. (Esero corin, r. 94)

KURMANCÎ

Mey nenoşî Şeyxê Sen'an xelet
Ew neçû nêv Ermenistanê xelet

Mislê Mûsa wî tecellaya te dî
Ê tu dî kanî xelet **hanê** xelet

W'ê nedî bejna te û dayî qîyas
Hikmetê lew çûye burhanê xelet

Setweta Leylê yeqîn Mecnûn tepand
Wer ne Qeys naket beyabanê xelet

Wek Nîşanî neqş û nîşanek te dî
Ê ku nîşanek te dî **kanê** xelet

Ez giham ava heyatê xef ji dil
Xudrî vajî çûye heywanê xelet

Şahnişînên nazikan dayî' mekun
Da nebînî dil bi vê **xanê** xelet

Allah Allah çerx û dolabê dinê
Nuqte nebînî dil bi vê dewranê xelet

Roz û şeb her seyrê dîdarê te tîn
Nakirin ew dewr û seyranê xelet

Hûn nebên meşşateî xef danîye
Hemqeran kir xal û nîşanê xelet

ZAZAKÎ

Mey nêşimitbi Şeyxê Senan xelet
Nêşi Ermenîstanî miyan xelet

Sey Mûsayî ey tecelaya to dî
Eyê ti dî kanî xeta **yan** xelet

Ey nêdî beşna to û daye qîyas
Hîkmet loma şiyu û burhan xelet

Lerzê Leyle yeqîn be Mecnûn terqna
Eke nê, Qeys nêkewtê yaban xelet

Sey Nîşanî nexş û nîşanê to dî
Eyê yew nîşanê to dî **kan** xelet

Ez resaya awa heyatî xafil
Xizir ters şiyu bi o **heyan** xelet

Şahnişînê nazikan ziyan mekên
Wa qelb nêvîno bi ena **xan** xelet

Elah Elah! Çerx û dolabê dinya
Nuqta nêvînenê der dewran xelet

Roj û şewe tim seyrê dîdarê to
Nêkerdêne o dewr û seyran xelet

Mevajê xemelnayoxe xap kerdo
Têver de ronayê deq û nîşan xelet

Dê bi ser canê me murwet dameên
Bişkuwên benda girêbanê xelet

Ser nebî ber kufrîzulfê 'aqîbet
Ez ditirsim lê ji îmanê xelet

Pehnîya vê çerx û dolabê dinê
Nisbeta erbabê 'urfanê xelet

Nusxe'ê 'alem hemî 'inwanek e
Nuqteyek nabit di 'unwanê xelet

Qulzum û bayên muxalif tê pur in
Da nekelşin darê sukkanê xelet

Da bizanî pehlewani mûyekê
Dest nedî lîllahî mîzanê xelet

Wê di destê min gula geş pur xunaw
Heyfi bilbil çû gulistanê xelet

Hê ji sehwa xameê bû wer ne min
Ev xelet nakir di dîwanê xelet

Wê li ser bejna te ev seywan veda
Wer ne nada rojê seywanê xelet

Geh dil û geh can didin turkên te tîn
Nakirin yexma û talanê xelet

Dê canê ma ser o murwet megêre
Mebeste pişkocanê bendan xelet

Sere meberê binê sîya biskan
Ez tersena ke şero îman xelet

Pehnîya nê çerx û dolabê dinya
Nîsbet bi erbabê arifan xelet

Nusxay alemî heme yew 'enwan ê
Yew nuqta nêbena der 'enwan xelet

Behr û vayê muxalifi tey zaf ê
Ti nêşiknê xwu ser o daran xelet

Bizane ti mûye ser o cambaz ê
—Ti dest nêdê, lîllahî mîzan xelet

Destê mi de gula geşe pirr xunaw
Heyf ke bilbil şiyoy gulistan xelet

Xeletî yê qeleme bî nek mi ra
Mi ê nêkerdî der dîwan xelet

Aye beşna to ser o sîye rona
Rojêk ronêna aye seywan xelet

Ge zerr ge can danê tirkê to bêrê
Nêkenê nê yaxme û talan xelet

Meşrebê turkan Fîrat û Nîli kir
Teşneleb çû terfê 'ummanê xelet

Pîrê hikmetbîn li wîfqa meşreban
Kes nedî mey rêhte fincanê xelet

Rast e yek qanûn seraser nîne tê
Xwehrî û pîçên perîşanê xelet

Pakîteb' û quwetek mewzûn divêt
Da nedît sen'et bi îdmanê xelet

Merdumên çehvên Melê 'eksa xwe dî
Wek Nîşanî ma li nîşanê xelet

Meşrebê tirkan Ferat û Nîl kerdî
Teşnanî şiyî hetê umman xelet

Pîro hîkmetzan meşreban miyan de
Kes nedî û mey rişna fincan xelet

Raşt a, tek yew qanûn nîyo seranser
Çewtî û fetlî yê perîşan xelet

Pakteb'et û hêzo mewzûn lazim o
Sin'et nêbeno bi yew îdman xelet

Kamî çimê Melay de eksê xwu dî
Sey Nîşanî mendo bi nîşan xelet

Çime: Melayê Cizîrî, *Dîwan*, Weşanxaneyê Nûbiharî, Îstanbul, 2013, r. 86-90

Sadiq Hidayet 08.02.1902 de Tehran de ameyo dinya. Wendişo verîn û miyanîn Tehran de, unîversîte zî Belçîqa de wende. La seba ke bala ey zêdetir edebîyatî ser o biya, unîversîte de wendişê muhendîsiye ca-verdaya û şiyoyê Parîs. Fransa de ziwana û edebîyatê Fransî nîzdî ra şinasnayê û eserê xwu yê verînî zî uca nuştê. Badê çar serran ageyreno Tehran la seba ke verîna bala ey yoga ser o biya, serra 1936 de şiyoyê Hindistan û uca ziwane Sanskrîfî mûsayo. Sanskrîfî ra çend rîsaleyê Budhayî tercumeyê Fransî kerdê. Badê ke Hindistan ra ageyrayo Tehran, demeyêk sey memûr karê dewlete de xebitîyayo û tercumanî kerda. La enê karî xulqê ey teng kenê, coka leze fek

înan ra veradano. Serra 1950 de ancî şîno Parîs. Psîkolojîyê eyo têmiyanek uca hîna zêde gineno têro. Roja 19.04.1951 de pancas serrîya xwu de yew odaya otele de bi gazê heywayî întîxar kerdo. Xwu dima bê nuştêyê ke kovar û rojnameyan de weşanayê davîst eserê gelek erjaye yê verdayê.

Sadiq Hidayet yew keyeyo dewlemend yê farisan ra mîrzadeyêk biyo zî la heyatê xwu zaf sade vîyarnayo. Edebîyatê modern yê Farisî de edîbanê tewr muhîman ra yew o. Perspektîfê edebîyatê Sadiq Hidayetî helbet xorînîya kulturê Îranî ser o yo, la hetêk ra zî bi yew awiro egzîstansîyalîst ewnîyayo meselayanê însanî yê dewrê modernî ra.

K A T Y A

| Sadiq HÎDAYET |

Muhendisî Awusturyayîj ke bi mi diyabi şinasnayiş, çend şewî biyî ke cafe de ameyne masaya ma de ronîştêne. Zafê reyan ez û di hevalê xwu ma ronîşte biyêne, o zî ameyne, destûr waştêne û masaya ma de ronîştêne. Seba ke waştêne ziwanê Farisî bimûso, miyan ra manaya tayê çekuyanê Farisî ma ra persayne. Seba ke çend ziwanê xerîbî zanayne û îdîa kerdêne ke xaseten ziwanê Tirkî ziwanê dayka xwu ra başêr zano, coka mûsayişê Farisî ey rê hende zehmet nêameyne.

Yew merdimo polê ci hîrayî, aseyişê ci cidî, sereyê ci pîl û çimê ci keweyê tarî bî, seke rengê awa Royê Danûbî eksê xwu dabi çimanê ey. Sûretê ey sûr û gunin, porê ey o gewr dorê çareyê ey ê qoqê berzî ro ameyne war. Hereketanê ey ê giranan û wicûdê ey o sey sportmenan nîşan dayne ke yewo qewetin û sihetin o.

La bedenê ey û xemgînîya ke çimanê ey ra aseyne, yewbînan dir

tenaquiz de bî. Emrê ey teqrîben dorê çewres serrî yan zî bineyna zêde bi. La ciwantir aseyne. Tim cidî û sakîn bi, seke yew heyato bêteşqe le vîyarnayo. Kîştâ çimê ey ê raştî de rêça yew birîne estbî. Mi wina texmîn kerd ke meslekê muhendisîti ver, gama ke rayir virazenê, teqayiş ra yew kerra perraya yan zî ko ra ameya war û kîştâ çimê ey de birîne viraştâ.

Ey yew eleqeyo xisûsî nîşanê edebîyatî dayne. Vatişê ey gore, tede haletê di kesan û şexsîyetan estbî ke biroj biyêne muhendis û karê xwu ser o formulanê matematîkî şixulîyayne, bişewe zî biyêne şair û bi kaykerdişê setrencî wextê xwu vîyarnayne.

Şewêk ez tenya masaya xwu de ronîşte biya. Muhendisî Awusturyayîj ame, destûr waşt û masaya mi de ronîşt. A şewe tesadufen ma tenya mendî, hevalan ra kes hetê ma ra nêame. Demeyêk bêke ma tu çî qisey bikerê, ma muzîk goşdarî kerd. Nişka ra orkestraya Stenka

Razinî dest pê kerd, yew deyîra meşhûre a rûsan cenite. O wext, mi çiman û riyê ey de keyfî dir piya yew haletê derdî dî. Seke ey zî ferq kerd yan zî hewce dî ke derdê zereyê xwu qisey bikero. Bi yew hawayo bê îtîna va “Ti zanê, enê muzîkî dir yew xatiraya ke mi xwu vîr ra nêkerda esta. Yew xatiraya ke cînîyêk dir eleqedar; yew halo mexsûsê xemgînîya ciwanîya mi.”

Mi va “La ena deyîra rûsan a.” Ey va “Belê, ez zana. Ez wextêk Rûsya de sey esîr cûyaya.” Mi va “Herhal ti wextê Cengê Cîhanî yê serra 1914 de esîr kewtê.” Va “Belê. Destpêkê enê cengî de ez cebheyê Sirbîstanî de biya. Badê, ez cengê rûsan de esîr kewta. Ti zanê ke esîrtî de heyat hende asan nîyo.”

Mi va “O qeyde yo, hem zî esareto Sibîrya de! Gelo to kitabê Fyodor Dostoyevskî *Xatirayê Keyeyê Merdeyan* wendo?” Ey va “Belê, mi wendo. Labelê bi temamî sey ucayî nêbi. Çimkî seba ke ma esîrê cengî biyî, heta dereceyêk azadîya ma estbî. La o, mujîkan dir hepisxane de bi. Ma miyan de profesorî, ressamî, kîmyagerî, heykelteraşî, kuaforî, cerrahî, muzîsyenî, şairî û nuştoxî estbî. Kışta çimê mi ke ceng de perçeyê şerapnelî ginabi piro, înan uca emeliyat kerd.”

Mi va “Seba şima zêde zehmet

nêbi?” Ey va “Zehmet ra meqsedê to çi yo? Destpêk de ewnîyayne ma ra. Eger ti raşte bipersê, vernîyan de, heta dereceyêk ma halê xwu ra memnûn bî. Herçiqas ma temamê roje hepsî bê zî kampê xwu de azadîya ma estbî. Ma tiyatro awan kerd bi. Ma xwu rê bereqayî viraşt bî. Îlaweten her aşme 25 rûbleyî pereyê cêbî diyayne her efserî. O wext Sibîrya de ercanî û hîrayî estbî. Herçiqas zafê wextan pereyê cêbî nêdayne ma zî ancî ma gelek werd peyda kerdêne. Ê ti zanê, seba ke ma şêrê teber destûr çinê bi. Bifikirîye, ma mecbûr biyî ke bi serran hepis bimanê. Ez rincan û hal ra kewte biya, mi temamê roje bi wendişê kitabî vîyarnayne. Eke wext vîyart, yanî şeş aşmî badê, wexto ke esîrê tirkî daxilê ma kerdî, seba ke ez ziwanê Tirkî bîmûsî mi înan dir dostanî rona. O miyan de mi yew xorto ereb şinasna, nameyê ci Arif bîn Arif bi, şarê Yerûşalîmî bi. Mi dest bi tehsîl kerd û yew mideto kilm de ez ziwanê Tirkî mûsaya, hende ke ez eşkayne bi ziwanê Tirkî konferans bidî. Seba ke ma miyan de kesê ke tehsîlê xwu temam nêkerdo estbî, destûr diya ma ke ma derse bidê înan. Bi eno qeyde, dersan û konferansan dest pê kerd. Mi tiyatro îcra kerdêne, cînîyanê rûsan teber ra kostum û kincê tewr rindekî û

çiyê ke lazim biyêne ma rê şirawitêne. Zafane yew çiyô bikalîte ameyne meydan, coka teberê kampî ra kesî ameyne temaşekerdişê tiyatroyê ma.”

Mi va “Yanî, şima xwu gore xwu rê yew heyato xisûsî ardbi meydan.”

Ey va “Ti texmîn kenê. Mi tenya behsê çiyê derheqê xwu de kerdî. Ti kenê xwu vîr ra ke ma yew kamp de hepis biyî. Kamp yew tepeyî ser o bi. Qasê di kîlometreyî bajarê Krasnoyarskî ra dûrî bi. Dorê kampî dîrekê şeş metreyî berz erd de ameybî çikitiş û têldirik amebi antiş. Çend metreyan ra cayêk de bircî roniyaybî, tede nobedarî estbî, destê înan de tifingî. Labelê ez bereqaya xwu ra nêvejîayne teber û mi heme wextê xwu bi wendişê kitabî vîyarnayne yan zî ez metnê konferansanê xwu ser o şixulîayne. Tenya çiyô ke zerrîya mi weş kerdêne eno bi. Mi dîyêne ke enê heme kesê wendeyê sinetkarî, ciwan û bextewar, yan extîyar û xemgîn, ma yew qedero mişterek de cûyayne.”

Mi va “Ti kenê xwu vîr ra ke xetereyê cengî, hesirê çiman, vengê guleyan, gazê jehrinî û kişîyayiş tim verê çimê şima de biyo. Qey şima enê hemîne ra pawite bî?”

Ey va “Mi to ra va ke ti nêşkenê halê ma bizanê. Roje de tenya di saetî heqê ma yê ziyaretkerdiş û geyrayişî estbî. Kincê ma pêro niştî canê ma ra û qirêjin bî. Kincê ma yê binî çinê bî. Zimistanê ucayî binê sifirî de çewres-pancas dereceyî bi, hamnanî hîris dereceyî germ bi. Ma sey heywanan axur de hepsî bî. Îlaweten janê nêweşîyan û qewimîyayişê wehşetane ke ameyne meydan, enê cengî ra bêterêr bî. To dî ke ma miyan ra yew biyo gêj. Şewêk mi hevalan dir kaxidî kaykerdêne. Hevalanê ma ra yew, serê milê ci de tuwerzîn, dekewt zere û yew derba pête da masaya ma ro ke ma her yew cayê xwu ra perayî. Eger tuwerzîn dest ra nêgirewtêne, do ma heme werdi bikerdêne. Macaran ra yew merdim gêj bibi. Teqlîdê kutikî kerdêne û tim lawayne, ma hewîya xwu pê ardêne. Çiyô tewr zêde ke ez teselî kerdêne biyayişê hevalê min ê erebî Arif bi. O hertim keyfweş bi û vera her çî de bêteleqe bi. Cayo ke tede bi de keyfweşî estbî. Mi xatirayê xwu û Airifî yê rojanê ma yê esîrtî yew rojnameyê Vîyana de bi sernameyê Katya neşir kerdî. Zaf derg o, ez nêşkena qisey bikerî.”

Mi va “Çi sebeb ra Katya?” Va “Raşta ci, mi waştbi ez behsê aye bikerî la ez mesela ra dûrî kewta. A

seba min cînîya verîne û cînîya pe-
yîne bî. Mi ser o yew tesîro ke vîrê
mi ra nêşino verda. Ti zanê, gereka
cînî tim hetê mi ser bêrê, gereka ez
esla hetê cînîyan ra nêşêrî. Çimkî
eger ez hetê yew cînî ser şêrî, ez
wina hîs kena ke a cînî semedê mi
xwu teslîmê mi nêkena, semedê
pereyî yan tolazîye yan zî semedê
yew çiyoy mi ra teber xwu teslîm
kena. La eger verî cînî hetê mi ser
bêro, ez xwu kena qurbanê aye. Hî-
kayeya ke ez behs kena, enê çiyay
ra yew a. Tekane xatiraya min a ro-
mantîk a ke ez do caran nêkerî xwu
vîr ra. Herçiqas ser ra davîst serrî
vîyartê zî hertim verê çimê mi de
ya.

O wext ma nîzdîyê bajarê Kras-
noyarskî de esîr bî. Badê ke ma-
beynê min û ê xortî erebî de yew
tewir têkilîya heskerdişo sey bira-
yan ke cêrabiyayîş mimkun nîyo
virazîya, ma her di eynî bereqa de
mendî. Ma wextê xwu semedê mû-
sayîşê zîwanî yan bi kaykerdişê ka-
xidan vîyarnayne. Mi Almanî
mûsnayne ey, ey zî zîwanê Erebi
mûsnayne mi. Yeno mi vîr, şewêk
çilaya ma çinê bî. Ma rûn rişna ze-
reyê diwîtî û lako ke ma gomlekê
xwu ra kerdbi ra yew fitîl viraşt û
ma vera roşnê a çila de şixulîyayî.
Eynî wext de mi Tirkîya xwu zaf
aver berdbî. Mi Çîn ra, Swêd ra,
Norweç ra û Danîmarka ra kitabî

daybî ardiş. Arif yew xorto zarweş,
porê ey o siya xelesin bi, hertim şa
û rîhuyaye û şên bi.

Axirî serra 1917 de înan veng da
esîranê ereban ke tirkan ra ciya bi-
kerê. Înan pere da ey û şirawit ba-
jarê Krasnoyarskî ke semedê
şiyayîşî hazirîya xwu bikero. Tir-
kan mi ra lomey kerdêne vatêne
“Dê biewnî, hevalê to seba ke vera
me de şer bikero ma ra aqîtîya!”
Labelê Arif cayo ke tede bi de bi
weşikî û bi sîmaya xwu ya şarê Roj-
helatî bajarê Krasnoyarskî de bala
keynayan ant. Êdî meşgûlê eşq û
heskerdişî bi. Rey-rey ameyne zî-
yaretê ma zî. Rojêk mi bi o wezî-
yetê xwu yo pertal kitab wendêne.
Nişka ra ber abi û mi dî ke yew
keyneka rindeka ciwane ameye
odaya mi. Ez serê nivîna xwu de
wina zuwa biya û sere ra bi lingan
keyneke de mat menda. A verê
çimê mi de sey yew meleke yan zî
sey yew xîyalî ameye. Hîrê-çar
serrî bî ke ez bi o wezyeto perîşan
sey merdeyî cûyayne. Herdîşa mi
sey herdîşa Rasputînî ameybî heta
serê sîneyê mi, kincê mi zî canê mi
wa zeliqîyaybî. Mi wextê xwu mi-
yanê kitabî û pelanê kaxidî de vî-
yarnayne. Mi bawer nêkerdêne ke
yew keyneka rindeka pîrûpake
odaya mi de ya. A keyneke zîwanê
Almanî zî zanayne û dest pê kerd
mi dir qisey kerd. Labelê ez hende

keyfweş biya ke ez nêşkaya cewabê aye bidî. Aye dima ber abi û hevalê mi Arif dekewt zere, eke huya, mi fam kerd ke seba ke mi ecêb verdo, ey wina kerdbi. Xaseten a keyneke ardbî ke waştîya xwu nîşanê mi bido. Neke seba ke mi xemgîn bikero, tenya seba ke bineyke yarî bikero û keyfê xwu biyaro wina kerdbi. Çimkî mi baş xûyê ey zanayne. Arifi mi ra va 'Bêre ma şêrê şaristan. Ez seba to destûr gêna.' Badê çend serran reya verîne bî ke ez do bişiyêne şaristan. Bîlaxire ez û Arif û Katya ke semedê mi destûr girewtbi, ma ver bi şaristan kewtî rayir. Rayir de vewre tayê cayan de helîyayne, êdî serê wesarî bi. Ti nêşkenê tesewur bikerê ke ez çi halî de biya. Ma qeraxê Royê Yenîseyî ra şiyêne, ez keyfan ra qalikê xwu de nêhewîyayne. Ez bi tamamî bibîya bengîyê rindekîya a keyneka delale. Temamê rayirî de keyneke her çi ra qisey kerdêne. Ez sey yew merdeyê ke bi serran badê pey mezelê xwu ra vejîyayo û ameyo yew dinyaya roşne biya. Cesaretê qiseykerdişê aye dir mi de çinê bi ke ez cewab bidî aye. Axirî ma resayî şaristan. Aye ma berdî yew oda ke lambaya elektrîkî tede takewte, masaya ke ser o rîpêşo sipî raviste, sendelî û textê rakewtişî estbi. Mi sey dewijan ewnîyane ber û dîwaran ra û mi

xwu ra persayne: 'Çiyo ke ez vînenogelo hewn o yan raştî ya.' Ez û Arif ma verê masa de ronîştî. Keyneke ma rê çay arde. Dima mi dir dest bi suhbet kerd. Ê keynayê keyfweşî ke cemaetî şên kenê ra bî. Dima, mi fam kerd ke keyna nîya, mêrdeyê aye ceng de ameyo kiştîş û yew tutê aye o qijek zî esto. Keyeyê înan de yew muhendîs û cinîya xwu zî cûyayne. Herhal odaya xwu bi kîra daybî înan. Ma a şewe uca mendî. Hem zî yew şewa ke ez nêşkena tesewur bikerî. Ez aşiqê a cinîya ciwane nêbiya; ez nêşkayne xwu de rayîr bidî enê fikrî bile. Ez biya bengîyê aye. A seba mi goşt û esteyan ra nêameyane wicûd, a yew meleke biye. Yew meleka xelaskare ke yew lehze de roşin da cûya min a tariye. Ez nêşkayne aye dir qisey bikerî yan destê aye bigêrî.

Serê sibayî ez ageyraya la çi halî de! Çiyo ke ez zana heyatê esaretî êdî nêameyane antiş. Ez ne eşkayne biwanî ne eşkayne binusnî ne zî eşkayne karêk bikerî. Di konferansê hewteyî ke mi dayne, mi nêweşîya xwu kerde mazeret û taloq kerdî. Ena biyena ra pey her çi verê çimê mi de tadîya yew manaya mubhem û mechûle ser. Seke mi enê heme çiyî hewn de dîyê. Di-hîrê hewteyî badê Katya ra mi rê yew mektûb ame."

Mi persa va “Mektûbî senî şima rê ameyne?”

Ey va “Êsîran binê yew dîrega dûrê çimê nobedaran de çale kendbî. Ma dîrege birnaybî, bi hawayo ke wedariyo û ancî cayê ci de ronîyo. Her roje ma ra yew nobedar bi, nimitkî şiyêne û semedê înanê bînan çiyê ke ihtiyacê ma pê estbî erênayne ardêne. Mektûbî zî ey ardêne. Reyêk mektûbê xwu de nuştbi ke roja dişemeyî, roja asnewberîye de, ti qeraxê royî de bigeyre, ez do bêrî to bivînî. Qey Arifi aye ra vatbi ke hewte de di rojî heqê ma yê asnewberîye esto. Ena cînî seba ke rindeke bî û zarşîrîne bî, eşkayne seba şiyayîşê mintîqeyê qedexeyî destûr bigêro. Seba ke êsîran dir têkilî rono eno rayir amebi vîrê aye. A roja dişemeyî, înan gama ke ma berdî qeraxê royî, ez bi ters û lertz şiya cayo ke aye vatbi. Ez qederêk miyanê daristanî de rayir şiya, mi Katya dî. Ma piya şiyî qeraxê royî de ronîştî. Daristanê keweyê gurrî dorê ma girwtbi. Aye ancî dest bi suhbet kerd, mi tenya destê aye kerd miyanê destanê xwu û maçî kerd. Katya deyax nêkerd, xwu eşt verara mi. Xwu teslîm kerd. Raştta ci yew çiyê winasî qet hişê mi ra nêvîyartbi. Çimkî a semedê mi yew însana pîroze ke ganî merdim destê xwu nêerzo ci bî!

A roje ra pey heyatê êsîrtî mi rê hende bi zehmet ke qet nêvîyartêne. Ma eno çî hîrê-çar reyê bînî zî tekrar kerd, rojanê asnewberîye de ma bi nimitkî yewbînî dîyêne heta ke mi yew hewte aye ra xebere nêgirewte. Dima, aye ra yewna mektûb ame, tede nuştbi ke ena reye do bêro û mi rê kincan biyaro. Mi melûmat da hevalanê xwu û va, beno ke ez çend şewî nêrî. Mi rica kerd ke herinda mi de înzâ bierzê kaxidê içtîma. Gama ke ma çareçar hewş de vindertêne û ma ra yewî ma hûmaritêne ra yew tersê ma çinê bi. Çimkî eno tenya wextê ma yê şênayî bi û hûmare tim vurîyayne. Coka caran yew hûmaritişo raşt nêbiyêne. Axirî, roja qewlê ma de, ma qeraxê royî de yewbînî dî. Mi rê yew qatê kincanê dergan yê çerkezan û ser de zî yew kelawa tiftikine ardebî. Mi kincî dayî xwu ra, kelawe na sereyê xwu ser û ma kewtî rayir.

Kampê êsîran ra heta şaristan di saetî rayir bi. Rayir ra eke kes raştê ma biameyne Katya mi dir bi Rûsî qisey kerdêne. Mi zî qet cewab nedayne, tenya mi vatêne “Sipasîbo.”

Axirî ma şiyî keyeyê aye. Heta serê sibayî ez odaya aye de biya. Roja bîne, muhendîso rûs û cînîya ci û tutê ci dir piya ma vejîyayî teber ke koyan ra bigeyrê. Ma Koyê

Hîrê Estûnî ke biyêne hîrê şiqî de geyrayî û ma daristan de kone akerde, adir wekerd. Geyrayişê ma hîrê rojî dewam kerd. Uca sey yew dinayaya dûrî bî. Ma însanan û haylemeyê înan ra vindîbiyaye biyî. Ma werdo weş werdêne û şerabo bikalîte şimitêne û miyanê daran ra temaşeyê beriqîyayişê astereyan kerdêne. Yew vayo honik ameyne. Katya dest bi deyîre kerde. Bi yew vengo efsûnin deyîra “Keştivanê Volga” û “Stenka Razîn” vate. Mühendisê rûsî zî vengê xwu yo bas kerdêne miyanê vengê aye. Vengê Katya sey vengê naqosê dêreyî goşê mi de çingayne. Ez cayê xwu de mat mendbiya. Reya verîne biye ke mi eno vengo îlahî şinawitêne. Ez keyf û zewq ra lertzayne û mi hîs kerdêne ke êdî ez bê Katya nêeş-kena bicûyî.

A şewe heyatê mi ser o tesîr

kerd. Mi hende keyf girewt ke ez amade biya a saete heyatê mi êdî biqediyoy û eger ez bimerdêne heta ebed ruhê mi keyfweş mendêne. Axirî ma ageyrayî. Ez caran nêkena xwu vîr ra, serê sibayî gama ke ez hewn ra wuriştay, Katya semawere de çay girênaybî û mi rê dekerdêne. Mi dî ber abi û Arif dekewt zere. Ez herinda xwu de mat menda. Ey çiyêk nêva. La ewnîya Katya ra, ageyra ewnîya mi ra. Dima vejîya teber û ber girewt. Mi Katya ra persa va ‘Se bi?’ Katya va ‘O sey tutan o. Fek ey ra verade. O heme keynayan dir geyreno. Ez enê tewir xortan ra hes nêkena. Siktir bikere. O yewo ke serê rayirê xwu ra gulan çînenoy, boye keno û gêno erzeno.’

Hevalê mi şî. Uca ra pey ez çiqas ey dima geyraya zî mi qet salixê ey nêgirewt.”*

*Ena hîkaye çimeyê “Sadiq Hîdayet, *Segê Vilgerd*, Întişaratê Emîrê Kebîr, Tehran, 1964, r. 67-79” ra, hetê **Roşan Lezgînî** ra Farisî ra ameya açarnayiş.

ŞEWÇILA

Mihanî LICOKIC

Ancî takewte dila
Kovara ma Şewçila
Ziwanê ma Kirdî rê
Tim bibo roşnê çila

Ma kêy xwu de bi Kirdî
Teber zerre bi Kirdî
Ma pêro qisey biker
Ziwanê xwu bi merdî

Şima ziwanê şarî
Xwu rê mekerê barî
Ma ma rê keno xerîb
Bi perwerde û zorî

Yewroce ra tûtê xwu
Tim tedir bi zarê xwu
Bike bilbilê Kirdî
Giran meke barê xwu

Ziwanê nê welatî
Zey şekirê nebatî
Eynî zey fêkîdare
Zey sayanê Xelatî

Ziwan û welat û kam
Ma têdir benê tamam
Heta Nûh û Ademî
Enê zano xas û 'am

QESAWET Û ŞAYÎ

Meqsed MUQRIYANÎ

Zindan di şew û rûc
Heskerdiş mi rê sûc

Qesewatê ma şo
Keder' ma birişyo

Heskerdey zeray' mi
Bi belay serey' mi

Bi heqê ewrada
Ma veynî murada

To ser o veşaya
Biya wele, rişaya

Rocê ma akewo
Çiley' ma takewo

Ez teyray' halînî
Bi darb û birînî

Bi roc û roşnayî
Go bibo şênayî

Welat ra rageyra
Bifira, bigeyra

Meqsed, heme kesî
Bi şayî pêresî

Heme rûc roşnayî
Cay' bibî şênayî

Murad Mem û Zînî
Şî rocey yeqînî

Pê biy' verg û verek
Heme vacê werok

Çik heps û zindanî
Gangêr ruh û ganî

Mizgîni vila bo
Heme kes pey şa bo

HÎKAYEYA XIDÎ

| Serwet AKKAŞ |

Pîyê Xidî Wel yewêde feqîr û bêkes bî. Seba xulamîye amebî ena dewe. Dima, îta zewecîyabî û mendbî. Seba ke debara keyeyê xo bikero xulamîye û şiwantî kerdêne. Emrê xo koyan ra vêrdêne ra. Hetê ra zî qabilîyetê xo yê sey arêdayişê hengemînê mêşanê yabanî estbî. Hengemîno ke vetêne, hem rotêne hem zî xo rê kerdêne qatix, pê debara xo kerdêne. Welî wusar-hamnan mêşî teqîb kerdêne, cayê înan dîyêne. Cayê ke doz kerdbî ra payîzî hengemîn vetêne. Labelê raştîye de qîymetê enê hengemînî zî zêde nêzanêne, bi erzanî rotêne. Seke keda ey nêbî, talanê mêşan bî.

Vecîyayne yew hîşarê berzî ser. Enê hîşarî ra hengemînêko rind, zêde û qîymetin kom kerdêne. La vetena hengemînî zaf zehmet bî. Hîşar hem berz bî hem zî mêşan hengemînê xo pawitêne. Xênca Welî kesî îta ra vetişê hengemînî nêgirewtêne xo çimî. Coka nameyê enê hîşarî zî bibî Kemerê Welî. Hîşar bi nameyê Welî ameyne nas-

kerdene. Her kesî waştêne hengemîno ke o hîşar ra veto biherîno. O hengemîn derman bî. Raşt zî tehm û rengê xo ciya bî. Çiyê ke destê însanî nêginayê piro saf, pak û bi qîymet bî. Çimkî hîlekar, însan bi xo bî. Û ferqê enê çiyî de bî.

Mêşan halînê xo cayêko berz de, yew şîkefeta qickeke de viraştîbî. Seba ke merdim ê hengemînî kom bikero, lazim bî ke bianciyo ê hîşarî ser. Eno zî karêko zor û zehmet bî.

Rojêk, ancî seba ke hengemîn veco, lêlê şodirî de kewt rayîre. Welî serûçimê xo pîşt û verba halînî ancîya. Xeylê zehmetîyan ra dima xo resna halînê mêşan. Mêşî dormeyê sereyê ey ra ameyne-şiyêne. Seba ke halînê xo bipawê tayê mêşan xo kerdêne feda û derzîna xo ya ke seba çermê qalindî tenya yew reye ameyne bikarardene, dayne cayê Welî ke rût ê ro. Wel mûsayeyê jehrê mêşan bî, coka herçiqas canê Welî bidejo zî seba ke hengemînî arêdo xo kemer de mehkem û şedîyaye pêgirewt.

Destê şodirî bî. Mêşî hîna nêameybî ra xo. La Welî ancî zî adirêko bi dû na ta. Mêşî tikê kewtî dûrî la mêşan de zî qehremantî estbî û bêtaqet bê zî, eger firsend bidîyêne, derzîna xo goştê Welî de kerdêne war. Welî hetêk ra dû kerdêne halînê mêşan ser, hetêk ra zî kerdêne ke mêşê ke danê piro, înan xo ra dûri bifino.

Welî çend rey îta ra hengemîn vetbî, bi tecrube bî, xo ra bawer bî. La seba ke awî kewtbî, kemer tikê hît û xijonek bî. Labelê Welî xo rind û saxlem pêgirewtbî. Mêşî ke tikê dûrî kewtî û tikê zî xo ra şiyî û biyî bêtaqet, Welî zî destê xo verba hengemîno ke sey zernî bereqîyayne berd. Şalaqêk bi kardî cira-kerd, ard. Qayîtê ci kerd, rûyê xo huya. Mêşî hîna ci ra zeleşaybî û to vatêne qey nêverdenê ke Welî hengemînê înan bero. Henî asan nêbî, hende kede û emegê înan bero. Înan hengemînê xo pawitêne. Kerdêne ke cewabê hêrîşê Welî bidê la çi feyde ke Welî zî bi israr bî û vera enê israrî de mêşî bêçare bî. Welî bi destê xo yê masayeyî kede û serwetê înan kom kerdêne ardêne. La seba ke mêşî cayê xo terk nêkerê, kêmi bo zî, para înan verdayne.

Welî hengemîn kerdêne tenekeyo ke piştîya xo ra girêdaybî. Yew, didi, hirê... Destê xo her ber-

dene de pirrî ardêne û destê xo zereyê hengemînî de bibî vindî, rûyê xo huyayne. Kam zano sereyê xo de senî xîyalî estbî. Lajê ey Xid bi enê hengemînî biyêne pîl. Seba Xidî xîyalê xo zafî bi. La hengemînî û xîyalê Xidî çimê Welî kerdbî tarî. Hengemîn zaf û weş bî. Bi yew fiyeto baş ameyne rotene. Nika ra hesabê ey kerdêne. Tenekeyê piştîya ey her ke şiyêne biyêne giran. Her di destê xo zî zereyê hengemînî de bibî vindî. Ê zî xo kerdbî vindî.

Seke Welî aqilê xwu kerdbî vindî, destê ey kemer ra xij biyî û cor de hîşar ra pera. Xîyalê xo hîşar ra dardekerde mendî, la o bi xo heta cêr ame...

* * *

Ele Welî pawitêne la Welî çinê bî. Tarî kewt rûyê erdî, zereyê Ele biyêne teng. Qefsingê aye de ti vana qey adir veşayne. Heta nika qet nîya hîs nêkerdbî, ti vana qey çiyêko xirab biyo. Xid virane de, linga xo yew zere de, yew teber de biye. Çimê xo rayîra Welî ra şiyêne la Welî nêamêne. Lazim bî heta nika biamêne, qet nîya herey nêkewtêne. Tersî zereyê ci girewtbî, zereyê ci bibî lapêk. Xo rê vatêne "Gelo eno mêrik qey nêame, çiyêk ame sere de?" Wext vêrdêne ra,

tersê Ele biyêne zêde. Ewnîya ke wina nêbeno û tersê zereyê xo beno zêde, şiyê keyê cîranan.

Xebere biye vila ke Wel çinê yo. Çend dewijî kewtî rayîre, şiyî Kemerê Welî. Bi Welî geyrayî, geyrayî la Wel çinê bî. Veng da. Vengê înan peyser ageyra înan ser de la vengê Welî nêame goşan. Êdî fam biyêne ke çiyêde xirab ameyo Welî sere de.

Roja bîne, şodir cenazeyê Welî ame dîyene. Hengemîn û gonîya Welî kewtbî temiyân. Mêşî hema cesedê Welî ser o bî.

* * *

Xid endî sêwî bî. Bê pî biyêne pîl. Qederê xo nika ra diyar bîbî. Ele rindeke bîye. Hema emro ciwan de vîya mendbî. Zehmetîyê aye tewr zêde bî. Keyeyê xo de, lajê xo ser o vindete. Xora kesê xo çinê bî. Pîyê xo merdbî, maya xo yewê bînî de şîbî mêrde. Keyê apê xo de bîbî pîl û apê aye a daybî Welî. La aye Wel bi zerrîya xo girewtbî. Yewbînî ra hes kerdêne. Çinêbîyene, zor û zehmetîyê cûye ê yewbînî ra girêdaybî. Welî cînîya xo ra hes kerdêne. Qîymet dayne ci. Keyeyê xo yo bextewar estbî. Nika zî girêdayeyê xatiraya Welî biye. Ê nêwaştêne lajê xo binê destê yewê bînî de girs bo. Nêwaştêne qederê maya xo bicûyo. Zehmetî antêne la Xid ke bibo pîl, qayîte maya xo

kerdêne. Xîyalê xo, hêvîyê xo Xidî ser o enê bî. Ê enê xîyalî û hêvîyanê xo de şedîyaye pêgirewtbî. Welî dima heyat tayêna bî zor, feqîrîye, bêkesîyê xo zêdetir da hîskerdene. La enê xîyalî bî ke a lingan ser o dayne pêgirewtene.

Wext vêrdêne ra û zaf zor biyêne zî vîramayîşê Welî giran-giran vîr ra şiyêne. Wel biyêne sey hewnê şewan. Belê, xo vîr ra nêkerdêne la sey verî aqil û fikrê aye de nêbî. Verî her çî o ardêne aye vîr la endî roj bî, qet nêameyê vîrî. Raştîya cûye, banderbîyayîş bi merdimî eno dayne kerdene. Banderbiyayîş ke çinê biyêne janê dinya se ameyne antene? Lazim bî cimûsayne, xo bidayne ci, merdena ey qebûl bikerdêne. Raştîye ena biye. Roj bi roje berbişê xo bî kêmi. Bêke ferq de bo, rojêk qet nêberba. Geyra bi kar û gureyê xo ser. Cûye dewam bî û kar-gureyê dinya zî nêqedîyayne. Biwaştêne zî nêşikîyêne emrê xo yê mendeyî bi ruhê Welî dewam bikero. La Welî sey birîne qalik girewt. Çiqas hurîya û kinit, ci ra gonî ameye. Labelê seke her merdena bêwexte ra dima yeno vatene, merdeyî dir nêameyne merdene. Wel çinê bî la zor û zehmetî zaf bî û raştîya cûye yê înan bî. Coka janê xo zaf rew eşt zereyê xo û cûya xo seba lajê xo dewam kerde.

La camêrdê dewe nêvindertêne.

Ele sey vila boyweşe camêrdî an-
têne dormeyê xo. Zafine waştêne
tey rakûyê. Û tayêne zî waştêne tey
bizewicîyê. La Ele heta ke eşkayne
xo ver dayne. Cînîyanê cîranan û
camerdanê rûsipîyan ke raşt zî ba-
şîya Ele waştêne, waştêne Ele
mêrde bikero. Seba aye çiyê tewr
baş û aqilane eno bî. Tena sereyê
xo vera zor û zehmetîyanê dinya de
vindetene zor bî. Camêrd biyêne
beno ke çiyê nêbiyêne la seba cînî
zor bî. Labelê aye qebûl nêkerdêne.
Camêrdî bi xîyalanê aye mendî.

Xid her roje bineyna biyêne pîl
û hêvîyê maya ey zî tey biyêne pîl.
O çiqas biyêne pîl maya xo honde
biyêne pê. Qet ke nêbo, endî yew
camêrdê xo estbî. Xid hema newe
kewtbî şeş-hewt serrîya xo, dest bi
xulamîye kerd. Ewilî şî verekan
ver. Bî berxwan. Zaf rew zehmetîyê
dinya nas kerdî. Hîna newe dest bi
geyrayiş kerdbî ke 'vera zehmetî-
yanê cûye de mûsa ke linganê xo
ser o vîndero. Şilî-şepelî, germ-
serd, veyşanîye, çinêbiyene, bêke-
sîye... Zaf rew enê nas kerdî.
Domanîye ra zaf rew vecîya. Endî ê
nan ardêne keye. La xîyalê Welî û
Ele lajê xo ser o enê nêbî. Xid ke
newe ameybî dinya, bi lajê xo şa bi-
yêne, vatêne "Ez lajê xo dana wen-
dene. O ne beno şiwane ne zî
gawan. Lajê mi beno mamosta."
Nêwaştêne qederê Xidî zî bibo sey

înan. Lajê xo dayne wendene. Bi-
yêne memûr û ey şiwaniye, gawa-
nîye, xulamîye nêkerdêne. La
heyatî hertim sey waştîşê ma
cewab nêdayne ma. Ê heyatî zî
planê xo estbî. Raşt, ey zî planî ker-
dêne gelo? Her çî sey waştena ey
şiyêne? Yan zî planê heyatî zî sey
înanê ma ge-ge rayîre ra vecî-
yayne? Eke her çî sey waştena he-
yatî bişiyêne, o wext tu îradeyê ma
nêmendêne. Her çî destê heyatî de
bî. Eke tercîhê ma dîyarkerdox bi-
yêne, o wext ma çime xo de heyat
zaf kerdbî girs. Kam zano? La eke
her çî seke ameyo plankerdene ra-
yîre ra bişiyêne çî manaya heyatî
mendêne? Her çî xora sere de dîyar
kerdbî. Biwaştêne zî kes nêeşkayne
bivurno. Çiyê ke ma sey weçînitîşê
xo zanê, ê zî weçînitîşê ma nêbî.
Eger her çî seke plan biyo rayîre ra
bişiyêne, o çax ameyne a mana ke
naye ra raver ameyo cûyayiş û her
çî tekrar-tekrar yeno cûyayene.
Her kes qederê xo dibare-dibare,
heta bêpeynî cûyeno. Seba teyêne
çiqas xirab o! Yew neheqîye û bêe-
daletîya pîle! Eke wina bo, merdim
nêeşkeno behsê edaletê îlahî zî bi-
kero.

Banê Ele qickek bî, di çimeyî bî.
Yew çime de ê bi xo mendêne. Çi-
meyo bîn de zî dades kergî û qazê
xo estbî. Xênca înan çiyê ke pê de-
bara xo bikerê çinê bî. Endî henge-

mîn zî nêkewtêne keyeyê înan. Gege cîranan peynîr, toraq û rûn dayne înan. Xênca enê Xid bi nano ancûl biyêne pîl. Ena çinê biyene tayê camêrdan xo rê sey firsend dîyêne. Seba çiyêk bidê ci yan zî îhtîyacê aye biyarê ca, Ele ra teklîfê piyabiyayişî kerdêne. La Ele tu wext tenezulê çiyêde winasî nêkerdêne.

Kincê serê Ele kanî bî û zafêrî ê şarî bî, la paqij bî. Ena kanîye û çinê biyene bi paqijîye telafî kerdêne. Binê enê kincan de canê aye hewesê camêrdan hîşar kerdêne. Çiçikê xo yê tîkî binê qazaxî de hejîyayne. Gilorîyêka xo ya rindeke estbî. Sey çiçikanê keynanê azaban bî. Sey zafêrî cînîyan sist û raverdaye nêbî. Merdimî hewes kerdêne ke Ele temaşe bikero. Ele ke vecîyêne teber, camerdî zî seba ke aye bivînê vecîyêne teber. Çiçikî wina tîk kerdêne ke qazax ra vecîyê, qalçeyî gilorek etege ra asêne. Camêrdan waştêne ê rûyê rindekî zî bivînê û xîyalê Ele de bicûyê. Tayêne enê xîyalê xo sey raştîye ardêne ziwan û kesî bawer nêkerdêne zî, ancî biyêne sebeb ke nameyê Ele înan de bêro qal kerdene.

Cînîyan waştêne ke Ele mêrde bikero û mêrdeyê xo tike aye ra dûrî bikûyê. La Ele bi înad ne mêrde kerdêne û ne zî xîyalê ca-

mêrdan ardêne ca. Tenya bi Xidê xo kerdêne ke lîngan ser o vindero. Xid hem deyaxê aye hem zî hêvîyê aye bî. Welî ra dima xo Xidî ra girêdaybî. Xid her çiyê aye bî. Estbî-çinê bî Xid bî. Ey ra teber çimê xo çiyêde bîn ne dîyêne, ne zî waştêne. Her çî rê çimê xo girewtbî. Zewqê ena dinya ti vana qey aye rê heram bî.

* * *

Xid zaf rew mûsa bêkesîye, endî tenya berxwanîye nêkerdêne, kamî çî kar bidayne ci, kerdêne. Wext ra endî fek ra vatena “nê” nêvecîya. Kamî çî vatêne Xid ver de amade bî. Nêvatêne nê. Dewican vatêne “Xido bêre ma rê sereyê malî pê bigêre.” “Xido bêre ma rê malî teber bikere.” “Xido bêre ma rê daran bişkine.” “Xido şo ma rê awe biyare.” “Bêre cite bikere.” “Bêre kemeranê hêgayî arêde.” “Bêre lusan bikere.” “Bêre malî bibere, dewarî biyare.” “Bêre verfa serê banan bierze.” “Bêre binê dewarî pak bikere, rêxe bierze.” “Bêre game biçarne.” “Bêre tîxe vayde.” “Bêre cew biance zere.” “Vaş biyare, simer biyare.” “Heywanan bere awbide.” “Xido hawaro, Xido hawar de.”

Kamî çî kar bidayne ci, kamî se bivatêne Xid ver de amade bî. Nêvatêne nê. Hende kar-gureyî ver ra

kamî ke çî da ci, o girewtêne. Her tim zî nêdayne. Yew raye ke çiyêk da ci, ê çiyî ver ra xeylê wext xebe-tîyayne. Eke Xid nêşiyêne, înan ci rê kerdêne serhevde. Coka ê bi xo zî xo deyndar dîyêne. Ti vana qey mecbûr bî ke bixebetîyo. Hetê dewican ra hende xebebnayîşê Xidî çiyêde normal bî. Çiyo ke bidayne ci, ey ra zî nêvatêne nê. Bi eno tewir nan, toraq, meywe, sebze, cew, genim, kincê kanî û çiyê sey nînan, kamî çî da ci, girewtêne ardêne keye. Henî bibî ke Xidî rojêk keyeyê xo de kar nêkerdêne. Eke ameyne keye zî bîyêne camêrd. Vatêne “Dayê mi rê werd biyare, ena çay çira serdîn a?...” Maya xo ra hêrs biyêne, persî vatêne. Xidê teberî şiyêne, Xidêko bîn ameyne.

Maya xo veng nêkerdêne. Qet ke nêbî endî keye de camêrd estbî. Xidî vatêne çî, maye o kerdêne, veng nêkerdêne. Xid bibî camêrd, nan ardêne keye. A zî xo daybî ra enê halê Xidî. Beno ke Xidî ser o xîyalê xo enê nêbî la Xid yadîgarê Welî bî. Çiqas qayîte Xidî kerdêne, Wel ameyne çimanê aye ver. Xo rê vatêne “Ma Wel zî henî nêbî?” Xid keye de camêrdek bî, vatena xo vatene biye. La teber ra yewode mu-layim bî. Keye de yewode hêrsin û eksî. Teber de ti vana qey estoro gem fek de bî. Gemê ci kamcîn hetî ser biaçarnayne, ê hetî ser şiyêne. Bêke ti peymê xo yê redkerdiş û qebûlkerdişî estbo. Ê eno, bêke ferq de bo, biyêne şexsîyetê Xidî.

BAPÎR SEYFULAH

Ehmedê XAGÎ

Babî û dadîya xwu rê mijdanî û xelat
Çi kedhelal, çi nanhelal bi bapîr Seyfulah

Xwu şikte girewt, xwu pîltîye ra pawit
Çi serfiraz, çi serkewte bi mîr Seyfulah

Rehma Ellahî heta bi heta to ser o bivaro
Çi Homadost, çi Homaperwer bi pîr Seyfulah

Wayîrê huzn û melalî, zaf per û perîşan
Goristan û gora to nûr bo, ya nûr Seyfulah

Ez tornê to Ehmedo gunekar û xetadar
Mexfîret bikere ya xeffar, ya settar, ya Ellah

TÊVERNAYIŞÊ DEJAN

| Îsmet BOR |

Homayî etyayî rê tenya serd û varan dayo. Tîja etyayî zî tim xemûm a. Merdimê etyayî zî serdin û xemûm ê...

Reyna rojêka şilî ya. Ma xeylê merdimî vinderge de paweyê otobuse yê. Varan asmîno tarî ra bi keyfê xwu vareno. Eke welato xerîb o, yan mi rê wina yo, ez nêzana la asmîno tarî zerrîya merdimî zî pa keno tarî. Seke mezelêko gird o, merdim tede yo. Varanê welatî, xwu dir boya herrî, boya çeşît-çeşît vilikan, boya koyan ano, merdimî keno yew parçeyê tebîetî. Merdim qayil o şew û roje ey temaşe bikero û boya varanî bianco pişikê xwu. La etya de boya betonî û asfaltî hîşê merdimî bena. Merdim qayil o deqayêk cuwaver xwu bierzê zere.

Vindergeyê otobuse de cînîyêk, yew resim dest de, ewnîyena ci ra û hesiranê germinan varnena miyanê varanê serdinî. Ê fekê xwu de hurdi-hurdî kilamêk vana. Xwura teber de kilaman vatiş edetê almanan nîyo. Mi zana yewa xerîb a. Kilama aye kam zıwanî ra ya,

merdim selewat nêkeno, la belî yo ke zaf zerrî ra vana û hesiran varnena. Varan hîna gurr vareno la cîneke qet hîs nêkena, dewom kena, kilama xwu vana. Mi wina bêhes xwu cîneke rê kerd nizdî. Mi rindarind goş na ser, eke cîneke kilama xwu bi Kurdîya Kurmancî vana. La zaf hêdî û bi dej...

Ez bi dîqet ewnîyaya resim ra. Resim de yew dewa rindek a, kalleka yew daristanî de.

Resim ra diyar o ke mewsim wesar o. Her ca kesk o, bi vilikan xemilîyayo û tîjîya sodirî newe dayo koyanê peyê dewe ro. Enê dîmenî ez berda welato şîrîn. Ez bilîyê xwu û welatê xwu biya. Kilama cîneke ez hîna zaf hîpnotîze kerda. Wina mi eno welatê şarê serdinî ca verda ez biya meymanê welatê xwu yê şîrînî. O çend mi ra dûrî bo zî mi o xwu zere de têardo. Pistinê xwu de darito we. Ez ey ra ne şewe ne roje dûrî nêkewena. Dej û şayîyê ey, ko û royê ey, deşt û mergê ey; feqîrî û bindestîya ey...

Wina her çiyê welatî sey yew şerîdê filmî verê çimê mi ra vîyareno ra. Mi eno welato şîrîn senî xwu de têardo ena xerîbîye? Ez senî wina her çiyê welatî xwu de hîs kena û seke mi de cûyeno? Herhal cewabê enê persan çinîk o! Beno ke welatê merdimî halînê ruhê merdimî yo...

Eno rid ra eke merdim welatê xwu ra dûrî bikewo zî, ê ruhê xwu de tê beno her ca. Enê halînî ra dûrkewtiş belkî eno rid ra hend ruhê merdimî de dej virazeno û jan dano! Belkî eno rid ra merdim tîm nîmjet û birîndar o.

Ez hema ha wina fikrîyena, kaleke min a bîne de yew pitpite seke xorîniya cehenemî ra biyero. Seke merdimêk şîşan bikûro goşanê mi, seke ez hewno şîrîn ra bikewî hew-nêkê kapûsinî...

Ez ewnîyaya, eke yew pîra almane ha pitepit kena. Ez û a ma ameyî têçim. Yew şîşa serdina sey cemedî enê çiman ra gina zerrîya mi ro, zarê mi teqa. Ez çi zûrî bikerî, willay tersan ver mûyê mi biyî telî!

Çimê ci yê keweyê sey zebanîyanê cehenemî sey kardî zerrîya merdimî qul kenê. Hend bi dişmintî ewnîyena, merdim nêşkeno vera çimanê ci de deyax bikero. Mi kerd ke ez çimanê xwu enê çimanê xoffinan û serdînan ra biremnî la

vîstekêk de mi fikrê xwu bedilna. Mi xwu rê va, hetanî kamca ti çimanê xwu remnena! Ena ne hewa ewilîn a, ne hewa peyîn a ti çimanê winayinan vînena. Enê çimê winayinî xerîbîye de qedere to yê; ti şêrê kamca ê to teqîb kênê. Enê fikrî dima mi çimê xwu nêremnayî. Ez zî vinderta mi ziq ewnîya çimanê aye ra. Şekil û şemalê pîre maneno însanan la qet ruho însanî tede çinîk o.

Pîre ha dewom kena xwu fek de bilbilîyena, nengan çînena: “Xerîbê pîsê heramî! Welatê ma yo rindek bi enê qirêj û heraman biyo pîrr! Welatê ma yo şîrîn bi boya xwu ya pîse dekerdo! Homa zano ma eno welato şîrîn xwu rê çi zehmet awan kerd! Roj bî, nan çinê bi ma biwer!...”

Mi kerd ke ez pîre ra çiyêk vajî la mi xwu de cesaret nêdî. Ez hema ha nana têver, çiyêk vajî nêvajî, mi dî yewna pîre ramit pîra almane ser û va: “Nazîyanê sey to însantî ra bara xwu nêgirewta! Şima gunî rişnenê nêrişnenê mird nêbene! Ti zana! Ez Rûsya ra ya! Ti vana roj bî nan çinê bi ma biwer!...”

Hema pîra rûse qalê xwu nêqedênaya pîra almane qala aye birna û dewom kerd vat “La ti vana ez zûrî kena! Pî û birayê mi şiyî herb û reyna nêameyî! Çend serrî bê encam şewe û roje ma paweyê înan

vindertî. Seba bêpî mendişî, yew hetê mi hema ra zî nîmjet o! Tirmê înan kamca yo, ma hema zî nêzanê. Rey-rey bi rojan parçeyêk nan pîzeyê ma nêkewtêne. Werê ma zibilê şarî bi. Ma paweyê cîrananê xwu bî ke dê çi erzênê sere zibilî, ma xwu rê şêrê biyarê û biwerê. Ti zana, zaf rey toleyê kartolan ke cîrananê ma eşto serê çopî ma ardêne rûwen de kerdêne sûr û werdêne!...”

Pîra rûse enê qiseyanê pîra almane dima zaf biye tal. Seke a hele caverdo, zaf wext apey şêro. Seke bikewo halê yew transî. Wina bi yew vengo xeybane dest pê kerd û va. La wexto ke vana ne ewnîyena ma ra ne zî derûdorê xwu ra. Çimê ci mat mendê, ewnîyenê kamca ra, diyar nîyo. Wina seke xeybane ra qalî bikero, va “Ti zana! Ez hem ez a hem zî birayê xwu ya! Senî ke eskeranê Hîtlerî dormeyê bacarê Lenîngradî girewt, ne yew ganî eşkayne bikewo zereyê bacarî ne zî teverê bacarî. Ne werd bî ne zî awe. Tenya veşanî, serd û merg bî. Kolîyê ma estbî, la tersê ke cayê ma diyar bibo ra ma nêeftarayne adir zî wekerê. Beynatê dêsanê rijnayan ra, ber û pencerayanê şikiteyan ra va sey guleyî ameyne zere, ma serdî ver cemîyayne yewbînan, xwu kerdêne germin. Merdim encax serdê zimistanê Lenîngradî bicûyo hema

bizano ez çira behs kena. Gunîya merdimî damaranê merdimî de cemedîyayne. Merdimî werreyê xwu bi mergî ardêne! Ê însanê ma yê ke pê guleyanê almanan nêmerdê, serd û veşanî ver merdî. Eke ez ewro gane ya eno sayeyê birayê min ra yo!...”

Senî ke wina va, hesrî çiman ra sey varanî ameyî war. Seke wext û dinya piya çimanê aye de biedilîyê. Xeylê wina bêveng vinderte. Badîna reyna dest pê kerd hêdî-hêdî qalê xwu dewam kerdî: “Tu çiyêk çinê bi ma biwerê. Zafê merdiman rê gîyê ci bîle nêheyayne. Birayê min o qijkek hem veşanî ver hem serdî ver pistinê maya mi de ruhê xwu yo şîrîn teslîme Homayî kerd. Maya mi, pê ez veşanî ver nêmirî ard leşa qijkaleke ya birayê min ê şîrînî tever de na pencera ver. Goştê eyê ke cemedîyabi, her roje tayê o goşt ra birnayne û dayne mi. Mi wina bi yew ruho serdin ke çiyêk hîs nêkeno goştê birayê xwu werdêne. La hetanî ewro yew roje zî o dej binê caxanê mi ra nêvejîyayo. Ez pê goştê birayê xwu nêmerda, ameya resaya ena roje. O dej min û ajê mi rê mîras mendo. Ewro zî nazîya sey to ke a roje biya sebebê mergê birayê mi, vana şima welatê ma de çi geyrenê! Ez keyfê xwu ra nêamaye eno welato gunîwer! Eskeranê şima felekê felake-

tinî ardî mi ser û ez zî xwu de tê-
arda. Heta eno dej biyêne barê mi,
werrekna o wext ez zî pa birayê
xwu bimerdêne!...”

Pîra rûse biye sey aşmêka me-
lankolîke, wina sey yew abîdeya
dejî û nêşka peynîya qalanê xwu
biyaro.

Badê enê qal û qîseyanê pîra
rûse cesaret ame mi. Xwura hîrê
serrî yo enê nijadperestan bi qa-
lanê xwu zerrîya mi masnaya, qul
kerda. Ez zaf dekerde ya. Ez ewro
zî qal û qîseyanê xwu meqelebî,
do zerrîya mi biteqo!

Ez verî ewnîyaya varanî ra, dima
mi xwu açarna hetê pîre ser û va
“Ez zî qayil a çend çekuyan vajî! Ti
zana, hend varan etya de bîlesebeb
vareno! Werrekna enê varanî qet
nêbo zerrîya merdîmanê sey to bi-
neyke pank bikerdêne! Ti vana
belkî ma zerre û pîze ra ameyê eno
welato xerîbo serdin û her roje ser-
hevdeyê şima goştarî bikerê. Enê
bizane ke ma etya de nêcûyenê! Ma
tenya nefesêko cehenemî gênê û
danê! Etya beno ke to rê zaf rind o!
La ma rê cehenem o! Ti pêro we-
latê xwu mi ser o tapû bikerê ez
reyna nêwazena! Ez welato ceneto
ke kitabanê pîrozan de teswîr
beno, o welat ra yena. Ceneto ke
beynateyê Dicle û Feratî de yo. Ez
welatê Hezretî Nûhî û Hezretî Îb-

rahîmî ra yena. Nameyê welatê
min o bîn, Baxçeyê Adenî yo. Mi
welatê xwu yo sey cenetî keyfê xwu
ra canêverdayo nêameya welatê to!
Ez bacarê enê welatê cenetî Silopya
ra yena. Eno bacar herinda vilikan
bi tank û topanê şima yê ke şima
peyê demokrasîyê xwu yo sexte de
nimito, dewleta tirkan bi nînan xe-
milnayo. Ê bi mengan bi tankanê
şima bombarduman bi! Ban û bî-
nayî rijîyayî ma ser, bi hezaran ma
ra binê xirbeyan de mendî û merdî.
Boye kewte tirmanê ma. Yew çengê
herrî tirmê ma rê nêheya! Ti zana!
Ez keynaya Taybete ya! A Taybeta
ke qet xebera to ci ra çinîk a! Tay-
beta ke bi çek û tifingê ke şima
daybî dewleta tirkan bi înan kişî-
yaye. Hetêk ra şima demokrasî û
heqê merdîman îxrac kenê, heto
bîn ra top û tifingan! Hewteyêk
tirmo pîroz yê dadîya min orteyê
kuçeyî de mend! Kam şî ser, bi he-
defê tank û topanê şima. Apê min
zî eynî ca de kişîya. Ma hewteyêk
wina tirmê dadîya min bêçare te-
maşê kerd. Kes nêşka şero ser. Ma
zî her roje pa tirmê dadîya mi
merdî. Ma tersayne gelo kutikî
wenê, qelayî wenê. Demo ke ma
wina qirr biyenê dewleta to ya hi-
qûqnas û demokrate goş çînaybî
xwu ro, çimê xwu girewtbî. La heto
bîn ra heqê merdîman û demokrasî
ra behs kerdêne. Enê zî bizane!

Heta ke şîma cenetê ma wêran bikerê, ma do bêrê rehetîya şîma bixerepnê! Çi wext ke şîma erdê ma ser o ma rê parçeyêk cayê cûye verda o wext ma hinî nînê!

Pîra almane enê qiseyan dima va “La wa fabrîkayê ma biqefilîyê! Wa milletê ma nêxebitîyo?” Ez şaş menda enê qalanê pîrê rê. Vanê karakterê merdimî sey ezayê merdimî yo. Nînan rê ha vaj, ha vaj! Enê awa xwu ra şînê! Zerrîya nînan kerra ra ya! Çiyo ke mi zana, mi va

“Xanim! Merdimê sey ma hema merdîmanê sey to nîzdî ra nêşinaşnenê, pexîlîya xwu benê demokrasî, azadîya şexsî û heqê merdîmanê şîma. Ma zî vanê were bi nînan! La eke merdimî, însananê sey şîma nîzdî ra şînaşnayî zanê ke çiyê winayîni pêro kaxitî ser o estê. Cûya şîma ya egoîste ke xwu peyê wina filozofîya însantî de nîmito, tam qelbapey a! Werrekna şîma pê enê çîyan însanan rê hêvî nêbiyêne!...”

MI TO RA NÊVA?

Mela Mehmedê NÊRIBÎ

Qesîde 3: Ina beyti zaza ya ¹

To ra nêva m' to ra nêva / nefso nefso m' to ra nêva
Ti ko bîmrî m' to ra nêva / dunya fanî m' to ra nêva?²

Ti mirenî şonî tirbi / ti boy donî qebrî bin di
Kerm û kêzî mon di vindi / ti mirenî m' to ra nêva?³

Ti mevaci hema z' ez xort o / gefî meki, fen û forto
Ecel bîyû benû zor' to / ti mirenî m' to ra nêva?

Karbê dunya mexapeyî / camonenû hezey keyî
Gede w' gudey' benî sey pê / ti ko bîmrî m' to ra nêva?

Ti mirenî şarî mon di / qewm û gedey ha ti mon di
Ko bîbermî sibha w' şon di / ti mirenî m' to ra nêva?

Ti mevaci ez o k' ez o / heyat neqşên û sey qez û
Kê mirenî şonî lez û / ti ko bîmrî m' to ra nêva?

Ma ha şonî ma ha şonî / dunya fanî ma ha şonî
Eyrû sibha w' ma nêzonî / ti ko bîmrî m' to ra nêva?

¹ Ena şîire Dîwanê Mela Mehmedê Nêribî (1936 – 2017) de, rîpelanê 11-15 de ca gêna û qesîdeya hîrêyin a. Ma herfanê erebî-kurdî ra transkrîbe kerd. Derheqê cuya ey û dîwanê eyê destnuşteyî biewnîn: Kovara Şewçila, hûmara 16, Payiz 2018, rr. 16-19. (Bilal Zilan)

² Kinar ra "îkî def'a" nusîyayo.

³ Kinar ra sey alternatîfî "ma mirenî m' to ra nêva? / ma ko bîmrî m' to ra nêva?" nusîyayo.

Zemo[n] yenû 'emrî ser dû / ma ko bimirî kul û derd û
Ko vacî rehmêtî merdû / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Muy seredê to rişenî / çim û çeney çiqî benî
Este w' postey' to çiqenî / ti mirenî m' to ra nêva?

Ti vonî ez tim ko weş bo / rara şeyro timo pêş bo
Îş û karê mi ko weş bû / ti mirenî m' to ra nêva?

Şew ew roc ez to rî vono / cehennem pawey pîson o
Hayay xwu bi, meşû mono / ti mirenî m' to ra nêva?

Nefso zalim to daw' mono / to nêva ez ser a şono
'Ezab zor a ino kono / ti mirenî m' to ra nêva?⁴

Ti ko bimirî bibî herû / tirbi biginû to ser û
Ko bibû halênê merû / ti mirenî m' to ra nêva?

Qebri yew baxçey cennetî / nîw' çalay cehnemî w' hutî
Şonî qebri rind û kûtî / ti mirenî m' to ra nêva?

Este w' postey to bidañî / qefesê to hezey cañî
Luley dergî bî sey mañî⁵ / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Mi va dîndê xwu rû vindi / 'ezab estû qebrî bindi
To va hema rew û vindi / ti ko bimirî m' to ra nêva?

'Emrê dunya çiqâ derg û / ecel to dima w' se verg û
Key ki monû peynî merg û / ti mirenî m' to ra nêva?

⁴ Nê di beytî, cor ra bi qelema sûre dima îlawe bîyê. Herinda neqaratî de "eyzen" nusîyayo.

⁵ Cêr ra sey alternatîfî "...rewt û mañî" nusîyayo.

Nefso mi nêva nimac biki / roce biki guno meki
Goş medi pîsey û riki / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Nefso xebîş dunya veng a / lêm û lêş û pîrû ceng a
Zem û zûr ew qala veng a / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Mi va dunya ko ca monû / to va qey şar ona vonû
To xwu pîs ke kewtî monû / ti mirenî m' to ra nêva?

Mi va qal û qîlî veng î / to va ma cormêdê cengî
To ma kerdî pelesengî / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Dunya fanî ya dîn rû sûr bi / ti mirenî şonî tirbi
Koşk û saray benî xirbi / ti mirenî m' to ra nêva?⁶

Nefso, dek û hokî meki / dunya fanî ya pey se kî
Çew nîyw' warê felekî / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Merg bêbext û, ma ko se kî / sebaȳ mergî xwu hedre kî
Gefî nêbenî pey fekî / ti mirenî m' to ra nêva?⁷

Nefso, ti dişmenê kon î / unbazê dunya w' şeytonî
"Pîsey biki" t' ma ra vonî / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Nefso ti xişn û kîbar î / to ra bîyw' ti vergû har î
Ma ra ver adir û nar î / ti ko bimirî m' to ra nêva?⁸

To va ez carmêd û rind o / çew nîşnû qarşî mi vindo
To nêva 'emrê mi çind o / ti ko bimirî m' to ra⁹ nêva?

⁶ Na beyte bi qelema sûre îlawe bîya.

⁷ Nê di beytî, cor ra bi qelema sûre dima îlawe bîyê. Herinda neqaratî de "eyzen" nusîyayo.

⁸ Na beyte, kinar ra bi qelema sûre dima îlawe bîya.

⁹ Destnuşte de edatê "ra" sehwen nênu-sîyayo.

Şeyto vonû sey mi vaci / bibî warê text û taci
Helal û herom mevaci / ti mirenî m' to ra nêva?

Dewr û cêr û, merdî şîyû / eqreba wû may û pîyû
Heta newebetay' to bîyû / ti mirenî m' to ra nêva?

Her çî dunya pîrû veng û / neqş û nuqûş, reng bi reng û
Ti dima bî herû leng û / ti ko bîmrî m' to ra nêva

Mi va nefso ona meki / xewfê Ellay xwu pîze ki
Xwu rezîl û riswa meki / ti mirenî m' to ra nêva?

Dunya ko to bikû delû / roc bi roc xwu dima berû
To wenîşû bikû herû / ti ko bîmrî m' to ra nêva?

Rengê dunya tû rî weş û / mexapeyî dima meşû
Wa pîzey to, tû rî veşû / ti ko bîmrî m' to ra nêva?

To va hema weqtê m' estû / ez keyf biko, bibo mestû
To va qey firset to destû / ti ko bîmrî m' to ra nêva?

Bextê mergî çinî w' bira / îş û karê to pîrû zûr a
Merg ko bîyû ti şonî kura / ti mirenî m' to ra nêva?¹⁰

Merg qay marî w', her kes zonû / merg venday çewî nêdonû
Yew roc yenû key kê monû / ti mirenî m' to ra nêva?

Sebrê Ellay û, bêhes û / nefis û xwu mekê teresû
Key ki monû Ellah bes û¹¹ / ti mirenî m' to ra nêva?¹²

¹⁰ Na beyte bi qelesa sûreîlawe bîya.

¹¹ Sey alternatîfî kinar ra "reħma Ellay ko ma resû" nusîyayo.

¹² Nê di beytî, cor ra bi qelesa sûre dima îlawe bîyê.

Keyf û sazê dunya weş û / nefso zalim dima meşû
Çî dunya murdar û leş û / ti mirenî m' to ra nêva?¹³

Ti ko bimirî şey mezerû / şar ko şeyrû bîyw' to verû
Vacê merdû bîyw' herû / ti mirenî m' to ra nêva?

Mezerê to rarî ver di / rawon û qewm şonî ser di
Zerî kerda to ra ser di / ti mirenî m' to ra nêva?

Ti nêvonî dunya xon û / însa omew' hewna şonû
Ax û ûf ko tede monû / ti mirenî m' to ra nêva?

Nefso, ina dunya lax û¹⁴ / dima meki ax û waxû
Ti axret di benî xaxû / ti mirenî m' to ra nêva?

Merg newbet a, roca roc û / beylû nîya kûmo roc û
Decê mergî moca moc û / ti mirenî m' to ra nêva?

To va dost û qewm û nasî / roco teng û mi rî basî
Xwu mekê xafil û 'asî / ti mirenî m' to ra nêva?

To va qay ewlad û malû / yê ko mi rî bibî warû
Roco teng bû kê bêwarû / ti ko bimirî m' to ra nêva?

Ewlad vonû "ti extiyar î" / ti ma rî zehmet û bar î
Ma nîşnî sebrê to bîyarî / ti mirenî m' to ra nêva?

Merg nê extyar û xortey û / nê bi nêweşî w' gedeyû
Her kes yew ecelê yey û / ti mirenî m' to ra nêva?

¹³ Sey alternatîfî kinar ra "ma ko bimirî m' to ra nêva?" nusîyayo.

¹⁴ lax: cendegê (cesedê) heywanî

Merg nê pîley şînikey û / beylû nîya yenû key û
La ti xort î, xemê yey û! / Ti mirenî m' to ra nêva?¹⁵

Nefso ti ehmaço har î / mepawi yardimê şarî
Ellah yew û, bes û ma rî / ti mirenî m' to ra nêva?

Nefso, çimê to estî bewnî / 'îbret bigî şarî mewnî
'Emir qedya bi sey hewtî / ti mirenî m' to ra nêva?¹⁶

Mal û ewlad îmtîhon î / tû rî yew feyde nêdonî
Ecel ko bîyw' ti ha şonî / ti mirenî m' to ra nêva?

Vaci dunya yew te¹⁷ wenû / mulk û tapû pey di benû
Peynî çind metrey kefen û / ti mirenî m' to ra nêva?

Rarê mergî yew ce'de wû / her kes şonû akerde wû
Axa w' paşa de rî yew û / ti mirenî m' to ra nêva?

Nefso ti pîs û gelac î / tim û tim kê to ra vacî
Ti ko timû sey xwu vacî / ti mirenî m' to ra nêva?¹⁸

Ti ko şeyrî tirbi se kî / gerek zexîrey xwu dekî
To persenî di melekî / ti mirenî m' to ra nêva?

Hewar nefso ti se hingi / acêr qayme ti mevingi
To pawena tirba tengi / ti mirenî m' to ra nêva?

Ti ko şeyrî tirbi se bî? / doz û de'wey' to ko vebî
Tirba to ko qûlî debî¹⁹ / ti mirenî m' to ra nêva?

¹⁵ Nê di beytê peyênî bi qelema sûre dima îlawe bîyê.

¹⁶ Nê di beytê verênî, cor ra bi qelema sûre dima îlawe bîyê.

¹⁷ te: tene, kes

¹⁸ Nê di beytî, kinar ra dima îlawe bîyê.

¹⁹ Kinar ra "îfade w' cewabê Rebbî" nusîyayo.

Fek û çimê to abenî / çomir û herri debenî
Dijni²⁰ varû dalpey yenî / ti mirenî m' to ra nêva?²¹

Di melekî ha to verû / kiftê raşt û çepî ser û
Her çî to dekî defterû / ti mirenî m' to ra nêva?

Xeyr û guney to nusenî / to mil kenî top asenî²²
Warê deynî to resenî / ti mirenî m' to ra nêva?

Ti mirenî, tirbi şonî / nekîr munker to ra vonî
Cewab bidi ti bizonî / ti mirenî m' to ra nêva?

Herray mezeli to mird kû / pîzey to, çimon û fekû
Hirs û te'ma to ra wekû / ti mirenî m' to ra nêva?

Ko to berî tirbê dergî / herre w' kerow ko to ser kî
Ko şey keye to bêwar²³ kî / ti mirenî m' to ra nêva?²⁴

Ti qebir di mendî teyna / ti şî axret, dunya pey na
Newbetay' hesabî w' deynî ya²⁵ / ti mirenî m' to ra nêva?²⁶

Mergî dima mehşer estû / hesab donî benî mestû
Şonî heşir; pêt û sistû / ti mirenî m' to ra nêva?

Cennet cehnem 'edalet û / xeyr û guney hat û het û
Ya Muhammed şefa'et û / ti mirenî m' to ra nêva?

Temmet bi 'ewnîllah²⁷

Transkrîpsiyon: Bîlal Zîlan

²⁰ dijni (m): dijne (m), varan, şilîye (m)

²¹ Nê di beytî, kinar ra dima îlawe bîyê.

²² Gereka "asinî" bibo.

²³ Bi xeletî "bêwer" nusîyayo.

²⁴ Nê di beytî, kinar ra bi qelema sûre

dima îlawe bîyê.

²⁵ Tiya de yew hece vêşî yo.

²⁶ Na beyte bi qelema sûre dima tewr peynî de îlawe bîya.

²⁷ Bi ardimê Homayî qedîya.

ROJNUŞTEYÊ MI

| Deyndar NUŞTOX |

Merhaba rojnuşteyê min o bêkes. Ti senîn ê? Ti baş ê? Ez hêvî kena ke ti baş ê.

Eyla başî weş a, rind a. Ez eyro xwu rê fikirîyaya, ti ameyî mi vîr. Mi to yad kerd. Yeno to vîr ez û ti ma yew aşma wesarî de verê çemê Dîcle de ronîştî. Ma qalê enê rojan kerd, yanî qalê sibarojê xwu. Ê to mi rê bi vengê Dîcle deyîrî vatî, teze, weşik...

Mi zî bi vengê Dîcle o sêhrin to rê şîrî wendî. Miyanê vengê ma de Dîcle çinê bibiyêne ma qet qisey nêkerdêne. Çike keda Dîcle ma ser o gelêk bî. Hema a roje to mi ra vatêne “Do yew roje bêro, ti do bibî nuştox, nuştoxê welatê ma. Welatê ma yê esmerî... Do a roje şaro esmer zî to bişinasno, to bizano, to ra hes bikero. A roje qet bi nuşteyanê xwu pîl mebe ke wa ti birayê mi bimanê. Wa embazîya min û to a roje bibo ebedî, do tarîx min û to biwano. Eke ti nuşteyanê xwu ser ra biewnîyê şarê xwu ra, ez do to çi reyî efû nêkerî. Çi heqê mi estbo ez

do a roje to rê heram bikerî. Feqet ez zana ke ti zerrî ra nalenê. Ti erd û asmînê xwu rê îxanet nêkenê. Ti welatperwer û şarperest ê. Ti ziwane xwu ra hes kenê û ziwane xwu rê xizmet kenê. Ez bi yew hêvîya pîle bawer kena ke ti do bibê ziwane bêziwanan, destê bêdestan, lingê bêlingan. Ti ke biyî nuştox, ez do bizanî ke ti do mi zî verê xwu ra ciya nêkerê. Çike ti yew însano biwefa yê.”

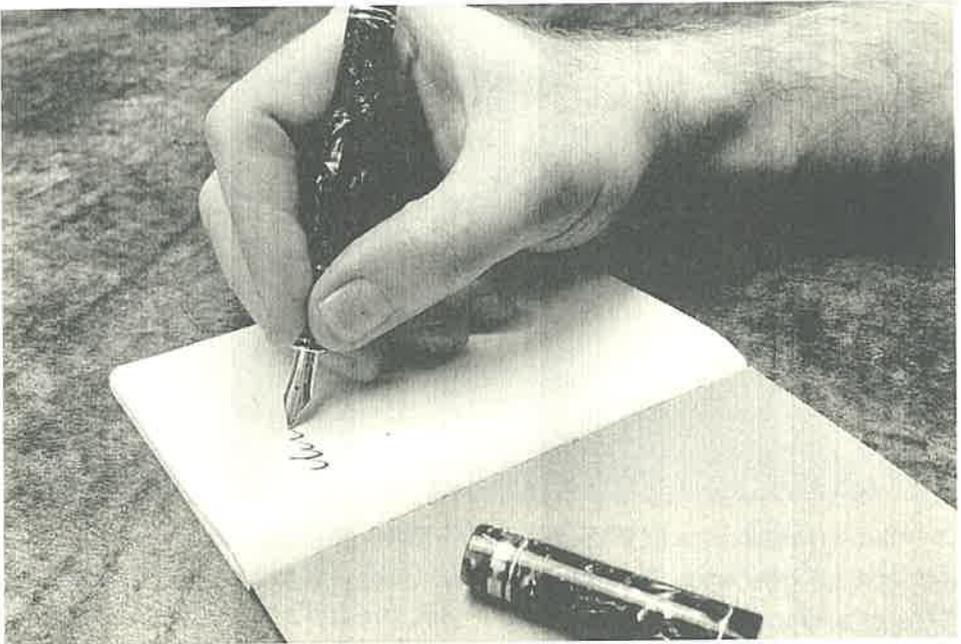
Rojnuşteyê min o bêkes, enê qi-seyanê to ra pey, seke a roje ra heta eyro ez to ra hîna zêde hes kena. Seke ti ena dinya de biyê ruhê mi, biyê ez. Mi zî to ra vatbi “Bizane embazê min ê rayîrî, embazîya to bimbarek a, rengîn û weşik a. Belkî ez do rojêk bibî yew nuştox namdar, nuştox zana labelê hîsê min ê xorînî bi rengê ziwane mi xemilnaye. Her gama ke destê mi şêro bi qeleme ez do welatê xwu binusî, bipawî. Ez do bibî pawitoxê welatî. Ez do bi destan û bi çimanê zerrîya xwu şîran binusî. Vengê Dîcle to

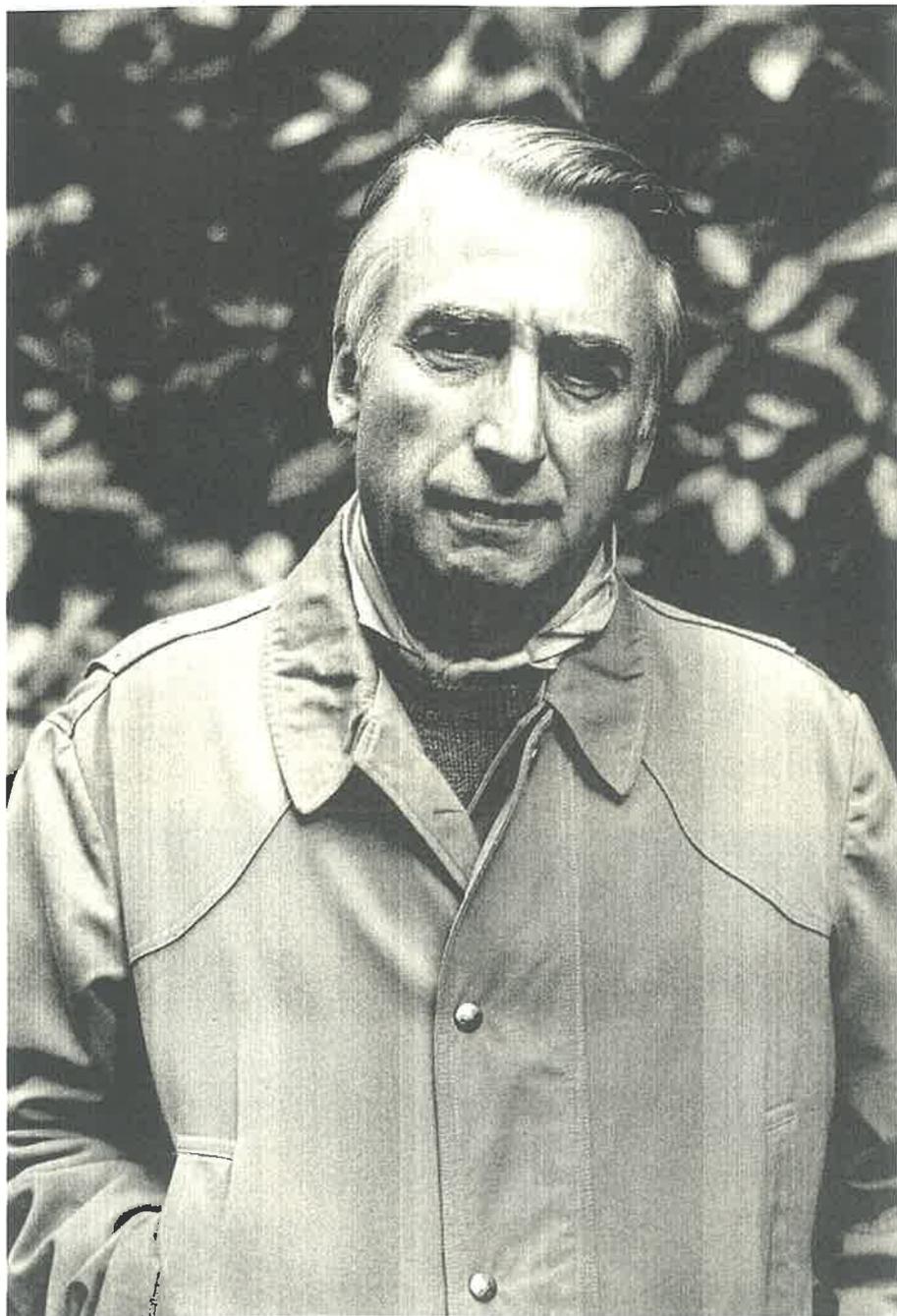
ser o neqîş bikerî, her roje sey şitê dadiya xwu helal. Belkî ez do nêbî yew Şêx Seîd, yew Şêx Selahedîn Hêneyî la ez do bi ziwanê xwu verba zalimanê bêdîn û bêîmanan de yew cebhe bigêrî. Ez wazena welatê xwu de seba ziwanê xwu bibî xwuverdayox, pawitox û nuşttox. Eke ez çinê bî, ti çinê bê, o çinê bo, kam enê barî xwu vîye bikero? Ez wazena ke ez bi dîn, bi ziwan û bi îsanîya xwu estbî.”

Wax rojnuştayê min o bêkes. Mi ra vêşêr wa qet kesê to çinê bo, qet yew silam nêdo to. Çiyêk nêbeno, ez bawer kena ke roje bêro, a roje do vengê to yê mi ra zêdeyêr vejîyo. Çike ti zî zanê ke yew vate esto

vanê “Vate şino, nuşte maneno.” Ez zana ke ez do rojêk bimirî; belkî eyro, belkî siba, belkî hîna badê la ti êdî nuştayê ke bi ziwanê mi xemilîyayê. Ti senî vîndî bibê? Rojnuştayê min o bêkes, ez mirena ti manenê. A roje qiseyanê mi şarê ma rê vaje. Şarê ma do bizano ke yew zerrîdekerdeyo birîndar, yew gêjê welatî o derdkêş estbi, seba welat û ziwanê ma, seba dîn û kulturê ma, seba erd û asmînê ma, seba veng û renganê ma...

Embazê min ê rayîrî, nika, ena roje êdî xwu weş miqate bikere. Veng û rengê to miyanê vengê Dicle de wa hertim estbo.

Roland Barthes (1915-1980) mitefekirêko fransiz o, ronayoxanê semiyolojî (göstergebilim) ra yew o, eynî wext de pêşeng û teorîsyenê fikrê postmodernî yo.

NUŞTOXÎ Û NUŞTEKARÎ

| Roland BARTHES |

Oyo ke qisey keno kam o? Oyo ke nusneno kam o? Ma hema zî yew sosyolojiyê vateyî ra mehrûm ê. Çiyo ke ma zanê, vate yew hêz o. Û yew komelê însanan, mabeynê komeleya meslekî û sinifê sosyalî de, ziwanê netewe destê xwu de gêno û dereceyanê muxtelîfan de pêname keno. Fransa de, wextêko zaf derg, ihtîmalêko pîl seraserê esrê kapîtalîzmê klasîkî de, yanî seserra 16. ra hetanî seserra 19. wazirê mutleq yê ziwanî nuştoxî, tenya nuştoxî bî; eke ma waizan û êyê ke karê hiqûqî de xebitîyenê (înan zî semedê ziwanê xwu yê fonksiyonelî xwu antbi qalikê xwu) bidê yew kişte, sewbîna tu kesî qisey nêkerdêne; eno tewirê monopolê ziwanî, bi hawayêko tuhaf, viraştoxan ra vêşêr yew nîzamo wuşk yê îmkarderîşî vetêne meydan: çîyo ke tecesus kerdbi meslekê nuştişî nêbi (seraserê hîrê sey serran, hozanê keyeyî ra ver karsaz-nuştoxî dir meslek epey aver şî), dendikê retorîkê nuşteki bi, Clément Ma-

rotî ra bi Paul Verlaine, Michel de Montaigne ra bi André Gide, hema vajê bikarardişo ke sabît mendêne û tewirî qeydeyanê tenzîmkerdişî rê sere ronayne (ziwan vurîya, neke vatiş). Seke Marcel Maussî nîşan dayo, komelanê prîmîtîvan de sêhr tenya bi wasitaya sêhrbazan ameyne dîyayiş, ena rey *mueseseyê* edebî, eksê ci, zêde ra *fonksiyonê* nuşteki ser de bi, enê *mueseseyî* de zî cayo tewr berz malzemeyê ci yo bingeyîn vatişî gi-rewtêne. Sey tesis, edebîyatê Fransa sey yew skalaya nîme filolojîk nîme estetîk, ziwanê ci yo. Yew hetê vatişki yê enê ziwanî zî esto: *fesîhîya* ci.

Key ra nat Fransa de nuştox tekane kes nîyo ke qisey keno? Bêguman Şoriş ra nat; o wext (enê rojan de ke mi yew metnê¹ Antonie Barnave wendêne, mi enê ra hîna zaf bawer kerd) ma do bivînê tayê merdimî vejîyayê, bi amancê siyasî ziwanê nuştoxan xwu rê kenê mal. Muesese cayê xwu de maneno:

ancî o ziwano pîl yê fransizan mewzûyê behsî yo, miyanê hejiya-yişê tewr pîl yê Fransa de bîle xezî-naya ci ya çekuyan û fesahetê ci bi ihtîram yenê pawitiş; la fonksiyonî bedilîyenê, hûmara bikarardoxê ci seraserê seserre her ke şino zêdî-yena; Chateaubriand yan zî Joseph de Maistre ra heta Victor Hugoyî yan zî Émile Zola, nuştoxan bi xwu zî sey wayiranê ziwani ke hîraker-dişê fonksiyonê edebîyatî qebûl kerdo û ardim kenê ke, vateyo ke tesîs biyo bibo wasitaya aktîvîte-yanê neweyan; û manaya raştîkîne de kîştî nuştoxan de, yew komelo ke ziwane şêligî destê xwu de gêno zî yeno meydan. Roşinbîrî? Yew akuîstîko têmîyanek yê çekuye esto;² tiya de ez wazena nînan ra vajî *nuştekar*. Ewro belkî zî seba ke ma eno demo muwaqet ke tarîx enê her di fonksiyonan piya dewam keno de enê têvernayîşî tenya yew sembol de: *vate*, yanî qasê hacetê ke bi hawayêko muşterek bikar anê de bimanê zî, ez wazena yew “tîpolojî”yê muqayeseyî

yê nuştox û nuştekarî pêşkêş bikerî.

Nuştox yew foksîyonî ano ca, nuştekar yew aktîvîte: çiyê ke grammer mûsneno ma: nameyê yewî bi aktîvîteyê (transîtîv) ê bînî muqayese keno.³ Neke nuştox seba ke kankilo saf o: hereket keno la hereketê ci zereyê objeyê xwu de yo, bi hawayêko nakokî, serê wasitaya xwu de: hereketê xwu ziwani ser o keno; nuştox, o kes o ke (eger bi hawayê îlhamî bo zî) vateyî xericneno, bi hawayêko fonksiyonel kewneno miyanê îşî. Di tewir peymê hereketê nuştoxî estê: peymê *tetbîqkerdişî* (pêardiş, tewir, nuşte) yew zî peymê *îşçîtî* (xebate, sebir, raştkerdiş, bêqisûrkerdiş). Eke hetêk ra orîjînalîte ci rê amanc bo, seba ke nuştîş eslê xwu de aktîvîteyêkê tekrarkerdişî yo coka, sey enê makînananê ke seba xwu bi xwu hereket bikerê ameyê viraştîş (“homeostat”ê Ashby): nuştox o kes o ke *çi ra yê* dinya bi hawayêko qetî *senî binusnî* e raşt bêro vatiş, seraserê edebîyatê ke bi seserran

¹ Barnave, Introduction à la Révolution française. Oyo ke metnî teqdîm keno F. Rude, Cahiers des Annales, no 15, Armand Colin, 1960

² Bi manaya xwu ya ewroyî çekuya roşinbîr wextê meseleyê Dreyfusî de vejîyaya meydan, vanê bêguman hetê

antî-Dreyfusîyan ra semedê hetkaranê Dreyfusî ameya vatiş.

³ Destpêk de nuştox, oyo ke herinda sewbîna kesan de nusneno, biyo. Manaya xwu ya ewroyî (nuştoxê kitabî) seserra XVI. de gêno.

dewam keno û yeño de seba ke enê faelîyetê narsîsî qet mabeyn nê-dayo dinya ra perse bêro persayîş: gama ke nuştox xwu dekeno zereyê persa *senî binusîyo*, bitaybetî persa akerdîye ancî vînen: çiyî rê dinya? Manaya objeyan çi ya? Sey netîce, kam gama ke xebata nuştoxî xwu rê bibo amanc, bena sey wasita: nuştox edebîyatî sey amanc tese-wur keno, la dinya ey xwu rê sey wasita apey şirawena: nuştox, enê *şikîyayîşê bêpeynî yê xeyalî* na dinyayêka zaf xerîb a, çimkî edebîyat aye sey perse nîşan dano, caran sey yew cewabî nîşan nêdano.

Vate ne yew wasita ne zî wesaît o: yew awanî ya, her ke şino ma hîna fam kenê; la nuştox, pênaseyê xwu gore, tekane kes o ke awanîya xwu zî awanîya dinya zî awanîya vateyî de keno vindî. Eno vate zî (ebedî) yew kankil o ke ameyo xericnayîş; bineyke maneno ser-vateyî, heqîqet semedê ci yew behaneyî ra wetêr tu çiyêk nîyo (seba nuştoxî *nuştîş* fealîyetêko in-transîtîv o); sey netîceyê enê, caran nêşkeno dinya îzeh bikero, qet nêbo, seke biwazo îzeh bikero, seba ke çut-manayîye hîna baş bikero hîra teşebusê enê keno:

yew *eser* de (yew *esero* ke ameyo xericnayîş de) îzehetêko tesbîtkerde yo, beno yew berhemê çut-manayîya heqîqetî, bi yew *dûrîya* muayene pa wa beste yo; welhasil, edebîyat her wext raştîye ra dûrî yo, labelê, herçiqas persê ci caran persê raşteraşt nêbê zî, ena *dûrîya* heqîqetî ya ke îmkan dana misêwa persê başî ke dinya ra yenê perskerdiş; Honoré de Balzacî yew îzeheto teolojîk yê dinya ra hereket kerdo labelê netîce de tehqîqkerdişê enê ra teber nêşkayo çiyêk bikero. Sey netîceyê enê, fam yan zî samîmîyetê teşebusê ci çi beno wa bibo, nuştox di şeklanê vateyî bi hawayêko mewcûdî xwu rê qedexe keno: verî *doktrînê ci*, çimkî biwazo nêwazo, tesewurê ci gore, her tewir îzehetî tadano keno numayîş: caran aferînerê çut-manayîye ra teber sewbîna çiyêk nîyo;⁴ dima *şahidîya ci*: madem ke xwu dayo vateyî ser, nêbeno zanayeyo saf: eke qîrayîşêk ser o bişixulîyo la netîce de mimkun nîyo ke teblîx qîrayîşî ra zaf zêdeyîr xebate ser o vîndero: nuştox vateyî dir xwu keno yew û apey girewtîşê heqîqetî keno vindî, çimkî zıwan (qet nêbo hetê tarîxî, sofîstan ra nat) bi hawayêko qetî

⁴ Nuştoxêk eşkeno yew skala pê biyaro, ena skala caran sey skalayêk nîna serferkiş. Qaso ke teswîrê Fourierî mi rê yew dîmeno muhteşem pêşkêş bikerê ez ey nuştoxêko pîl vînena.

senî ke transîtîvîye ra vejîyeno, beno yew awanîya ke verê xwu dayo tenyakerdişê raştî û xeletîye.⁵ Labelê bi hawayêko qetî çiyê ke kesb kerdo, yew menzeraya serxoşe ya pratîkê bêmueyîde dano dinya, eno zî hêzê lernayîşê ci yo. Eno sebeb ra, eke ma nuştoxî ra biwazê eserê xwu amancêk wa girêbido, eno beno çiyêko ebes: nuştoxê ke “girêdiyayo” îdîaya bikardişî eynî wext de her di awanîyan de yo, eno zî bêke hîle bikero, çiyê ke reye esta Jacques westayî keno werdpewj, reye esta keno yew erebecî, labelê nêbeno ke caran teşebus bikero, yew kay de hem bikero werdpewj hem bikero erebecî (nuştoxê pîlî ke nêameyê girêdayiş yan zî bi hawayêko xirab ameyê girêdayiş û nuştoxê xirabî ke girêdaye yê, eke merdim reyna ageyro nimûneyanê eleqedaran serbaş beno). Çiyê ke ma nuştoxî ra wazenê eno yo, wa bi mesûliyet herket bikero; û gereka enê de zî merdim pê bikero; ehemîyetê ci çînê yo ke nuştox qenaetê xwu ra mesûl bo; bi zanayîş îdeolojîk ker-

dişê muhtewaya eserê xwu zî çiyêko dereceyê diyin de yo; semedê nuştoxî mesûliyetê raştî, edebîyatê xwu bi girêdayişo ke ser nêkewto, heqîqetî sey awirê Mûsayî ke Welato Bexşbiyaye ser o yo bar bikero (sey nimûne, mesûliyetê Kafkayî wina yo).

Bêguman edebîyat yew îhsanê Homayî nîyo, tenya seba ke însanî tekamul bikero (yanî şeklêko diyarkerde bido safkerdiş) yew bitûnîya tesewuran û qeraran o: nuştox, oyo ke wazeno bibo nuştox ra yeno vatiş. Ancî bêguman, komelo ke nuştoxî serf keno qedêneno, tesewurî tadano bi vengdayişê zereyî ser, xebata zîwanî açarneno qabilîyetê edebîyatî ser, metodî tadano hunerî ser: vatişê *nuştişo-baş* zan gore, nuştox rahîbêko bimeaş o, eno yew tewirê dewlemendîya neteweyî ke çarçewaya erjanê muqedesan yê ekonomî de ameyo îmkalkerdiş, mûsnayîş, serfkerdiş û îxrackerdiş; nobedaro nîme miqedes nîme komîk yê mabedê enê malê miqedesî yo. Teqdîskerdişê ena xebata

⁵ Awanîya heqîqetî û awanîya zîwanî: babeta zehmetîya pêkewtişî de binkewtişê daîmî yê diyalektîkî ke tadiyahoy vatişî ra tehrîkkar çiyêk çînê yo; çimkî zîwan diyalektîk nîyo; diyalektîko ke behsê ey beno waştişêko rêzdar o; zîwan ancax eşkeno vajo “gereka çî diyalektîk bo”, labelê o bi xwu nêbeno: zîwan yew ekiso bêperspektîv o, ancax zîwanê nuştoxî teberê enê de maneno; la nuştox diyalektîkî yo, dinya nêkeno diyalektîkî.

nuştoxî ya bîçimî ser o netîceyê ke muhîm ê, la biçimkî nîyê estê: eno muhtewa çî wext emareyê ke xwu narehet kenê nîşan bido, komelo (baş) dûrî ra muhtewaya eserî dûrî nîşan bido, eno keno ke yew numayîşo saf, yew hukmo bitolerans (yanî bêeleqe) tetbîq bibo, serewedartişê îxtîrasan, bêterefkerdişê texrîbatanê rexneyî (eno zî nuştoxê “pabesteyî” misêwa tehn dano miyanê teşwîqêkê zeîfî), bi kilmîye heqê qezenkerdişê nuştoxî xwu de keno weye: heta ke xwu tede nêkero vindî, yanî heta ke estbiyayîşê xwu bi estbiyayîşê vateyî nêkero têmiyan, nuştoxî ke peynîya peynîyan de hetê dezgeyanê edebiyatî ra nêro tepisnayîş çinê yo: coka zaf tay nuştoxî nuştiş ra fek veradanê, çimkî bi eno qeyde heqîqeten xwu kiştiş, sey mexlûqo ke înan waşt bibê, o qeyde kiştiş o; enêyê winasî wexto ke vejyenê, bêvengîya înan sey yew vuryayîşo ke îzeh nêbeno olan dano. (Rimbuad).⁶

Eke ma bêrê nuştekaran ser, enê însanê “transîtiv” ê; xwu rê yew hedef diyar kerdo (şahidî kerdiş, îzeh kerdiş, mûsnayîş), vate wasitayê enê hedefî ra wetêr çiyêk nîyo; semedê înan, vate yew “viraştiş” o, caran ey nêano pê. Yanî wina,

ziwan biyo wasitaya enformasyonî, kewto rewşa hemalê “fîkr”î. Nuştekar herçiqaş heta dereceyêk îtîna nîşanê nuştişî bido zî, eno îtîna caran ontolojîk nîyo; endîşe nîyo. Nuştekar caran nêşkeno vateyî ser o fealîyetêko bingeyîn o metodolojîk tetbîq bikero; yew nuştişo ke pêro nuştekarî bi hawayêko muşterek bikar anê, binê destê înan de yew tewirê *koine* esto, eno nuştiş de tayê fekî (sey nimûne, Marksîstkî, xirîstiyankî, egzistansiyalîstkî) cêra ferq kenê, la uslûb zaf nadir o. Çimkî çiyê ke nuştekarî pênasê keno safbiyayîşê tesewurê enformasyonî yo: manîfestoyê ci ageyreno xwu ser û gêrîyeno, çimkî qebûl nêkeno çiyê ke manîfestoyê ci de ameyo vatiş ra teber yewna çî bibo: kamcîn nuştekar eşkeno tehemul bikero ke nuşteyê ci psîkoanalîz ra bêro viyarnayîş? Wina fikirîyeno ke vateyê ci peynîya çutmanayîya dinya arda û bawer keno îzehetêko dîrekt (eke enê îzehetî muwaqet bihesibno zî) yan zî yew zanayîşo heqîqî (eke biwazo bibo yew wendekaro mutewazî bîle) ardo meydan; oxro ke, seke ma vînenê, semedê nuştoxî rewşe temamen bereksê enê ya: qet goş nêdiyo vateyê ci yo ke bi weçinayîş û kede

⁶ Enê doneyê hemdem yê problemî yê. Eksê ci, hemdemê Racineyî qet heyret nêkenê ke çira ey nişka ra fek nuştişê trajedy ra verada û bi memûrê qralîyetî.

ameyo meydan bîle, o zano ke yew di-manayîye daya destpêkerdiş, xwu bi hawayêko nakokî, sey yew abîdeyo bêveng ke paweyê deşifrekerdişî yo pêşkêş keno û zano ke vateyê Jacques Rigaudî ra xorînêr yew vate çinê yo: *Ez qetî bikerî zî ancî ez persena.*

Nuştox maneno rahîbî, nuştekar maneno noterî: vateyê yewî fiîlêko înransîtîv (yanî hetêk ra maneno hereketêk), vateyê êyê bînî aktîvîteyêk o. Anormalî enê de ya ke komel yew vateyê transîtîvî vateyê înransîtîvî ra bi yew tereduto hîna pîl serf keno; ewro ke nuştekarî zaf estê de bîle, rewşa nuştekarî rewşa nuştoxî ra zaf xirabêr a. Eno zî, verî yew doneyo sabîtî ra yeno: vateyê nuştoxî sey yew malê ke goreyê rayirê bi seserran şino bazar, seba dezgeyo ke samedê ey ameyo pêardîş objeyo tekane yê “edebîyat”î yo; la vateyê nuştekarî, eksê ci, verisnîya dezgeyanê ke sere de bi temamî erjnayîşê zıwanî ra teber wayirê yew fonksîyonî yê yeno îmkalkerdiş û sefrkerdiş: unîversîte, dereceyo diyin de cigeyrayîş, polîtîk û sn. Axir vateyê nuştekarî yewna şekil de zî rewşêka zeîfe de

yo: seba ke tenya yew wasita yo (yan zî vano qey wina yo), malbiyayîşê ci bi tesewurî diyayo zana-yîş: teberê her tewir hunerî de, vanê qey fikir roşeno; oxro ke taybetîyê retorîkî yê fikrê “saf”î (eke ma vajê nêxericnaye belkî hîna raşt bo) taybetîya retorîkî yê fikrî teberê sîrkulasyonê pereyî de ameya afer-nayîş: eksê uslûbî de (Valéri vatêne mesrefê uslûbî zêde yo), mesrefê tefekurî çinê yo la nîno rotiş zî, bi comerdîye yeno dayîş. Eno zî, mabeynê nuştox û nuştekarî de qet nêbo di ferqanê bînan zî vejeno meydan. Reyêk, îmalatê nuştekarî her wext azad la eynî wext de bîneyke şeklê “israrkerdişî” de yo: nuştekar çiyoy ke komel her wext nêwazeno komelî rê pêşnîyaz keno: vateyî, bi şeklêko tenaquzane, teberê dezgeyan û pêkerdişî de, yê nuştoxî ra hîna zaf ferdî vejîyeno beno, qet nêbo motîvasyonê xwu de: *fonksîyonê nuştekarî eno yo ke her firsend de û bêke erey bimano, vatişê çiyoy ke fikirîyayo;*⁷ wina fikirîyeno ke eno fonksîyon qîmê tesdîqkerdişê ey keno; heto rexneyî û acil yê vateyê nuştekarî tiya ra yeno: her wext, mabeynê senîniya

⁷ Eno fonksîyonê tavilî diyarkerdişî tam eksê nuştoxî de yo: 1. Nuştox dekeno embar, bi yew sûreto ke hişê ci dir raştê pê nîno keno vila; 2. Çiyoy ke bi înfîzam û hawayêko jêhatî fikirîyeno îstîfare keno; 3. Eserê xwu ser o bi şeklêko azad dest bi tehqîqatî keno, eksê dogmatîkî yo.

herikîyayişê fikrî û yew malo ke tu dezgeyê xisûsî yew peymî wa nêbesto de seke yew pênerkerdişî nîşan bido. Bi eno qeyde, sedemanê vera yewbînan ra -eno zî ferqo diyin o- vateyo nuşteki (vateyê nuştoxî) do bêro diyayiş ke *fikr* (yan zî zanayiş, yan zî qîrayiş) *tadiyayo malî ser*; seba ke komel fikrî xwu rê bikero mal, bikero goreyê xwu, bikero dezge, bi yewna qeyde şerêko heyatî keno, çiyê ke enê babetan de îmkân dano ci zî ziwano ke nimûneyê dezgeyan o: çiyê ke normal nîyo, tiya de yew vateyo tehrîkkar zî eşkeno bi asanî bikewo binê sultaya edebîyatê organîzeyî: Arthur Rimboudî (1854-1891) ra bi Eugène Ionescoyî (1909-1994) skandalê ziwani lez û bi tamamî ameyê hezimkerdiş; yew fikro tehrîkkar heta ke biwazo bêwasita bo, beno ke uslûb zî yew *non mon's land* de rincan bikewo: caran tam yew skandal çinê yo.

Tiya de heqîqeten ez zaf nadîr yew nakokîya safe teswîr kena: ewro her kes mabeynê di waştışan de, mabeynê waştışanê nuştoxî û nuştekarî de şino û yeno; bêguman tarîx wina wazeno, seba ke ma bikero nuştoxanê pêbaweran (zerrî-rehet) zaf erey û seba ke ma bikero nuştoxê ke qala înan yena goşdarîkerdiş zêde rew (?) ma ardo dinya.

Ewro her endamê derûdorê roşinbîrtî di wezîfeyan têdir destê xwu de gêno, enê her di wezîfeyan zî zaf ra tay ano ca: nuştoxan de nişka ra hereketê nuştekaran, hêrsê nuştekaran xwu nîşan danê; nuştekarî zî ge-ge vejîyenê sehneyê ziwani. Ma wazenê *çiyêk binusnê*, eynî wext de tenya ma *nusnenê*. Bi kilmîye merdim eşkeno vajo dewrê ma yew tewiro şikite ardo dinya: nuştekar-nuştox. Fonksiyonê enê tewirî zî ancax binakokî bo; eynî wext de hem tehrîk keno hem qewirnenno; vateyê ci hetê biçimî ra azad, kewto teberê dezgeyê ziwani, ancî zî, xwu dekerdo zereyê qalikê ena azadî, binê biçimêkê muşterek yê nuşteyî de qeydeyanê xwu ano meydan; nuştekar-nuştox yewîya edîban ra vejîyayo, la yewna yewî-tîye de, yewîya derûdorê roşinbîran de xwu vînenno. Sehaya tamamê komelî de yew fonksiyono *temamker* yê enê komelî esto: nuşteyê roşinbîrî sey nîşandekê binakokî yê yew ziwani ke "ziwan-nîyo" şixulîyeno; keno ke komel yew hewnê bêzanayiş yê dezgeyî bicûyo: bêke binusno nuştîş, eno enformasyon bêke yew teblîxo parazît biheselno wazeno fikro saf teblîx bikero, nimûneyo ke nuştekar-nuştoxî semedê komelî ardo meydan eno yo. Eno nimûne eynî

wext de hem dûrî yo hem zî zarûrî. Komel zî ey dir bineyke kayê pi-sînge û merreyî kay keno: eseranê ci (bineyke) herînenno, hetanê ci yê komelkî qebûl keno û bi eno qeyde nuştekar-nuştoxî şinasneno; eynî wext de mecbûr keno ke dezgeyê (sey unîversîte) ke binê teftîşî de yê ra destek bigêro, misêwa bi tefekurwarî, yanî bi hawayê retorîkî, bi qisûrî sûcdar kerdiş (nuştox caran tehlîkeyê raştê yew lomeyê winasî ameyiş de nîyo) ra ey dûrî gêno. Bi kilmîye hetê antropolojî ra, yew teberkerdişo ke bi nuştekar-nuştoxî diyaya qebûlkerdiş, yew mîraswerê

dûrî yê Lanetî: belkî zî fonksiyonê xwu yê miyanê komelî de CI, fonksiyono ke Lévi-Strauss Sêrbazî de dîyo ra zêde dûrî nîyo:⁸ fonksiyonê tamamkerîye, hetêk ra semedê nîzamê sihetê sêrbazî û roşinbîrî nêweşîya ci ya zarûrî tesbît kerda ra. Bêguman, yew tezadê (yan zî yew peymanana winasî, êdî şima senî wazenê) winasî, çiyê ecêb nîyo ke sethê ziwani de bibo gire; çimkî ziwana ena nakokî ya: dezgebiyayişê subjektîvîte yo.*

Arguments, 1960

⁸ "Introduction à l'oeuvre de Mauss", MAUSS: Sociologie et Anthropologie, P.U.F de.

* Mi ena meqala kitabê bi nameyê "Roland Barthes, **Yazı ve Yorum**, Hazırlayan ve çeviren: Tahsin Yücel, İkinci baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 1999, r. 61-67" ra tercume kerde. Sernameyê ena meqala "**Yazarlar ve Yazmanlar**" o.

Seba ke ziwani ena meqala yew ziwano teorîk o, yanî tede yew babeta teorî qisey bena, coka beno ke tayê wendoxan rê giran bêro. Ez enê vajî, neke tenya yew ziwano vatişkî yo sey Kirdî de, heme ziwanan de ziwani nuşteyanê teorîkan giran o, her kes nêşkeno hende asan yew ziwano winasî bişixulno yan zî fam bikero. Heto bîn ra, ziwani Roland Barthesî bi xwu zî yew ziwano xisûsî yo. La heta ke mi ra ame, mi waşt perîne Kirdî bidî pira ke rehet fam bibo. Axirî, eke ma vanê wa Kirdî bicûyo gereka ma vera-vera heme waran de bişixulnê ke ziwana bixericîyo, fonksiyonel bibo.

KILAMA MIHÊ KEYÊ QASON

| Evdî HESQERA |

Çime: Dengbêj Hecî Şukrî

Dengbêj Hecî Şukrî 1964 de Pilişkîyon de ameyo dinya. Nika eynî dewe de cûyeno. Ey derheqê ena kilame de ey eno melûmat da:

Meselaya ena kilame, tiya ra daheştay serrî verê cû, Aldun de qewimîyaya. Aldun mintî-qeyê Koyê Sipî de yo.

Mela Mihemed, Elî û Mistefa hîrê birayî benê. Waya înan

Emîna ser o yew mesela vecî-yena. Hîrê birayî yew mêrdekî kişenê. Merdimê ê mêrdekî zî yenê Mela Mihemedî û Mistefayî kişenê. Elî zî dima yew cî-nîya zewicîyaya remneno. O zî aye ser o yeno kiştiş.

Mi ena kilame birayê xwu Hecî Wisifî ra goşdarî kerda. O zî dengbêj o. Nika heştay û çar serre yo.

* * *

Wey dayê leyro, leyro, leyro
Ay dayê leyro Mehmedê mi
May' to bimro melayê mi
May' to bimro melayê mi

Mihêm leyro, Mihêm leyro
Sêr Aldunî dar meşe wo
Bîn Aldunî dar meşe wo
Aldunicon pêrûnê xwu pêşewo
Ûcax kêy Qasî veşewo
May' to bimro, may to bimro
May to bimro melayê mi

Mihê'm leyro şifeq Elayî piro dayne
Azan sêr sibayî diyayne
Mihêm huye xwu hewanayne
Ver bi golda xwu ray diyaynê
May' to bimro, may to bimro
May' to bimro melayê mi

Gidî Mihêm huye hewanayne
Ver bi golda xwu ray diyayne
Mihêm gola xwu verdayne
El Hes xwu pê dari ronayne
Vengêk vengda Mihêm dayne
Tifeng Mihdê mi re nayne
Sey beranî qelebnayne
May to bimro, may to bimro
May to bimro melayê mi

Mihêm leyro ser Aldunî kaş û kuşî
Binê Aldunî kaş û kuşî
Mela gilîyê El Hesî birişîyê
Mihêm kişto sey qerquşî
May to bimro, may to bimro
May to bimro melayê mi

Mihê'm leyro ser Aldunî seracêr o
Bîn Aldunî seracêr o
Ko hakim tede şêro bêro
Ko kifşê Mihdê mi bigêro
May to bimro, may to bimro
May to bimro melayê mi

* * *

Ema key Qaso vîya ya
Yewda kilma dekerda ya
Çiftêk dindondê yay qabkerda ya
Zewncey lacondê mi xwu ser naya

E komî rê vaco, komî rê nêvaco
Ez Mihdê xwunê malayî rê vaco
Ez Eldê xwunê çimsiyayî rê vaco
Ez Mistê xwunê zerencî rê vaco

CEWZE DE DERSA ZAZAKÎ

| Mehmet Şah ASLAN |

Tekane welato raştîn yê însanî, tekane erdo ke însan eşkeno linga xwu bido ser, tekane keyeyo ke însan eşkeno xwu tede bisetirno, ziwano ke qicekîya xwu ra îtî-baren mûseno yo.

Michel Foucault

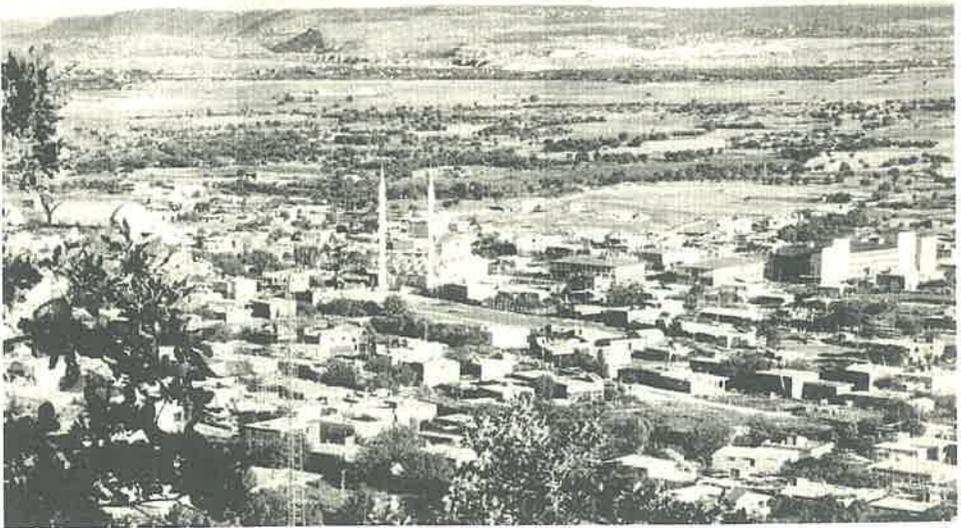
Enê çend serrî yê ke ez zî ziwane xwu ser o şixulîyena. Bi raştî roja ke ez derheqê ziwani de nêwanî, nêfikirîyî yan zî nênusnî çinê ya. Çimki mi çim de laserê asîmîlasyonî her roje yew herfe yan zî yew çekuyê ma gêno qurtneno. Ena babetê de asîmîlasyon zaf bêrehm o. Bin ra qet goşdarîya vengê qîrîya ma nêkeno. Hawayo ke aseno ewroyê ma hema ameyoxê ma ra başêr o. Eke wina dewam bikero, bi eşkera aseno ke davîst serrî badê qiseykerdoxê enê ziwane ma zaf benê kêmi. Bêguman ma miyanê yew prosesê zaf zehmetinî ra vîyarenê. Eno semed ra eke teşqeleyê dinya ra nêbo û Homa emir bido ez wazena şewe û roje pê zivan rakewî, pê zivan biwurzî. Waştîşê banderbiyayîşê min ê ziwani, sey yew hobî nîyo, ez bi çimê yew dehwa ewnîyena ziwane ma ra. Ez tenya bimanî zî ena dehwa ra fek veranêdana. Çimkî wext, sey yew

çemî herekîyeno şino. Eno semed ra ez wazena hem wendekaranê xwu rê hem zî sewbîna ciwananê ma rê yew rahîr binawnî. Wa bizanê ke êdî bi ziwane ma zî nusîyeno. Wa sey mi hîrisserrîya xwu de banderê wendiş û nuştîşê ziwane xwu nêbê. Ez wazena wa ê hîna rew banderê ziwani bibê. Û wa bizanê ke rahîrê wendiş û nuştîşî, yew kişte ra beno ke yew rahîro zehmetin biaso, labelê kiştê bîne ra yew rahîro şexsî, taybetî û mibarek o. Çirra mibarek o? Çimkî wexto ke ma ewnîyenê tarîx ra, Sumeran ra hetanî ewro ma derheqê şaran de bi çiman çiyêk nêdîyo, nêvînayo la ma zaf medenîyetan ra xeberdar ê. Malumato derheqê medenîyetan de bi nuştîş resayo ma. Eno semed ra nuştîş yew karo mibarek o. Merdim çende biwano hende beno wahîrê zanayîşî. Çende bi kalîte binusno hende medenîyetî rê beno xizmet. Merdimo ke xwu,

ziwanê xwu û şarê xwu nas bikero ez vana do ê merdimî ra xirabîye peyda nêbo. Belkî eno semed ra Quranê Kerîm de vahîya tewr verîne “Biwane!” ya. Wendiş, hereket o. Her hetan ra dînamîzm o. Wendiş, bingeyê awankerdişê şexsîyetî yo. Zaf merdimî bi wendiş biyê însan. Alî Şerîatî bilasebeb nêvano “Biwanê. Cayo ke hubir nêherekîyo, gunî herekîyena.”

Labelê wexto ke behsê meselaya ziwani beno, ez şîroveyanê tayê merdiman ra mat manena. Ez wazena tayê behsê enê şîroveyan zî bikerî. Beno ke rojêk wendekarê mi enê nuştayê mi biwanê, înan rê bibo sey yew tecrubeyî. Û wa bizanê ke miyanê şarê ma de enê hawa merdimî tim estê. Ez nika ra îtiraf kena ke enê merdimê ke eno hawa şîroveyanê negatîfan kenê, eslê xwu de kird ê, yanî zaza yê.

Tayê vanê “*Ti se bikerê zî tewş o. Peynî de ma pêro asîmîle benê. Ti zî xwu rê asîmîle bibe, bixelesîye!*” Tayê vanê “*Ziwan muhîm nîyo, çiyoy tewr muhîm azadî ya.*” Tayê vanê “*Ma zaza yê, ma kurd nîyê. Ti qey ma kenê kurd?*” Tayê vanê “*Ziwano ke ti nusnenê Zazakî nîya, Kurmancî ya.*” Heta ke rojêk yew merdim tadiya mi ra va “*Ti semedê enê xebetani Zazakî Wezaretê Kulturî ra çiqas pere gêne?*” Ez xwu rê bi enê heme şîroveyan tenya huyena. Heta ke ez hîna zaf motîve bena. Labelê heto bîn ra zaf keyfê mi yeno ke ekserîyetê dewijanê mi, mi teqdîr kenê.

Cewze ra yew aseyiş

Heta ke tayê vanê *“Xoce, wexto ke ma keyeyê xwu de gedanê xwu dir Tirkî xeberî danê, ti yenê ma vîr. Ma şermayenê ke bê Zazakî bi sewbîna ziwan xeberî bidê.”* Huyenê vanê *“To se kerd bi ma?”* Dewe de heta ke ma ra bêro ez û ekserîyetê hevalanê xwu ma yewbînan dir derheqê ziwani de hesas têwgirîyenê. Bi rastî ez her tim miyanê dewijan û gedeyan de ya. Ê zî baş zanê ke heta nika her hetan ra çi mi dest ra ameyo mi înan rê texsîr nêkerdo. Ez normal de mektebo miyanîn de xebetîyena. La derheqê perwerdeyê dewa ma Cewze de, ez mektebo verîn û Lîse dir zî eleqedar a. Heta roje ameya ke ez semedê wendekaranê xwu gure xwu ra zî biya.

Serra 2016 de mi mektebo miyanîn de bi ucret mamostatî kerdêne. Yanî o wext kadroyê mi hema resmî nêbi. Rojêk, dera Kulturê Dînî de mi wendişê Quranî banderê wendekaran kerdêne. Zimistan bi. Vewre varayne. Her ca serd û pûk bi. Çend rojî bî dewe de elektrîk çinê bi. Tu kesî tersan ra nêpersayne, nêvatêne qey cebranê ma nîno. Çimkî o wext dewlete newe qeyyûm nabi beledîyeya Hêneyî ser. Kesî ra pitî nêveçiyayne. Min û wendekaranê xwu newe dest bi dera xwu kerdbi. Nişka ra mi dî yew wendekar dekewt sinif. Ez ew-

nîyaya ke o wendekar sey tûra miyanê awe recefiyeno. Zereyê lastikanê ci de awa vewre estbî. Eno semed ra kurikê ci bibî hîy. Wendekar tadiya mi ra va *“Xoce lingê mi mi ra kewtî. Ez se bikerî?”* Ez ewnîyaya Quran ra, dima ewnîyaya wendekarî ra, mi deyax nêkerd. Ez şiya, mi mudirê mektebî û tayê mehliman ra va *“Ma se bikerê?”* Kesî hetê çareserîye ra yew rahîr nênavit mi. Mi zî medya sosyalî ser o mudirê perwerdeyî yê qezaya ma Hêneyî rê û qeyyûmê beledîye rê mesaj şirawit ke hal û mesela ena ya. Beynate ra çend rojî vîyartî, ameyî arizaya elektrîkî viraşte. Roja bîne, qeyyûmî talîmat dabi, vatbi *“Eke kadroyê ê malimî resmî nîyo, muqaweleyê ey fesih bikerê. Eke bi peretî malimîye keno, bigêrê bierzê.”* Înan zî ez girewta malimî ra eşta. Tu xemê mi nêbi. Ez her tim sereyê xwu ra berz a. Çimkî mi çiyeko xirab nêkerdbi. Niyetê mi tenya hetê perwerdeyî ra şertanê mektebî rindkerdiş bi. Mi çi zanayne ke rindîye ra xirabîye peyda kenê.

Serra 2017 de mi semedê qedroyê resmî muracatê Wezaretê Perwerdeyî kerd. Semedo ke puanê mi tepîştêne ez zî girewta mullaqat. Mesûlanê ke ez mullaqat kerda persê înan teberê perwerdeyî, hîna zaf derheqê siyasetî de bî. Mesela,

persanê înan ra yew wina bi “*Rê-xistinê ke hê Tirkîye de, yewbînan dir têkilîya înan çi ya?*” A game mi eleqeyê ena perse û karê mamostatî eşt têver, serûbin kerd. Ez nê-êşkaya mabeynê ena perse û karê mamostatî de yew eleqe bivînî. De bê safî bikere! Ez xwu de menda. Mi xwu rê va “*Gelo enê merdimî perwedekaran weçînenê yan miyanê dewlete de mertebeyê berzî rê yew pispör weçînenê?*” Behdê, mi fam kerd ke semedo ke mi tayê nêheqî ardê zîwan, miyanê înan ra yew zî meselaya çînêbiyayîşê ceyranî ya, înan ez sey terosît dîya. Xwura mi mamostatî qezenc kerde zî înan tehqîqatê asayîşî kerd behane, girewt kadroyê mi betal kerd. Mi zî Anqara de Wezaretê Perwerdeyî da mehkema. Roja mehkema-biyayîşî de ez zî şîya Anqara. Beynate de tay wext vîyart meh-qema qîrarê netîceyî da. Ez ewnî-yaya ke mehkema ez heqdar veta. Ez newe ra îadeyê gureyê xwu biya. Bi eno qeyde, roja 22.01.2019 nat ez ha dewa xwu Cewze de xebetî-yena.

Enê çiyê ke mi sere ra vîyartê, gereka wendekarê mi, dewijê mi înan ra xeberdar bê. Eno semed ra wexto ke mi dest bi wendiş û nuş-tîşê zîwanê ma kerd, înan bawerîya xwu bi mi arde, ez weş fam kerda. Înan zanayne ke ez semede şarê

ma, bi taybetî semedê ciwananê ma mucadele kena. Heta rey-rey wendekaran bi xwu derse de ba-beta zîwanî akerdêne, vatêne “*Xoce, qey mekteb de zîwanê Erebi, zîwanê Înglîzî û zîwanê Tirkî esto, zîwanê ma Kurdî çînê yo?*” Yanî gedeyê ke ma înan ra vanê “*naşîn*” ê bi xwu zanê ke perwerde de derheqê zîwanê înan de yew problem esto. Mi zî ge-ge yarî kerdêne vatêne “*Lawo ez çi zana, şêrên ena perse pîyê xwu ra bipersê.*” Yan zî mi vatêne “*Wexto ke şîma bibê pîl ma do yewbînan dir ena mesela xeberî bidê.*” Eke înan zor dayne mi, mi vatêne “*Wa dersa Zazakî zî îlahîm bibo.*” Xwura mi zî verê cû niyet kerdbi ke dersa weçînişî de zîwanê ma biyarî mekteb. Waştîşê wendekaran zî êdî bi wesîle. Eno semed ra mi dest pê kerd, daşt û naşt ra derheqê dersa weçînişî de melûmat pêser kerd.

Seke yeno zanayîş, Tirkîye de mekteban de perwerdeyê Kurdî sey dersa weçînişî serra 2012 de bi weşanayîşê yew telîmatnameyî mektebanê miyanînan de dest pê kerd. Yanî biyî des serrî ke Tirkîye de mekteban de eno hawa yew heqê gedanê ma kurdan esto. Labelê çî heyf ke vernîya enê heqê gedanê ma de tayê astengî estê. Enê astengan ra, zaf êşkera yo ke tewr vernî de kêmanîya tayînkêrdîşê

mamostayan yeno.

1) Hawayo ke yeno zanayîş:

Unîversîteya Dîcle ya Diyarbekirî ra; Lîsanso Berz (Bêtez) 87, Lîsanso Berz (Bitez) 15, Doktora 12 wendekarî,

Universîteya Artuklu ya Mêrdînî ra; Lîsans 200, Lîsanso Berz (Bêtez) 1000, Lîsanso Berz (Bitez) 170 wendekarî,

Unîversîteya Alparslanî ya Muşî ra; Lîsans 140, Lîsanso Berz (Bêtez) 190, Lîsanso Berz (Bitez) 30 wendekarî,

Unîversîteya Yüzüncü Yıl ya Wanî ra; Lîsanso Berz (Bêtez) 60, Lîsanso Berz(Bitez) 98 wendekarî,

Unîversîteya Çewligî ra; Lîsans 272, Lîsanso Berz (Bêtez) 79, Lîsanso Berz(Bitez) 64, Doktora 8 wendekarî,

Unîversîta Munzurî ya Mamekîye ra; Lîsans 120 wendekarî mezûn biyê.

Sey yekûn, destpêk ra heta nika, yanî serra 2012 ra hetanî 2022, miyanê enê des serran de, Lîsans ra 732, Lîsanso Berz (bêtez) ra 1416, Lîsanso Berz (bitez) ra 377 û doktora ra zî 20 wendekarî, pêro piya 2.545 wendekarî mezûn biyê.

Wezaretê Perwerdeyî yê Tirkîye gore, emser vîst hezar ra zafêr wendekaran dersa weçînişî de Kurdî

(Kurmancî û Zazakî) weçînaya. Labelê seke şima cor de zî vînenê, bi hezaran mamostayê ke Beşê Kurdî ra mezûn biyê ra tenya hîrê hebî mamostayî tayîn biyî.

2) Astengo diyin xeberdarker-dişê wendekaran û welîyan o. Zafê mekteban wexto ke dersan weçînenê, neke waştîşê wendekaran gore, bi însîyatîfê îdareyî enê dersan sîstemî ser o weçînenê. Yanî zafê reyan mudir yan zî ardimkarê mudirî, bê xebera wendekaran, enê dersan weçînenê. Tabî, raşta ci, derse gereka waştîşê wendekarî gore bêro weçînayîş. Yanî gama ke wextê weçînayîşê derse ame, ganî îdare wendekaran xeberdar bikero. Heta, gereka înan rê ardim bikero ke yew derse senî yena weçînayîş. Eke des hebî wendekarî yew derse biweçînê, a derse yena dayîş. Normalê xwu de ganî wendekarî ena babete de wahîrê melumatî bê.

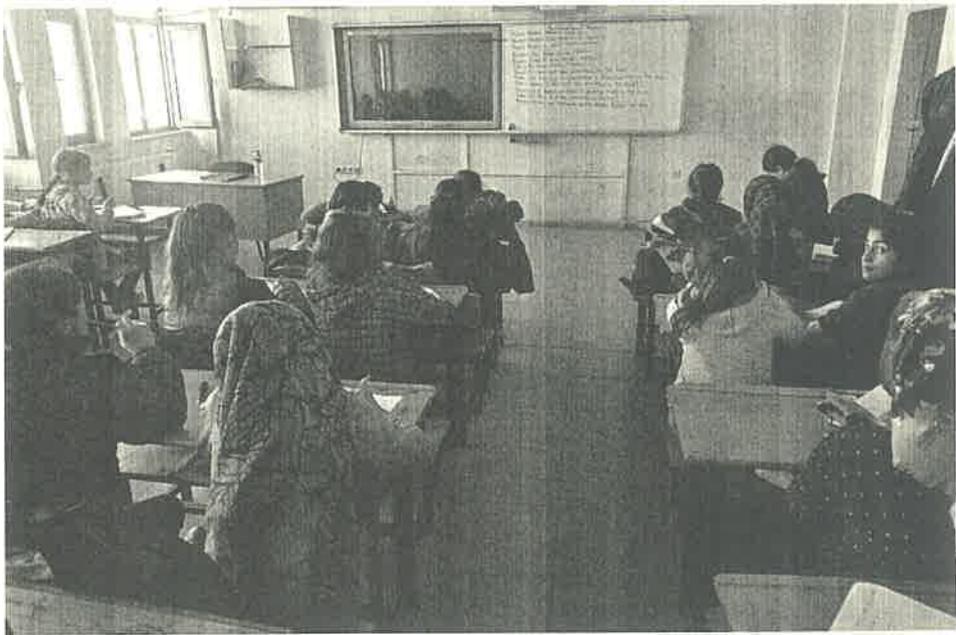
Par, wextê weçînayîşê dersan de, mektebê ma de ez bi xwu şiya mi mudirê mektebî ra rica kerd ke wendekaran derheqê dersa Zazakî de xeberdar bikero.

Ez zaf sipasdar a ke mudirê mektebê ma mamosta Mesut Altuntopî ez nêşikita û listeya enê dersanê weçînişî vete, da mi. Dima zî, wendekarî heme derheqê dersa weçînişî de xeberdar kerdî.

Mudirê mektebê ma kurmanc o. Mektebê ma de, enê mudirî ra ver, di mudirî zazayanê ma ra bî. Wexto ke ê wezîfedar bî, mi reyêk-di reyî dabi înan goş ro ke ma mektebê xwu de dersa Kirdî akerê. La çi semed ra bi, ez nêzana, çi heyf ke enê merdiman bin ra ez goşdarîya enê teklîfê mi nêkerd. Mi cor de vatbi ke exlebê xwu zazayê ma derheqê ziwane xwu de hesas nîyê.

Welhasil badê ke îdareyê mektebê ma derheqê dersa weçîntîşî de melûmat da wendekaran, înan zî formê erzûhalê xwu girewt. Wendekaran badê ke formê erzûhalî de lîsteya dersan wendêne, ameyne mi ra vatêne “Xoce, ma qayil ê, Za-

zakî bîweçînê.” Mi zî vatêne “Şima wazenê kamcîn derse biweçînê, verî a derse îşaret bikerê û biberê keye, wa pîyê şima îmza bikerê.” Wendekaranê mektebê ma roja bîne bi yew beşdarîya xurte dersa Zazakî weçînayê. Nizdîyê 120 wendekaran dersa Zazakî weçînaybî. Erzûhalê xwu teslîmê îdareyî kerdî. Wexto ke mi ena menzera dî, tay mend ke ez keyfan ra bifirî. Çimkî sey heme mintîqeyanê ma, Cewze de zî tayê şarê ma êdî fek ziwane xwu ra veradayo. Ziwane xwu bêqîymet vînenê. Yeno mi vîr vernî de dewe de kamî bi Tirkî xeberî bi-dayne ma yarî û qeşmerîya xwu bi ey kerdêne. Eno semed ra o wext

Cewze de, yew mekteb de, wendekarî dersa Zazakî de yê

kes nêaftarayne bi Tirkî xeberî bido. Heta embazê ma ke maye û pîyê înan seba ke memûr bî û bajarê Tirkîye de cûyayne, ê embazê ma hamnanan ameyne dewe de Zazakî bander biyêne hema tepîya ageyrayne. Ma nêverdayne ê embazê ma bi Tirkî xeberî bidê. Labelê nika wina nîyo. Nika zereyê dewe de gede esto ziwane dayka nêzano. Wexto ke ez ena menzera vînena, mezgê sereyê mi kel keweno. Zaf reyî mi persayo vato *“Şima qey gedanê xwu dir bi Tirkî xeberî danê?”* Înan her tim mi ra vato *“Wexto ke gedeyê ma şinê mekteb, wa derse de zehmetî nêancî, wa serkewte bê.”* Mi zî vatêne *“Eleqeyê qiseykerdişê bi Tirkî û derse de antişê zehmetî û serkewtişî yewbînan ra çinê yo. Ez bi xwu hetanî lîse nêşkayne baş bi Tirkî xeberî bidî. La îmtîhanê unîversîte de mi çawres persanê Tirkî ra tenya panc hebî xelet cewab daybî.”* Ez nêzana eno çî xezeb o. Eno vateyê mi înan rê raşt nêameyne.

Bi raştî ez wexto ke şiya lîse mi baş Tirkî nêzanayne. Mi lîse di serrî Elezîz Axin de wende. O wext ez û yew hevalê xwu seba ke ma newe vecîyaybî xurbet, ma zaf dej antêne. De bifikirîyê, ma maya xwu ra biyê ke ma hê Cewze de. Ma dewe de her tim yabanan de, bos-

tanan de biyî. Ma her tim heran û kutikan dima vazdayne. Ma zaf sînerjîk bî. Nişka ra ma semedê mektebî erşawîyayî xerîbîye. Seba ke ma banderê ê sînerjîyê dewe bibî, sîstemê pansîyonî û mektebî ma rê zaf zehmet ameyne. Seke yew bi zorcanî formatê ma dir kay bikero. Ma her roje bermayne. Ma qet goşdarîya derse nêkerdêne. Ma tenya destê xwu eştêne binê çeneyê xwu û ewnîyayne teber ra. Çimkî wexto ke ma pencera ra ewnîyayne teber, mektebê ma ra bineyke dûrî yew til asayne. O til û tilo ke ho dewa ma de, yewbînan mendêne. Ê tilî dewe ardêne ma vîr û ma dewe ser o tewir bi tewir xeyalî kerdêne.

Hema yew hewteyê ma denê-bibi, rojêk ma newe derse ra vecîyaybî tenefus. Mi dî nişka ra di keynekan korîdor de vernîya ma girewt. Ma ra bi Tirkî pers kerd va *“Şima qey derse de ewnîyenê ma ra û dima huyenê?”* La hewle wela quwete! Ma va *“Nê, ma nêewnîyayê şima ra?”* Înan israr kerd va *“Nê, şima ewnîyayê.”* Ez ewnîyaya ke ê keynekî fek ma ra veranêdanê, belayê xwu sawito ma ra, mi va *“Biewnîyê, mi hêrs mekerê, ez porê şima de gêna, şima virvirkî erzena!”* Înan bi Tirkî pers kerd va *“Virvirkî çî yo?”* Mi va *“Ez ê nêzana.”* Wexto ke ez semedê îmtîhanê unîversîte xebetîyayne, mi

fam kerd ke seba serkewtişî tenya xebetiyayişê dersan lazim o. Qiseykerdişê Tirkî û eleqeyê serkewtişî çinê yo. Hem ma vera Tirkî de nîyê. Ma vanê, eke merdim eşkeno wa xwu rê heme ziwanan bander bibo. La wa tenya bi ziwane xwu şarê xwu dir qisey bikero.

Labelê nika ziwane ma ho mekteban de yeno mûsnayiş. Bi goreyê şarê ma yew cayo biqîymet û ercaye de yo. Her çî ra ver, ena game bi xwu hetê psîkoloji ra zaf baş a. Çimkî ziwane ma sey dursa weçînişî zî bo, hewte de yew saete zî bo, ho mekteban de yeno wendiş. Eno zaf muhîm o. Çimkî mi bala xwu dabi ser, wexto ke wendekaran formê erzûhalê xwu girewt, înan vatêne qey ena derse behdê mektebî sey kursî yena dayiş. Bawer nêkerdêne sey perwerdeyê formelî mekteb de yo. Çimkî mekteb de heta nika yew çiyê winasî nêdiyo. Ez hêvî kena ziwane ma yew demo nîzdî de bibo ziwane perwerdeyî zî.

Emser seba ke mektebê ma de mamostayê dursa Zazakî çinê yo, îdareyê mektebî seba dayişê dursa Zazakî ez munasib dîya. Yanî, ziwano ke ez hema wendekarê ci ya,

emser ez biya mamostayê ci. Ez derse de hem wendekaranê xwu reyde yarî kena, hem zî derse dana. Ez qet nêwazena wendekarî mi ra eciz bibê. Ez îtiraf kena ke, ez wendekaranê xwu ra zaf çî bander bena. Xwura merdim eke hîra bifikirîyo, eslê xwu de her gede taybetî yo. Çimkî her gede yew dinya ya. Tenya wa merdim bizana a dinya keşf bikero.

Ma hewteyo verîn bi nuştîşê herfan dest bi dursa xwu kerde. Dima ma tayê vateyî nuştî. Dima zî, ma dest bi viraştîşê cumleyan kerd. Êdî wendekarê mi eşkenê bi ziwane ma biwane. Eno hewte kitabê ke Platformê Mamostayanê Kurdan ma rê erşawitê, mi wendekaranê vila kerdî. Eno semed ra ez mamosta Kenanê Nadoyî û Platformê Mamosteyanê Kurdanê zaf sipas kena. Nika zî ma dest bi nuştîşê kerdo. Ez wazena wendekarê mi yew demo nîzdî de banderê nuştîşî zî bibê. Ez înan ra her tim bawer kena do ê zî ziwane ma bipawê û enê ziwane şirînî biresnê neslê ma yê ameyoxî.

Cewze, 02.11.2022

BIYOGRAFÎYA AHMED EL-KURDÎ

| Bîlal ZÎLAN |

Şêx Seyyîd Ahmed el-Kurdî (b. 1830, Kur, Çabakçur - m. 1921, Xarpêt) xelifeyanê Şêx Alî Sebtî ra yew o, şêxê Neqşîbendî yo. Bi namayanê Ahmed el-Kurdî el-Huseynî, Seyyid Ahmed Çabakçûrî, Şêx Ahmedê Kurdî zî yeno şinasnayış.

Serra 1830 (hîcrî 1246) de dewa Çabakçurî (Çewlîg) Kur (Dikme) de ameyo دنیا. Ê çaxan qezaya Çabakçurî girêdayeyê Wîlayetê Bidlîsî bî. Kurijî heme Kirdî yanî Zazakî qalî kenî. Ziwanê dayîke yê Ahmed el-Kurdî zî Kirdî yo. Nameyê piyê ey Muhamed Şemsedîn o. No keye eynî wext xo seyyîd qebûl keno û vanê kalikê ma Bexdad ra ameyî.

Ahmed Çabakçurî, diyes (diwês) serrîya xo ra dima, şî Pali û Şêx Alî Sebtî ra (m. 1871) îlim tehsîl kerd, badê zî întisabê ey kerd. Ey, Şêx Elîyê Sebtî (Palî) ra îcazetê îlmî û

xîlafetê terîqetê Neqşîbendî-Xalidî girewt. Şêx Alî Sebtî, xelifeyanê Mewlana Xalidê Şehrezûrî el-Kurdî ra yew o û bawkalê Şêx Seîd Efendî yo.

Wefatê Şêx Alî Sebtî ra dima midetêk Pali de mend la serra 1892 de şî Xarpêt (Elezîz) û uca dest bi fealîyetê îrşadî kerd. Çarês (14) serrî Xarpêt de mend. Dima serra 1906 de şî Sêwreke û uca zî heşt (8) serrî mend; di serrî zî Wêranşar de mend. 1915 de reyna ageyra Xarpêt û hetanî ke wefatê xo uca mend. 25ê Teşrîna Peyîne (Qasim) 1921 de Xarpêt de şî rehmet. Mezelê ey bexçeyê Camîya Pîle ya Xarpêtî (Harput Ulu Camii) de ya.

Xelifetî nêdaya zaf kesan, xelifeyanê ey ra tewr meşhûr Kastamonu ra Xettatzade Muhemmed Îhsan Oxuz o (1887-1991). Xettatzade Îhsan hewnê xo de yew lewha ser o nameyê Seyyid Ahmed Kurdî

Qapaxê kitabê İki Gavs-i Enâm: Şeyh Ali es-Sebti & Seyyid Ahmed el-Kürdî” (1926)

nuşte vînenî û dima ey dir mektûban reyde têkilî ronano. Ey derheqê Ahmed el-Kurdî de bi nameyê “İki Gavs-i Enâm: Şeyh Ali es-Sebti & Seyyid Ahmed el-Kurdî” kitabêk nušto. No kitab derheqê heyatê Şêx Elî Sebtî û Seyyîd Ahmedê Kurdî de yo. Kitab de behsê heyat, keramet û şecereya înan beno. Kitab de vîst û çar hebî kerametê Şêx Ahmedê Kurdî neqil benê.

Kitabê Xettatzadeyî de tayê şîrê ke badê wefatê Ahmedê Kurdî nu-

şîyayî zî ca gênê. Înan ra yew aîde muelfî yanî Xettatzadeyî ya, yewna şîre zî kitabeyê berê tirba ey a û hetê Sunxurzade Hacî Abdülkerîmî ra nusîyaya. Tayê şîrê ke badê wefatê ey seba tarîx vîstîşî nusîyayê, kitabê İshak Sunguroğlu, “Harput Yollarında” de zî ca gênê.¹ Tayê mektûbê ey zî hetê Xettatzadeyî ra neşir biyê. Ahmed Çabakçurî bi xo mektûban û nuşteyanê xo de kunyeya “el-Kurdî” şixulnaya.

¹ Kîtabe hetê Sunxurzade Hecî Ebdilkerîmî ra nusîyaya û bi beyta “Şeyh Çabakçuri demekle müştehir / Seyid Ahmed Kaddesallâhü'l-âlâ” dest pê kena. Mersîye zî hetê Rizayî ra nusîyaya û bi “Geldi bir er Hû deyüp tarih-i tam yazdı Riza / Erdi Seyid, Ahmedül Kürdî, makam-ı vuslate” (=1340) qedîyena.

Çimeyî:

- Hattatzâde Muhammed İhsan [Oğuz], İki Gavs-i Enâm: Şeyh Ali Es-Sebti & Seyyid Ahmed El-Kürdî, Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul, 1342 (1926), r. 22 ve r. 26-30

- İshak Sunguroğlu, "Seyyid Ahmedülkürdî", Harput Yollarında, 2. Cilt, İstanbul 1959, r. 143-145

- Rahîm Er, "Sohbet-Vasiyet-name", Türkiye, 29.06.1998 ra neql: Türktakvim sitesi. (erişim: 21.04.2021)

- Bekir Köle, "Seyyid Ahmed Çabakçûrî'nin

Müridi Muhammed İhsan Oğuz'a Gönderdiği İrşâd Mektupları", Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. 17, h. 2, 2015, rr.79-83

- Ramazan Muslu, "Bingöllü Bir Hâlidî Şeyhi: Şeyh Ahmed Çabakçûrî (1830-1921)", 1. Bingöl Sempozyumu, Bingöl 10-11 Haziran 2006, (Kitap Baskısı: Bingöl Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi Yayınları, Şubat 2007) rr. 125-137.

- Günerkan Aydoğmuş, Harput Kültüründe Din Alimleri, ELESKAV Yay., Elazığ 1998, r. 174-175

Mezelê S. Ahmed el-Kurdî (Çabakçûrî) û tabelaya ci (Fotografi 06.08.2015 de ancıyayî)

XAL MEHMED

| Mehmet Şah ASLAN |

Dewa ma Cewze, tewr vernî de, cor de awan biya. Heta tayê dewijanê ma gore, Cewze, cayo ke nika ci ra vanê “Goreke”, o ca de awan biya. Cayo ke awan biya, yew cayo tayê berze yo.

Awanbiyayişê dewan de bêguman awe zaf muhîm a. Keyeyê ma Cewzijan zî tewr vernî de dorûverê yew hênîyî de virazîyayê. Coka dewijî nika zî uca ra vanê “Mehleya Hênîyê Dewe”. Awa enê hênî, serre duwês aşmî herikîyena. Yeno mi vîr, verê cû yew dole zî binê enê hênîyî de estbî. Dewijan a dole ra bostanê xwu awdayne. Verî, dora awdayişî ser o zaf qewxeyî biyê. Heta hema zî miyanê şarê dewe de yew meselaya qewxeyê dora awdayişê ena dole behs bena. Vanê rojêk, Dat Temir bostanê xwu awdano. Yew dewij şino awe tadano hetê bostanê xwu ser. Dat Temir hêrsan ver beno sey pizoteyî. Dat Temir şino awe tadano hetê bostanê xwu ser. Mêrik yeno, o û Dat Temir danê pêro. Pêrodayişê înan hema dewam keno, Dat Temir ewnîyeno ke lijneya firingîyan ke awe veradaya ser, şiya sere, gereka şero awe tado yewna lijna ser. Cî-nîya xwu ra vano “Nazê! Ti qewxeyî sûr bike, ez ha yena.” Şino awe tadano yewna lijna ser, yeno reyna qewxeyê xwu dewam keno.

Dewe de keyeyê verînî kerran û herrî ra bî. Ekserîyet enê keyeyî diqat bî. Hema vajê pêro keyeyî zî yewbînan ra dusyaye bî. Merdim wexto ke fotografan de ewnîyeno ê keyeyanê ma yê verînan ra, seke nika keyeyanê Hewremanî yê Rojhelatî bivîno, wina bi yew mimarîya muntezeme bî.

Wexto ke ez qij biya, maya mi gege ez şirawitêne keyeyê bawkalê mi. Keyeyê bawkalê mi Mehlaya Hênîyê Dewe de bi. Rojêk, reyna ez ha şina keyeyê bawkalê xwu. Êdî veraşan bi, seba ke ez erey nêkewî, mi tayê lez kerdêne. Ez ameya verê Hênîyê Dewe, mi xwu tada hetê rojhilatî ser û rahîrê xwu dewam kerd. Ez ameya nîzdîyê keyeyê bawkalê xwu, ez kişta xwu ya çepe ra ewnîyaya ke miyanê ê heme keyeyanê kerrayînan de yew keyeyo beton ra esto. Mi xwu rê va “Hela hela! Eno keye key virazîyayo?” Dima mi bala xwu daye enê keyeyî ser, mi bi teferuat çimê xwu ser o çarnayî. Yew keyeyo zaf balkêş bi. Ziqfêra berî ra heta teberê bexçeyê berî de darî estbî. Miyanê enê daran de zî reng bi reng vilikî estbî. Miyanê bexçeyî de, serê yew dare de yew radyo estbî. Radyo ra bi Tirkî yew deyîrê vatêne. La seba ke mi Tirkî nêzanayne mi a deyîrê ra çiyêk fam nêkerd. Çim çarnayîşe mi

hema dewam kerdêne ke mi dî kışta min a raşte ra yew merdimî va “Pixxx!” Ez di metreyê erzîyaya hewa. Ez ewnîyaya ke yew merdimî dergo dekerde, çongala ci ha dest de û ewnîyeno mi ra. Mi ca de lingê xwu lez eştî, ez uca ra dûrî şiya. Senî ke ez tayê dûrî kewta, ena dorime mi vazda. Vazdayişê mi hema dewam kerdêne, ez ewnîyaya ke tîq-tîqa ê merdimî ya.

Mi našta-dašta pers kerd, mi va “Eno merdim kam o?” Eksîreyet hevalanê mi va “Eno merdim delû yo. Nameyê ci Mehmedê Medresa yo.” Mehmedê Medresa... Hela-hela! Heta nika heme nameyê ma bi nameyê piyan, yan zî bi nameyê mayanê ma ameyne şinasnayiş. Mi bi îsnadkerdişê “medresa” yew nameyo newe şinawit. A roje ra dima, mi kamca Mehmedê Medresa bidîyêne, mi tersî ver rahîrê xwu tadayne.

Mi ke mektebo miyanîn qedêna, semedê wendişê lîse û unîversîte ez şiya teber. Mi lîse di serrî Xarpêt Axîn de wende, di serrî zî Hêne de wende. Unîversîte zî mi Mûş de wende. O wext, ez tenya roşanan û tehtîlan de ameyne dewe. O semed ra mi zaf kes nêdîyêne. Ez wexto ke unîversîte de biya, mi waştêne ez bêrî dewa xwu de malimî bikerî. Zaf zor û zehmetîyan ra dima, peynî de tayîna mi vejîya dewa mi. Mektebo ke nika ez tede xebitîyena, serê sibayî saete heşt de dest pê keno,

saete hîrê rê vîst deqayî bimano paydos beno.

Rojêk, dormareyê saete hîrê de sey her wextî ez mekteb ra vecîyaya ameya keye. Mewsîman ra hamnan bi. Eno semed ra mişterîyanê qehwexaneyî kursiyê xwu girewtbî ameybî teber de ronîştî. Qefleyê extîyaran dame kaykerdêne. Qefleyê behsê kar û gureyê yabanî kerdêne. Înan ra hîrê-çar metreyî dûrî yew merdim, paşneyê solanê xwu şikite, kefi sere ro lefnaye, çonqale dest de, tenya ronîşte bi, cixara antêne. Ez çiqas uca ro bivîyertêne, mi eno merdim tim tenya dîyêne. Yew, di, hîrê rojî vîyartî. Labelê eynî saete de eynî ca de tim eynî merdim.

Eno merdim kam o? Ez şiya mi qehwe ra yew kursî girewte, ameya enê merdimî het de ronîšta. Mi silam da va “Silamuneleykum xalo.” Va “Eleykumsilam.” Mi va “Ti senîn ê, baş ê?” Va “Ez baş a, weşîya to.” Mi va “Xalo qey her kes xwu rê piya ronîšto, tayê dame kaykenê, êyê bînî zî têreyde suhbet kenê la ti tiya de tik û tenya yê?” Bineyke fikirîya, va “Ez se bikerî. Kayê dameyî gureyê mi nîyo. Merdimê ke bahse cew, genim, kerge û bizan kenê... Çiyo ke ê vanê bala mi nêanceno. Kê vano qey ina dinya kergan ra îbaret a!...”

Ena rey ey mi ra persa va “Ti kam ê, keyê kamî ra yê?” Mi va “Nameyê mi Mehmeşa yo. Ez Keyê Hecî Harûnî ra ya...” Va “Eke ti Keyê Hecî

Harûnî ra yê, mësela çinê ya. Çimki tarîxan ra ma yewbînan ra çiyêk nêvato.” Dewam kerd, persa va “Ti çi kar kenê?” Mi va “Ez malim a.” Va “Baş o. Ti zanê pîyê mî zî malim bi. Heta ena dewe ra, tewr vernî de ey malimti kerda.” Mi va “Xalo nameyê to çi yo?” Va “Nameyê mi Mehmed o. Mehmedê Medresa.”

Senî ke va nameyê mi Mehmedê Medresa yo, çimê mi abiyî, mûyê mi biyî sey telîyî, qelbê mi lez da piro. Mi va “Qey to ra vanê Mehmedê Medresa?” Va “Wexto ke kê bêkes bo, heme nameyî kê ra niyenê: delû, dizd, nezan, filan û bêvan...” Dima dewam kerd va “Ez yew deme medresa de menda, beno ke eno semed ra mi ra vanê Mehmedê Medresa.” Mi va “Xalo ti çend serre yê?” Va “Ez nêzana.” Mi va “Ti çawa nêzanê ke ti çênd serre yê?” Va “Ez to rê tenya enê vacî. Ez çarêsserre biya dewe ra remaya. Ez hîris û çar serrî xerîbiye de biya. Biyî vîst û şeş serrî zî ez ha dewe de...”

Mi xwu zere de hesab kerd: çarês + hîris û çar + vîst û şeş, kenê hewtay û çar. Mi va “Ti hewtay û çar serre yê.” Va “Ez nêzana. Ti malim ê. Madem ti vanê hewtay û çar, a game raşt o.” Mi va “Ti qey dewe ra remayî?” Erd ra yew qurçik girewt, pê herrî kende. Dima tadîya mi ser. Va “Zaf sebebê ci estê. Ez bi saetan

to rê vacî, nêqediyenê.” Dima, va “Nika tayê gureyê mi esto. Haydê xatir bi to.” Û wurişt şî.

Xal Mehmedî paşneyê solanê xwu raşt kerdî, çonqala xwu girewte xwu dest, ver bi keyeyê xwu şî. Şiya-yişê Xal Mehmedî dima ez zaf biya xemgîn. Mi xwu rê va werrekna mi birînê ci anêkerdene. Belkî xwu rê qaşil besto.

Merdîm tenya ameyoxê xwu ra nê, vîyerteyê xwu ra zî berpîrsîyar o. Bingeyê hîsanê ma û bingeyê cûya-yişe ma yê ewroyî de tesîrê demê vîyerteyî gelek esto. Însan gereka têkilîya yewbînan da enê çîyanê hesasan biyaro çimî ver.

Roja bîne, peynîye hewteyî bî. Ez serê sibayî rew wurişt. Çimki peynîya hewteyî rojê min ê tebîet ra geyrayişî yê. Ez çend fîrsed bivînî, xwu erzena tebîetî miyan. Tebîet çimiyê cûya însanî yo. Her çiqas tenya însan bi nameyê medenîyetî

ey talan bikero zî, o reyna zî însanan ra nêherediyeno. Bi teyr û turê xwu, bi dar û birr, bi awe û zadê xwu her tim însanan keno weye. Tarîxan ra nat zaf rey merdimê eşqî rê, merdimê qaçaxî rê û merdimê ke zaf sebebana ra cûya komelkî ra remayê, tenyatîye de xeneqîyayê la nêmerdê, yanî merdimê vindîbiyayî rê tenya tebîet wahîr vecîyayo.

Sey heme dewanê ma kurdan, tebîetê Cewze zî zaf weş o. Wexto ke ez tenya vecîyena yabanan, bi taybetî şina serê yew tilî. Enê tilî ra vanê Tilê Şêx Evdilheyî. Kışta raşte de zî yew yaban esto, ey ra zî vanê Bêlimê Şêx Evdilheyî. Şêx Evdilhey Cewzijan ra ciya ameyo uca de keye virašto. Şêx Evdilhey kalikanê mi ra yew o. Ez qijekîya xwu ra derheqê ey de zaf çîyan pêhesîyaya. Vanê yew merdimo zaf namdar biyo. Dima tayê serebutî ey sere de yenê, hêş pernenno. Heme malê xwu roşeno dano Hemdî begî. O zî şino nizdîyê Diyarbekirî de yew tepe de miyanê tenyatî bêkes mireno. Badê Cumhuriyetî bawkalê mi Hecî Harûn Hemdî begî dano mehkema, heme malê Şêx Evdilheyî tepîya gêno.

Bi seatan tenya tebîet temaşakerdiş çend weş o. Extîyarê ma vanê “Gureyê Homayî nexşin ê!” Tewir bi tewir darî têkiştê de berz biyê, kê vanê qey hunerê xwu nawnenê ma. Seke ma ra vacê “Ma pêro bi rengê xwu rind ê û bi rengê xwu estê. Û

ma caran semedê tehmê dinya yewbînî nêkişenê. Her kes risqê xwu weno. Şima qet dîyo ma sewbîna daran ra vato gereka şima zî bibê sey ma? Miyanê ê daran ra tewr zaf yew dara simzêre bala mi ancena. Ena dara simzêre miyanê yew zinarê zixmi ra xwu veto û derg biya. Zinar nêeşkayo vërba têkoşînê cûyayîşê ena dare de deyax bikero, şeqîyayo û ena simzêre miyan ra vecîyaya. Ena simzêre nika seke sey yew mîrxasî hêzê xwu nişanê ma dana.

Temaşakerdişê min yê tebîetî heta ke roj şî awan dewam kerd. Dima ez ewnîyaya her ca biyo tarî, tepîya ez ageyraya ver bi dewe şîya. Ez ameya miyanê dewe. Gama ke ez verê qehwexaneyî ra vîyartêne ke şêra keye, seba ke şan bi, tu kes serê rahîran de miyanê kuçayan de nêasayne. Ez tayê aver şîya, ewnîyaya ke yew merdim serê peyarayê yew dikanî de, miyanê tarîtiya yew hoke de tenya ronîşte yo. Eno merdim dûrî ra Xal Mehmedî mandêne. Labelê normal saeta Xal Mehmedî bewlî ya. O ekserîyet dormareyê saete hîrê yan zî çarî yeno uca. Ez şîya nizdîyê ci, mi silam da, ez ewnîyaya ke Xal Mehmed o. Mi va “Xal Mehmed ti ena saete de tiya se kenê?” Va “Yaw mi saete têtemiyan kerda. Ez hewn ra wurišta, mi ewnîya saete ra, mi va qey saete hewtê serê sibayî ya, mi va ez yew tûr birzî serê rahîrî. Mevace ke saet

hewtê şanî ya. Kêye de zî kesê mi çinê yo, mi ra vaco ti ena saete şinê kamca.” Ma piya peşmirîyayî. Dima dewam kerd va “Ti ena saete kamca ra yenê?” Mi va “Ez yaban ra yena.” Va “Werrekna ez zî bieşkayene şêrî yaban. Ax, ena extiyarîye zaf zor dana mi.” Dima tunekê xwu ra di hebî cixarayê tutinî vetî. Înan ra yew daye mi, a bîne zî ey girewtê. Ma cixarayê xwu tavistî û gelek behsê derd û kulê dinya ra dima, mi ra va “To a roje mi ra persê sebebê şiyayişê min ê xerîbîye kerdbi, ne?” Mi bi xemgînî va “Ê”. Dima dewam kerd va “Ax axx! A ke mi sere de amaya, wa dişmenê mi de nêro. Ez to rê senî vacî...”

Dima, dewam kerd, va “Ez hema qij biya maya mi rehmet kerd. Pîyê mi şî reyna zewecîya. Ma di birayî û di wayî bêkes û belengaz meydan de mendî. Seba ke ez pîlê înan biya, heme bar mi mil de mend.

Hamnanî ma serê banan de rakewtêne. Şewe waya min a qijê wurzena ban ra kewena war. Merde. Hema ez banderê şiyayişê maya xwu nêbiya, ena dorime waya mi. Ma keyeyê dapîra xwu de mendêne. Dapîre zî seba ke nêweşa weremî biye, nêşkayne biewnîyo ma ra. Der û cîranan ma miqayt kerdêne.

Rojêk, mi va ‘Yew roje nîya di rojî nîyê, ez ganî tiya ra şêrî, se beno wa bibo.’ Mi da piro ez şiya Diyarbekir. Diyarbekir de Berê Mêrdînî de ez weništa yew ereba. Ena ereba se ra

şina, ez nêzana. Ma şî yew tesîsê arisîyayîşî de vindertî. Ez ereba ra ameya war û mi vazda. Şoferê ereba va ‘Dur dur dur!...’ Ez vinderta. Şofer Urfayîj bi. Mi ra va ‘Ti kam ê, se ra şinê?’ Mi va ‘Ez keye ra remaya, ez nêzana se ra şina.’ Şofer wahîrê rehme vecîya. Mi ra va ‘Oxil ti ziwan nêzanê, çiyêk nêzanê. Dinya pîs a, ez tersena ti yew xafilbela de şêrê.’ Enê merdimî ez berda keyeyê xwu. Mi keyeyê ey de sere û cilê xwu şutî. Cilê neweyî dayî mi ra. Se kerd nêkerd nêeşka mi îqna bikero ke ez tepîya ageyrî Diyarbekir. Teselîya xwu mi ra viste. Tayê pereyî dayî mi, heqê bîleta mi birna û dima ez teslîmê yew şoferî kerda. Enê şoferî ez berda Adena.

Adena de o wext xanî estbî. Ez pê ê peran şiya yew xane de panc rojî menda. Mi çiyêk nêzanayne. Ez xwu rê her roje kar geyrayne ke bixebitî.

Rojêk, ez raştê di hebî kirdanê ma ameya. Mi înan ra va mi rê kar bivînê, ez xwu rê bixebitî. Înan mi ra va 'Simsarî estê. Senî ke simsarê heywanan estê, înan roşenê, dîmsarê însanan zî estê. Simsarê însanan eke yew merdimi rê kar bivînê, hem ey ra heqê xwu gênê, hem zî wahîrê karî ra simsarîya xwu gênê.' Ez şiya mi yew simsarî ra va mi rê zî kar bivîne. O wext, Adena de tewr meşhûr karê hergelecîtî û bekçîtî bî. Mi va 'Ez zaf peran nêwazana, hema ez veyşan nemanî bes o.' Simsar rojêk ame mi ra va 'Mi yew axayî het de tam to gore yew kar dîyo, ti xebetîyenê?' Mi qebûl kerd. Nika seke aşma merdimî çer milyarî bo, mi bi di milyarî qebûl kerd.

Ez Adena de verê Qele Qapî de vindarta. O wext, Qele Qapî cayê dizdan, berdoşan, emeleyan û uçkaxitçîyan bi. Nîm seate dima yew merdimi forsin, cilê rindî piradaye ame. Ez ewnîyaya pira, seke yew merdimi baş bo. De kê bi insanî nêzanê. Va 'Oyo ke simsarî behsê ci mi rê kerd, ti yê?' Mi va 'Ê.' Mi ra va 'Bê ma şêrê.' Ez kewta ey dima. O se ra şino, ez ha ey dima. Ma şiyî yew mekan, ez ewnîyaya ke serê masayan de tewir bi tewir werd esto. Mi mirêkî ra va 'Şima zehmet kerdo, hende werd mi rê amade kerdo. Ez di loqmeyî vêşêr nêwena.' Mêrik huya û mi ra va 'Tiya lokanta ya. Lokanta de merdim qasê peranê xwu werd weno.' Mi nêzanayne heta

nika çiyêko winasî esto. De qey mi caran teber dîyo!

Werd ra dima ma weniştî yew pîqabe şiyî keyeyê mêrikî. Keyeyê mêrikî dewa Necar ya qezaya Mîsis de bî. Di hebî keynayê mêrikî, yew veywe, yew zî cînîya ci mendêne. Ma ke şamî zî werde, cînîya mêrikî ez berda yew oda, mi ra va 'Şo uca de sereyê xwu bişuwê, enê cilan bide xwu ra.' Tabî, ma ziwanê yewbînan ra zêde fam nêkenê. Seba ke pîyê mi malim bi, mi çend çekuyê Tirkî fam kerdêne. Ez şiya hemam ke sereyê xwu bişuwî, ez ewnîyaya ke yew bêdrok, yew tase û di hebî çirran vêşêr çiyêk çinê yo. Mi kerd nêkerd, mi nêzana ê çirran akerî û sereyê xwu bişuwî. Çimkî mi dewe de zereyê keyeyî de çirrî nêdîbî. Nêke zereyê keyeyî de, mi tu ca de çirrî nêdîbî. Dima mi veng da, mi va 'Ez çawa sereyê xwu bişuwî?' Cîneke fam kerd ez nêzana hênî akerî, ameye mi rê hênî akerd, dima çirra awa serdine û çirra awa germine mojnayî mi. Mi sereyê xwu şut, ez hemam ra vecîyaya. Ez ewnîyaya ke înan sifre amade kerdo. Ma şamîya xwu werdê.

Ma hema serê sifreyî ser o yê, zerrîya mi biye tenge, ez bermaya. Çimkî mi emrê xwu de yew kesî ra zî caran hende eleqe nêdîbî. Êyê ke o keye de bî, pêro mi rê bermayî. Înan mi ra va 'Nika ra dima ma to rê wahîr vecîyenê. Ma to rê hem mayîtî, hem zî pîyîtî kenê. Tenya di

çiyar meke bes o: zûrî yew, dizdî didi.'

Wextê rakewtişî ez şiya serê cila xwu de rakewta. Ez yew kişte ra zaf keyfweş a ke raştê eno hewa merdiman ameya. La yew kişte ra zî ez tersena. Ti zanê çî semed ra? Ez vana, eke enê merdimî mi rê hende weş reftarî kenê, beno ke yew sosret biyarê mi sere de.' A game, eno fikir kamca ra ame mi hiş, ez nêzana. La verînanê ma sey ge-ge vatêne 'Şima şiyî yew ca, yan zî cayêk de yew şima tepîšo, şima dima nêşêrê. Ê armenî şima benê serebirnenê ha!' O vate ame mi vîr, mi va 'Nêbo ke enê ê gawurî bê. Nika do bêrê pê darey milê mi bibirnê...' Heta serê sibayî tersan ver hewnê mi nêame. Yanî, mi bawer nêkerdêne merdimê hende pankî estê.

Ez gelek wext verê ê merdiman de menda. Ez ke biya gird, mi înan ra va 'Êdî ez şina.' Înan kerd nêkerd mi va 'Ez şina.' Ez ewnîyaya ke fek mi ra veranêdanê, mi va 'Ez ageyrena Diyarbekir.' Mi uca de yew zûrî zî kerd. Nika çî gama ke yeno mi vîr, ez xwu rê vana dêmek ez yew merdimî baş nêbiya ke mi ê merdimî

caverdayî.

Dima, ez zafê bajarane Tirkîya ra geyraya. Mi zaf bêriya welatî kerdêne la mi nêwaştêne ez bêrî welat. Rojêk, ez ha Kapadokya da. Ez binê yew dare de ronîsta. Ez bi hesreta welatî veşena. Mi yew lûlî girewte xwu fek, cenite. Mi çimê xwu qefelnayî, ez tenya alemê hîsanê xwu de cûyayne. Gelek wext dima mi çimê xwu akerdî, ez ewnîyaya ke yew keyneke ha verê mi de. Keyneke turîste bî. Kam wext ra uca ya, ez nêzana. Keyneke mi ra bi Kurmancî va 'Tu kurd î?' Mi va 'Erê.' Ena keyneke welatê Fransa ra bî. Mi ra va 'Ez Enstîtuya Kurdî ya Parîsî de Kurmancî mûsaya.' Mi ra va 'Mi vengê lûliya to ra nas kerd ke ti kurd ê.' Halê min ê madî zî baş bi. Mi yew kitab de yan zî yew rojname yan zî yew kovare de tarîxê çiyêk biwendêne, mi dayne piro ez şiyênê mi uca dîyêne. Ti Qonya de Eladîn Tepesî vacê, Trabzon de Manastirê Sumela vacê, ti Çanaqeale vacê, ti İstanbul vacê... Ti kamca vanê vace, ez şiya. Mi filmê Yılmaz Güney *Înce Cumalî* û filmê Tarık Akanî *Îsa, Musa, Meryem* de kaykerd. Fîlmê *Înce Cumalî* de rolê mi çî bi, nîno mi vîr, la filmê Tarık Akanî *Îsa, Musa, Meryem* de rolê mi yeno mi vîr. Fîlm de to dî panc tene merdimî sereyê înan rût o, cilê sipî piradaye yê, dorûverê yew dara simzêre de şinê û yenê. Miyanê înan ra oyo ke erebane ceneno, a o merdim ez a.

Rojêk ez û çend hebî hevalê xwu ma raywanîye de yê. Ez rakewte biya. Ma ameyî nîzdîyê Sêwasî, erebaya ma qeza kerde. Miyanê hevalanê mi ra, di tenan rehmet kerd. Raşt a ci ez zî mirena. Mi benê erzenê morg. Senî beno ez nêzana, yew personel yeno ma ser ra geyreno. Linga xwu dano kaleka mi ro ke kaleka mi germin a. Fam keno ke ez gane ya, ca de veng dano doktoran. Êdî midaxale kenê. Ez şeş hewt aşmî nêweşxane de menda. A qeza ra dima, mi wicûdê xwu ra tu xeyr nêdî. Badê, tayê dewijanê ma ez dîya arda dewe. A roje ra nat ez Cewze de cûyena.

Belê, bi kilmîye hikayeya mi wina ya.

* * *

Beyntar ra hîrê-çar rojî viyartî. Ez pê arqilyaya ke Xal Mehmed qet nêaseno. Mi wahîrê qehwexaneyî ra pers kerd, va “Xal Mehmed çend rojî yê nêameyo.” Mi serê rahîrî de yew-di kesan ra pers kerd, pêrone eynî cewab da va “Ma nêdîyo.” Ez şiya dikanê Sedatî. Xal Mehmed demo peyîn de şiyêne dikanê Sedatî. Sedat yew merdimo haydar û zanaye yo. Rewşa ruhê însanan ra baş fam keno. Coka Xal Mehmed ge-ge şiyêne dikanê ci, ey û Xal Mehmedî xwu rê xeberî dayne. Sedat biyo çend serrî ke beşe Malimîya Zana-

yişê Sosyalî (Sosyal Bilgiler) ra mezûn biyo la tayîna ey nêvejîyaya. Badê, bi keda xwu xwu rê dikanê telefonan akerd û pê debara xwu keno. Ez şiya mi hal û mesela Sedatî rê vate. Sedatî va “Hayîya mi ey ra esta. Raşt a zî Xal Mehmed çend rojî yê ke nêaseno.” Senî ke destê Sedatî bi veng, min û Sedatî ma piya da piro şiyî keyeyê Xal Mehmedî.

Ma ke resayî keyeyê Xal Mehmedî, mi bexçeyê Xal Mehmedî dî, yew dej, yew huzin ame serê sîneyê mi de ronîşt ke qet mepersê. Halê ê bexçeyî o verîn ra tu eser nêmendbi. Darê ke fekê berî de bî, pêro pilusîyaybî. Vilîkê ke reng bi reng akerdêne, nika bibî wuşk. Bexçe wêran aseynê. Belê, nika seke boya mergî keye ra bêro. Nê, boya mergî nê, seke boya tenyatî keyeye ra bêro. Ma berê bexçeyî akerd şiyî zere. Ma ewnîyayî ke Xal Mehmed serê yew sedirî de, miyanê yew nivîne de rakewte yo. Ey senî ke ma dîyî, hêz da xwu ke wurzo labelê nêşka xwu raşt bikero. Ma şiyî verê ey de ronîştî. Ma halê ey pers kerd. Xal Mehmedî çimê xwu akerdî, wina xorîn xorin ewnîya zereyê çimanê ma ra û dima enê vateyî fek ra vejîyayî: “Ez mirena. La nêweşîye ra nê, bêkesîye ra, bêtalîhiye ra, tenatîye ra...”

Cewze, 14.07.2022

DERHEQÊ YEW QEYDEYÊ NUŞTIŞÎ DE

| Roşan LEZGÎN |

Celadet Alî Bedirxanî xebata xwu ya gramerê Kurmancî de telafuz esas girewto û vato “*Venginê ‘ê’ û ‘î’ caran nêkewenê vernîya bêvengê ‘y’*. La eke enê venginî bi hawayêk bi ‘y’ wa biyê, a game enê, yanî ‘ê’ û ‘î’ venginê ‘î’ dir vurîyenê û eno ‘î’ keweno herinda înan.”¹

Dewamê enê îzehetî de zî tayê nimûneyî nîşan dayê. Vano “sey ‘dê > diya te, vê diyê’, ‘pê > piyên min, vî piyî’, ‘rê > riya wan, van riyân’, ‘derî > deriyê me, vî deriyî’, ‘kursî > kursiyên wî, van kursiyan’, ‘tilî > tiliyên min, vê tiliyê’, ‘xanî > xaniyê te, van xaniyan’.”

Eno pêşnîyazê Celadet Bedirxanî, ey ra dima, nuştîşê Kurmancî de teşqe le vet. Tayê nuştîşê kerd. Sîrf seba ke Celadet Bedirxanî vato, kamca de ‘y’ ra ver venginê ‘ê’ û ‘î’ yenê, bedilnayî sey ‘î’ nuşt. La badê pey, seba ke kokê çekuye de vurîyayîş virazeno, tayê ziwansînanan eno qeyde raşt nêdî û nuştîş de eslê çeku esas girewt. Ez bi xwu zî enê fikrê peyîni raşt vînena.

Ma vajê, nameyê paytextê Fînlandiya ‘Helsînkî’ yo. Ma kurdî enê nameyî halo sade de bi vengê ‘î’ telafuz kenê û wina zî nusnenê. Eger pêşnîyazê Celadet Bedirxanî tetbîq bibo, Kurmancî de, gama ke îzafê bigêro, gereka bi hawayê ‘Helsînkîya xweşik’ bêro nuştîş. Seke aseno, midaxeyê kokê ci beno, awanîya çeku de vurîyayîş virazîyeno. Keso ke kokê nameyî nêzano, ancî enê pêşnîyazê Celadet Bedirxanî ra zî xebardar nêbo, beno ke vajo qey eslê nameyî ‘Helsînkî’ yo. Eno çî seba heme çekuyan, ma vajê çekuyanê sey ‘derî’, ‘kursî’, ‘tilî’, ‘xanî’ ke Celadet Bedirxanî sey nimûne nîşan dayê de zî wina yo.

Kurmancî de, eno pêşnîyazê Celadet Bedirxanî tayê karan zî keno têmiyan ra. Mesela, karê ma yê ‘kerdişî’ Kurmancî de ‘kirin’ o, karê ‘herînayîşî’ zî Kurmancî de ‘kirîn’ o. Qaydeyo ke Celadet Bedirxanî pêşnîyaz kerdo gore, ma vajê, her di cumleyê ‘Mi kerdo’ û ‘Mi herînayo’ gereka sey “Min kiriye” binusîyê. Oxro ke cumleyê ‘Mi kerdo’ gereka sey ‘Min kiriye’, cumleyê ‘Mi herî-

¹ Celadet Alî Bedir-Xan, Bingehên Gramera Kurdmancî, Weşanên Nûdem, Çapa yekem, Stockholm 1994, r. 19

Celadet tam wina vano: “Ê, Î - Ev dengdêrên ha tu caran nakevin ber dengdara ‘y’ê. Lê heke ev dengdêr bi awakî bi ‘y’ê ve bûne hingê ev yanî ‘ê’ û ‘î’ bi dengdêra ‘î’ê diguhêrin û ev ‘î’ dikeve şûna wan.”

nayo' zî gereka sey 'Min kirîye' binusîyo. Xwura kurmancê ma bi eno qeyde telafuz kenê. Coka derheqê telafuzî de tesbîtê Celadet Bedirxanî semedê heme çekuyan nêvîyareno.

Nuştiş de vurnayişê kokê çekuyan perwerde de zî pedagojik nîyo. Ma vajê, sinifê ewilîn yê mektebê verînî de malim bi hawayê hecekerdişî enê cumleyan mûsreno tutan. Zaf zehmet o ke tutî bieşkê fam bikerê çira halo sade de çekuye sey "kirîn" nusîyena la eke îzafê bigêro û herfa 'y' sey vengê pêrabestişî bikewo mabeyn, ena rey gereka 'î' wedarîyo, herinda ci de 'î' binusîyo û bibo kirîye (herîmayo). Eno teşqe seba nameyê Helsînkî zî wina yo. Yanî zehmet o ke tutî bieşkê fam bikerê çira halo sade de name "Helsînkî" yo, la eke nuştiş de îzafê bigêro û herfa 'y' sey vengê pêrabestişî bikewo mabeyn, ena rey gereka 'î' wedarîyo, herinda ci de 'î' binusîyo û name bibo "Helsînkî".

Eke winî bo, malimî gereka desteyêk herfa 'i' sey yêdek tim cêbê xwu de biçarnê. Wextê hecekerdişî de yewe bidê tutan, aya bîne apey bigêrê, dima ancî aye bidê aya bîne apey bigêrê...

Zafê ziwansinasê ma yê kurmancî nika enê fikrî de yê ke, çeku de çi vengî estê, gereka nuştiş de muhazeze bibê. La vatiş de, xwura her kes fonetîkê mintîqeyê xwu gore telafuz keno.

Ena rey nuştişê Zazakîya ma de tayê yew qeydeyo tam eksê pêşnî-

yazê Celadet Bedirxanî tetbîq kenê. Hema vajêne çiqas 'î'yê ke 'y' ra ver û pey yenê, hemîne tadanê sey 'î' nusnenê. Mesela, reqemê '2', halo sade de sey 'di' yeno nuştiş. La eke îzafeyê hûmarkî bigêro, yanî sey 'duyem'ê Kurmancî yan zî sey 'ikinci'yê Tirkî bêro nuştiş, bi hawayê 'dîyin' nusnenê. Seke aseno, kokê çeku vurîyeno, yanî 'di' beno 'dî'.

Bi eno qeyde eynî teşqeleyo ke nuştişê Kurmancî de vejîyayo, Zazakî de zî vejîyeno. Coka qeydeyo raşt eno yo ke nuştiş de gereka çeku esas bigêrîyo. Yanî gereka kokê çeku nêro bedilnayîş. Eke halo sade de çeku sey 'di' ya, wazenê 'y' bêro ver yan nêro ver, ferq nêkeno, gereka sey eslê xwu binusîyo. Ma vajê, eke çeku bi 'î' biqedîyo, ancî gereka eslê xwu muhazeze bikerero. Mesela, hûmara 'şeştî' halê xwu yo sade de bi 'î' qedîyena, a game, eke peybendê hûmarnameyî '-in' bigêro, gereka sey 'şeştîyin' binusîyo.

Eno qeyde seba heme nameyan wina yo. Ma vajê nameyê yew şaristanê ma halo sade de 'Pali' yo, a game eke îzafê bigêro, ma vajê, gereka sey 'Paliyo rengîn' bêro nuştiş, neke sey 'Palîyo rengîn'. Nameyê 'Diyarbakir'î gereka sey 'Dîyarbakir' nênusîyo. La ma vajê, karê 'dîyayîş'î (dîtin; görmek), xwura kokê ci de 'î' esto, gereka sey eslê ci, yanî sey 'dîyayîş' binusîyo.

Verbendê 'bi-yî

Kirdîya ma de verbendê (önek;

prefix) karan **'bi-'** yo. Mesela, **'bi-** bere, **bikere**, **binusne**, **biwane'**. Gereka nuştîş de zî kokê enê verbendî bi eynî hawa muhazeze bibo. Mesela, eke ma vajê **'biyare'** gereka ancî verbend sey xwu bimano, yanî gereka ma nêbedilnê, nêkerê sey **'bîyare'**.

Peybendê '-ij'î

Eno peybend (sonex; suffix) Kir-diya ma de dusyeno peyê nameyê şengeyan ra, yanî cayê ke însan tede cûyeno û semedê însanî aîdiyet virazeno. Mesela, sey **'Çewlîgij**, **Di-yarbekirij**, **Licêyij**, **Paliyij**, **Xarpêtij...** Eger herfa pêrabestişî 'y' bêro vernîya enê peybendî zî, qet ferq nêkeno, eke eno peybendê ma eslê xwu de '-ij' o, gereka her hal de eslê xwu muhazeze bikero û sey xwu binusîyo. Yanî neke sey **'Licêyîj**, **Pa-liyîj'** gereka sey **'Licêyij**, **Paliyij'** bêro nuştîş.

Peybendê '-iş'î

Kirdiya ma de peybendê kar ra viraştîşê nameyî û mesderê karan **'-iş'** o. Mesela, sey **'ardîş**, **berdîş**, **kerdîş**, **kombiyayîş**, **nuştîş**, **wendîş...**

Eke herfa pêrabestişî 'y' bêro vernîya peybendê '-iş'î, ancî qet ferq nêkeno, eno peybendê ma eslê xwu de '-iş' o, gereka her hal de eslê xwu muhazeze bikero û sey '-iş' binusîyo. Ma vajê, sey **'arêdayîş**, **birnayîş**, **dî-yayîş**, **kombiyayîş**, **perayîş**, **ronayîş**, **sawiyayîş**, **weriyayîş...**

Çend çekuyî

Ziwanê ma de çend çekuyî zî estê

ke tede vengê 'iy' û 'îy' estê. Mesela, çekuyê sey **'miyan (ara)'**, **'miyane (bel)'**, **'siyaset (polîtika)'**, **'siya (yew reng)'** **'siye (taş)'**, **'şiyayîş (gitmek)'**. Nînan de vengê vernîya 'y', 'î' yo.

Çekuyê sey **'mîye (1.kuşak, 2.koyun)'**, **'sîye (gölge)'**, **'vîyale (sögüt)'**, **'vîye (boyun)'** de zî vengê vernîya 'y', 'î' yo. Gereka enê zî sey eslê xwu bêre nuştîş.

Zemîrê ma yê persî **'çi'** esto, wexto ke cumleya nameyî de halo sade de yeno nuştîş, ma wina nusnenê: **'O çi yo?'** Eger îzafê bigêro zî, gereka ma halê ey o sade muhazeze bikerê. Mesela, sey **'O yew çiyoy baş o.'** Labelê **'çî'** zî esto, eno zî eslê xwu de yan zafhûmar o, yanî peybendê halê sade yê zafhûmarîye **'î'** girewto û eslê xwu de sey **'çiyî'** yo la vengê **'iyî'** kewtê têmiyan û tenya **'î'** serdest biyo, yan zî, peybendê tewênayîşî (bükün eki) yê çekuya nêrî **'î'** girewto û ancî sey **'çiyî'** yo la vengê **'iyî'** kewtê têmiyan û tenya **'î'** serdest biyo.

Netîce

Krîterê ma yê nuştîşî eslê çekuye yo. Gereka ma halo sade de bala xwu bidê awanîya çekuye ser, ancî ma bala xwu bidê ser ke kokê verbendî yan peybendî çî yo û ma her hal de tim sey eslê ci binusnê. Ma vajê, peybendê ma **'-iş'** o, wazenê **'y'** bêro ver yan nêro ver, ferq nêkeno, gereka sey eslê xwu binusîyo. Ancî, ma vajê verbendê ma **'bi-'** yo, **'y'** bêro ver zî, ferq nêkeno, ma sey eslê ci nusnenê.

NUŞTIŞÊ MI

| Mehmet EMEN |

Mi bi vesîleyê mamosta Roşan Lezgînî wendiş û nuştîşê Kirdî şinasna. Verê ci mi bi yew heweso pîl wend û nuşt la badê ez ewnîyaya nuştîş kar û gureyê mi nîyo. Qamê mi ra berzêr o. Mi va ez çiyêk nêzona barî ez hedê xwu bizonî. Mi nuştîş ra fek verada la wendiş devam kerd.

Eno payîz mi mamosta Roşan Lezgînî ra hûmara 17. ya kovara Şewçila waşte, momostayî zî semedê hûmara 18. mi ra yew nuşte waşt. Waştîşê mamostayî ma telebeyan rê wezîfe yo.

Esas mamosteyê min o ercaye Roşan Lezgînî va *“To heta nika wendiş û nuştîşê Kirdî ra çi feyde dîyo, ey binusne.”* Mi xwu rê va *“Heta nika mi çi nušto ke ez ci ra feyde bivînî. Mamostayî heta nika pê nuştîş, heskerdiş û hurmetê ma ra vêşêr çi feyde diyo?”* Ez fikirîyaya, fikirîyaya mi yew cewab nêdî. Ez nuştîş ra vîyarta, şarê ma miyan de xûyê wendişî zî çinê yo. Ziwanê xwu de zî, ziwanê Tirkî de zî ma nêwanenê, nênusnenê. Çiyêk mi vîr nêame ez binusnî.

Tewafuq bi ke çend rojan ra dima mi dest bi wendişê yew kitabê Mehmed Uzunî kerd. Muhsîn Kızılkayayî bi nameyê *“Ölüm Meleği İle Randevu”* tadayo Tirkî ser. Ver-nîya kitabî de Mehmed Uzun vano *“Destpêkê 1980an de Fransa de rojnameyê Liberation her cayê dinya de nuštoxan ra persayo, vato ‘Şima çi semed ra nusnenê?’ Tu nuštox çinê yo ke bineyke bêro şinasnayiş û ena perse ra bixeleşîyo. Ez bi wendişê cewabê ke nuštoxan dayê zaf çî bonder biya. Sebebê nuştîşî tenya yew çî nîyo. Yewbînan ra ciya zaf sebebê nuştîşî estê.”* Mi zî va ez persa mamostayî bibe-delnî û vajî *“Ma çira ziwanê xwu de binusnê û biwanê?”*

Mi nuşteyê mamostayî bi Tirkî zî wendê. Şik çinê yo ke mamosta Tirkî binuštêne deha zêde resayne wendekaran. Eger kitabê ey bi Tirkî biyêne, belkî deha zêde biroşîyayne û belkî yew feydeyo madî zî biresayne mamostayî. Belkî heyran û heskerdox û wendekarê ey zî qat bi qat nika ra deha zêd biyêne. Mi gore, yew nuštox bi wendekaranê

xwu û bi teqdîrê nuştoxan cûyeno, payanî ra maneno. Zaf nuştoxî estê ke înan rê feydeyo tewr gird meş-hûr biyayiş o. La mamosta Roşan Lezgîn û mamostayê ma yê sey ey, zanayeyê ma yê bînî, sîneyê xwu derd û belayan û çetînîyan rê akerdo, israr kerdo, ziwane xwu de nuşto. Yew ziwano qedexe de nuş-tiş çi ano sereyê yew nuştoxî, kam meraq keno wa kitabê mamosta Roşan Lezgînî "Sorgu" biwano. Ez fikirîyaya mi ziwane ma yo qedexe de nuştış yew feyde nêdî. Badê ez nîyetê nuştoxan û mamostayanê ma de gêraya yew hîkmetî. Mi fam kerd ke derdê zanayanê ma feyde nîyo. Înan xwu mecbûr dîyo ke ziwane milletê xwu de bixebetîyê û binusnê.

Senî ke nuştox û zanayanê ma mecbûr ê ke binusnê, ma zî mecbûr ê ke ziwane dayika xwu de biwane û binusnê. Senî ke ma verînanê xwu ra gerre kenê, ma vanê qey ziwane ma de çiyêk nênuşto, bi eno qeyde, neslo ke ma ra dima yeno zî gerreyê ma keno. Qanûnanê Tirkîye de qedexe û qebhet bibo zî nika sey verî nîyo. Nika bineyke nermayî esta. Nuştox û zanayeyê ma yê verîni kewtê hepsan û îşkenceyo zaf giran dîyo. Zilumat de yew çîl eşto miyanê tarîti, yew çila tafi-

naya, yew rayir akerdo. O rayir de lingê înan biyê darbije, dejayê. La nika o rayir roşn o; tînc û aşm a.

Neslo ma ra ver ra tayê kesan xwu mecbûr dîyo ziwane xwu de nuşto. Nika wextê mecbûretî nîyo. Nika wextê ferzîyetî yo. Ziwane da-dîya xwu bonder biyayiş û qalker-diş heqê heme însanan o. Sewbîna ziwanan bizano zî pê ziwane da-dîya xwu wendiş û nuştış her merdimî rê wacib o.

Eger ma nankorîye nêkerê qey xatirê zilm û îşkenceyê ke zanayan û nuştoxanê ma anto, gerek ma wahîrê ziwane xwu bivejîyê, ziwane xwu de qal bikerê; ziwane xwu de wendiş û nuştış zî bonder bibê. Egîdanê ke ma ra ver ma rê rayir akerdo, rayirê înan ra şiyayiş ma rê wezîfe yo.

Beno ke sey mi qabîliyê şima zî nuştışî ser çinê yo, reyna ma mecbûr ê ke binusnê, yew game bierzo. Neslo ke ma dima bêro, wa xeletanê ma raşt bikero, gamanê ma ser o game bierzo û eno rayir deha bibo gird. Wa ziwane ma zî miyanê ziwananê dinyaya edebî de cayê xwu bigêro. Ê gamê ke ziwane ma aver benê qey bi gama mi nêbo; a game qey gama to nêbo?

İstanbul, 27.10.2022

TEWRAT DE NAMEYÊ “ZAZA”

| Roşan LEZGÎN |

Tewrat 39 kitabên ra yeno meydan. Kitabê 13. *Tarîx-I* de, qismo ke Ademî ra heta Îsraîlî (Yaqûb pêxamberî) û badê ey nameyê babîyan rêz benê de nameyê yew merdimî sey “Zaza” vîyareno.

Tayê kesê ke bi enê malumatî hesyenê, bê delîl û îsbat vanê “*Nameyê zazayanê ma Tewrat de vîyarto*.” Labelê eleqeyê nameyê Zaza ke semedê ma yeno vatiş bi enê nameyî çinê yo. Xwura mumkin o ke telafuzê nameyê “Zaza” ke Tewrat de vîyareno û nameyê “Zaza” ke semedê ma yeno vatiş eynî nêbo. Mesela, Erebî de çekuya زعزاع (ze’za’) esta ke yena manaya “vayê xurtî”. Eno nameyo ke Tewrat de vîyareno zî mumkin o ke telafuzê xwu sey “zaza”yê ke ma telafuz kenê nêbo, sey “ze’za” (زعزاع) bo.

Heto bîn ra, tarîx de tu malumato ke nîşan bido yan îşaret bikero ke zazayê ma neslê enê Zazayê cihûdî ra ameyê zî cayêk de çinê yo.

Nameyê “Zaza” ke Tewrat de vîyareno, çarçewaya hûmaritişê nameyê babîyan û lajan de sey

nameyê şexsî ayeta 33. yê qismê 2. yê kitabê *Tarîx-I* de vîyareno. Eno merdim, yanî Zaza, diyes lajanê Îsraîlî ra neslê Yehûdayî ra lajê Yonatanî yo.

Seba ke mesela baş fam bibo, kitabê *Tarîx-I* de hûmaritişê nameyê babîyan senî vîyareno, ma sere ra neqil bikerê:

1.1. Adem, Şît, Enoş,

1.2. Ken’an, Mahalalel, Yeret,

1.3. Hanoq, Metuşelah, Lemek,

1.4. Nûh. Lajê Nûhî: Sam, Ham,

Yafet.

1.5. Lajê Yafetî: Gomer, Magog, Meday, Yawan, Tuwal, Meşek, Tiras.

1.6. Lajê Gomerî: Aşkenaz, Dîfat, Togarma.

1.7. Lajê Yawanî: Elîşa, Tarşîş, Kîttîm, Rodanîm.

1.8. Lajê Hamî: Qûş, Misrayîm, Pût, Ken’an.

1.9. Lajê Qûşî: Sewa, Hawila, Sawta, Ra’ama, Sawteka. Lajê Ra’amayî. Şewa, Dedan.

1.10. Bi nameyê Nemrûd yew lajê Qûşî estbi. Bi mêrxasîya xwu dinya de veng dabi.

1.11-12. *Misrayîm kalikê Kaslûhan û Keftoran bi ke, ê zî kalikê Lûdan, Anaman, Lehawan, Maftuhan, Patrusan û Filîstan bî.*

1.13-16. *Lajo verîn yê Ken'anî babîyê Sîdonî û kalikê Hîfîtan, Yewusan, Amoran, Girgaşan, Hîwîyan, Arkan, Sinan, Arwatan, Semaran û Hemayan bi. (Sîdon kalikê Saydayijan o.)*

1.17. *Lajê Samî: Elam, Asûr, Arpaxşad, Lûd, Aram, Ūs, Hûl, Geter, Meşek.*

1.18. *Arpaxşad babîyê Şelahî bi: Şelahî ra Ever bi.*

1.19. *Di lajê Everî bî. Nameyê yewî Pelek bi, çimkî rîyê dinya de însanî zemano ke o cûyayne de abirîyayî. (Pelek, ziwanê Îbranî de yeno manaya abirîyayişî)*

1.20-23. *Yoxtan kalikê Almodat, Şelef, Hasarmawet, Yerah, Hadoram, Uzal, Diklay, Ewal, Awîmael, Şeway, Ofir, Hawîlay û Yowawî bi. Enê heme cîsnê Yoxtanî ra bî.*

1.24 *Sam, Arpaxşad, Şelah,*

1.25 *Ewer, Pelek, Reu,*

1.26 *Seruk, Nahor, Terah,*

1.27 *Avram (Îbrahîm).*

Tewrat de Ademî ra heta Nûhî, ancî Nûhî ra zî heta Îbrahîmî babî wina rêz biyê. Tiya ra pey rêzila nameyê sulale hîna sehîh asena.

Tiya de ma yew nuqta îşaret bikerê. Eke zemanê Pelekî de însanî

abirîyayê, eno wextê viraştişê Birca Babîlî de biyo. Tarîxnasî vanê, teqrîben tiya ra panc hezarî serrî verê cû Birca Babîlî virazîyaya.

Tewrat de neslê Îbrahîmî wina dewam keno:

1.28. *Lajê Îbrahîmî: Îşhaq, Îsmaîl.*

1.29. *Cîsnê Îsmaîlî: Lajo verîn yê Îsmaîlî Nevayot. Dima Kedar, Adbeel, Mîwsam,*

1.30. *Mişma, Duma, Massa, Hadat, Tema,*

1.31. *Yetûr, Nafîş û Kedema yenê. Enê lajê Îsmaîlî bî.*

1.32. *Lajê carîyeya Îbrahîmî Ketura: Zimran, Yoxşan, Medan, Mîdyan, Yişbak, Şuah. Lajê Yoxşanî: Şewa, Dedan.*

1.33. *Lajê Mîdyanî: Efa, Efer, Hanoq, Avîda, Elda'a. Enê heme cîsnê Ketura ra bî.*

1.34. *Îşhaq lajê Îbrahîmî bi. Lajê Îşhaqî: Esav, Îsraîl [Yaqûb].*

1.35. *Lajê Esavî: Elîfaz, Reuel, Yeuş, Yalam, Korah.*

1.36. *Lajê Elîfazî: Teman, Omar, Sefî, Gatam, Kenaz û Amaleko ke Tîmna ra ame dinya.*

1.37. *Lajê Reuelî: Nahat, Zerah, Şamma, Mizza.*

Beşê 2. yê kitabê 13. yê Tewratî *Tarîx-I* de nameyê diyes lajanê Îsraîlî yanî lajê Yaqûb pêxemberî estê:

2.1. Lajê Îsraîlî enê yê: Rûben, Şîmon, Levî, Yehûda, Îssakar, Zevûlîn,

2.2. Dan, Yûsif, Benyamîn, Naf-talî, Gad, Aşer.

Tiya ra pey nameyê cîsnê Yehû-dayî hûmarîyenê:

2.3. Lajê Yehûdayî: Er, Onan, Şela. Keynaya Şuayê Ken'aniyî enê her hîrê lajî Yehûdayî rê ardî dinya. Lajo ewilîn yê Yehûdayî Er çimê Rebî de xirab bi. Coka Rebî o kişt.

2.4. Veyva Yehûdayî Tamare ci rê Peres û Zerah ardî dinya. Pêro piya panc lajê Yehûdayî estbî.

2.5. Lajê Peresî: Hesron, Hamûl.

2:6 Cîsnê Zerahî: Zîmrî, Etan, Heman, Kalkol, Darda. Pêro piya panc hebî bî.

2.7. Akano ke meseleyê eşyayê ke seba çinêkerdişî nezir biyê de Rebî rê îxanet kerd û Îsraîl berd helak.

2:8 Lajê Etamî: Azarya.

2:9 Lajê Hesronî: Yerahmeel, Ram, Kalev.

2:10 Ammînadav lajê Ramî bi. Sermiyanê Yehûdayîyan Nahşon lajê Ammînadavî bi.

2:11 Salma lajê Nahşonî bi. Boaz yê Salmayî,

2:12 Ovet lajê Boazî, Îşay lajê Ovetî bi.

2:13 Hewt lajê Îşayî bî: Verîn

Eliav, diyin Avînadav, hîrêyin Şîma,

2:14 çarin Netanel, pancin Rad-day,

2:15 şeşin Osem, hewtin Dawud.

2.16. Wayê ey Serûya û Avîgayîl bî. Hîrê lajê Serûya estbî: Avîşay, Yoav, Asahel.

2.17. Avîgayîla ke Yeterê Îsma-lîlî dir zewicîya Amasa ard dinya.

2.18. Kalevê lajê Hesronî, cînîya ey Azûva ra û Yerîote ra lajê ey ameyî dinya. Lajê ey ke cînîya ey ra ameyî dinya enê yê: Yeşer, Şovav, Ardon.

2.19. Azûva ke merde, Kalev Hûra ke ci rê Efrat ard dinya dir zewicîya.

2.20 Urî lajê Hûre bi, Besalel lajê Urî bi.

2.21. Badê pey, Hesron şî verê keynaya Makîrê babîyê Gîlatî. Gama ke şeştî serre bi zewicîya, ena cînî ci rê Segûv ard dinya.

2.22. Yaîr lajê Segûvî bi; welatê Gîlatî de vîst û hîrê bajarê ey estbî.

2.23. Labelê Geşûr û Aramî dewê dorê Havvot-Yaîrî û Kenatî de, pêro piya şeştî bajarî qefîlnayî. Heme şarê ke enê cayan de cû-yayne cîsnê Makîrê babîyê Gîlatî ra bî.

2.24. Badê ke Hesron Kalev-Ef-rata de merd, cînîya ey Avîya ro-nayoxê/pîlê Tekoayî Aşhûr ard dinya.

2.25. *Lajê lajê ewilîn yê Hesronî Yerahmeelî: Lajo verîn Ram, Buna, Oren, Osem, Ahîya.*

2.26. *Yewna cînîya Yerahmeelî ya bi nameyê Atara estbî; a zî da-dîya Onamî bî.*

2.27. *Lajê lajê ewilîn yê Yerahmeelî Ramî: Maas, Yamîn, Eker.*

2.28. *Lajê Onamî: Şammay, Yada. Lajê Şammayî: Nadav, Avîşûr.*

2.29. *Bi nameyê Avîhayîl yew cînîya Avîşûrî estbî; ey rê Ahban û Molît ardî dinya.*

2.30. *Lajê Nadavî: Selet, Appayîm. Selet korzinde merd.*

2.31. *Lajê Appayîmî: Yişî. Lajê Yişî: Şeşan. Lajê Şeşanî: Ahlay.*

2.32. *Lajê Yadayê birayê Şammayî: Yeter û Yonatan. Yeter korzinde merd.*

2.33. *Lajê Yonatanî: Pelet, Zaza. Enê cîsnê Yerahmeelî ra ameyne.*

Seke aseno, “Zaza” nameyê yew merdimî yo. Tewrat de tenya yew ca de nameyê ey vîyareno. Merdimêko sade yo, tu taybetîya ey çinê ya. Neslê lajê Yaqûb

pêxemberî Yehûdayî ra, cîsnê Yerahmeelî ra lajê Yonatanî yo.

Dawud pêxember qralê hîrêyin yê Qraliyetê Îsrailî yo. Tarîxnasî texmîn kenê ke qralîya Dawud pêxemberî teqabulê Mîlad ra ver ser-ranê 1000-962 kena. Yanî eno merdimo neslê Yehûdayî ra ke nameyê xwu “Zaza” yo û Tewrat de vîyareno, teqrîben tiya ra hîrê hezarî serrî verê cû cûyayo.

Eke nameyê “zaza” ke ewro semedê ma yeno vatiş, eleqeyê xwu bi enê merdimî bibiyêne, gereka ewro zazayê ma zî cihûd yanî yahûdî biyêne, yan zî, tarîx de yew melumatî îşaret bikerdêne ke zazayê ma cîsnê enê merdimî ra peyda biyê.

Heto bîn ra, neke tenya îsrailîyan miyan de, esas sey nameyê merdiman, hem semedê cînî hem semedê camêrdî, sewbîna miletan de, mesela, firansizan de, gurcîyan de nameyê “Zaza” esto. La tu eleqeyê enê nameyî bi zazayanê ma çinê yo.

MEWLIDÊ KIRDÎ OPERA DE

Hunermenda muzîkî soprano Pervin Chakar beşê verîn yê *Mewlidê Kirdî* bi hawayê muzîkê opera wend û sey klîb torra înternetî ser o albumê bi nameyê “Wind of Kurdistan / Vayê Kurdistanî” de weşana.

Hunermenda kurde soprano Pervin Chakar bi yew terzo modern beşê verîn yê *Mewlidê Kirdî* beste kerd û bi terzê muzîkê opera bi yew hawayo zaf rindek îcra kerd. Soprano Pervin Chakar album de ca dayo muzîkê Kurdiya Kurmancî û Soranî, ancî ziwane Ermenî û Suryanî ra zî perçeyî estê.

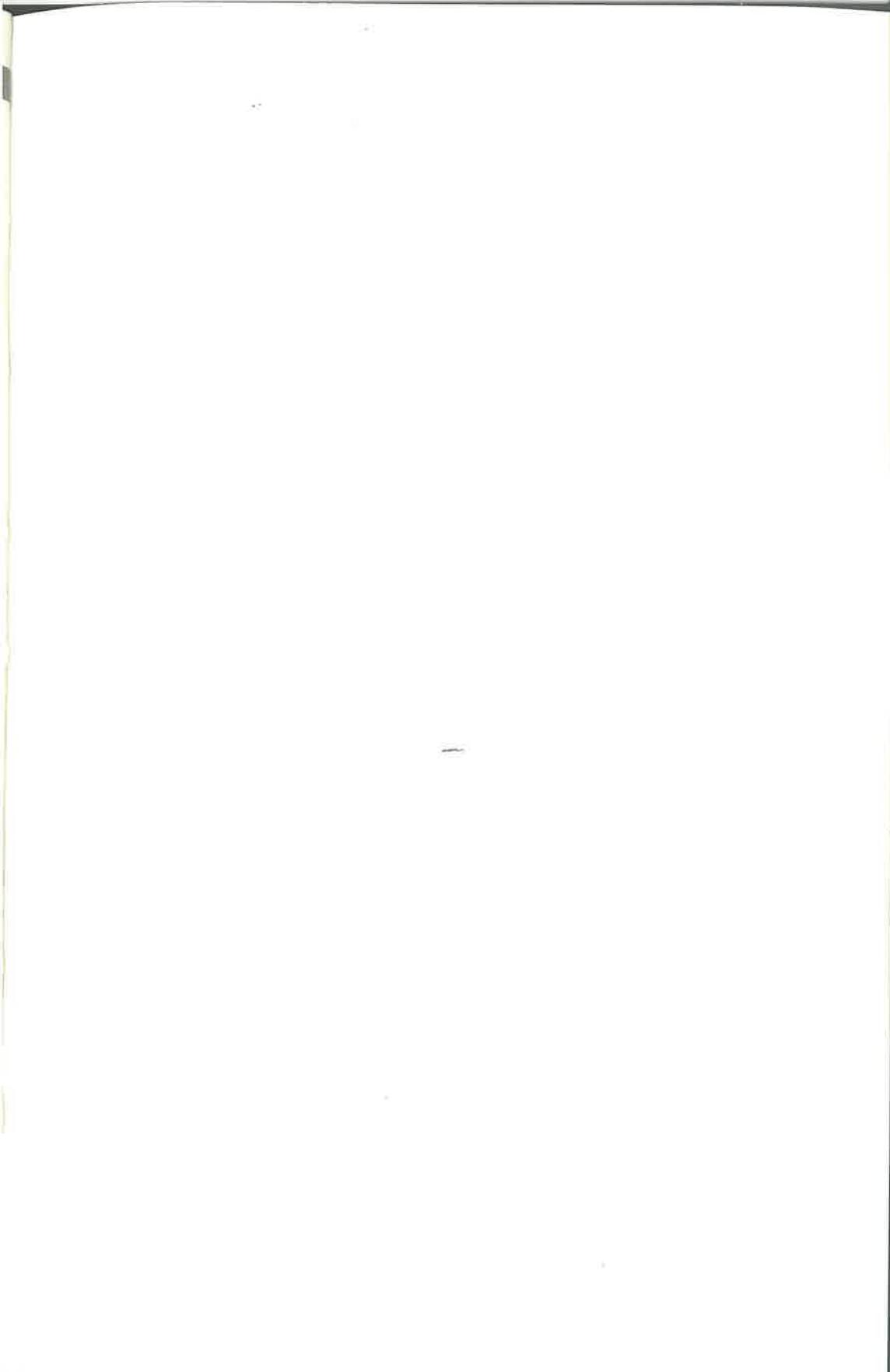
Soprano Pervin Chakar kurdanê kurmancan ra ya la ancî zî metnê *Mewlidê Kirdî* zaf baş telafuz kena. Wexto ke wanena, vengê muzîkê aye yew atmosfero ruhanî ano meydan û sîrayetê ruhê merdimî keno.

Soprano **Pervin Chakar** 1981 de qezaya Mêrdînî Dêrike de ameya dinya. Badê ke Tirkîye de wendişê unîversîte tamam kerdo, Îtalya de muzîkê opera ser o perwerde biya û nika Almanya de cûyena.

Pervin Chakar

Foto: Reinhold Bauer

ŞEWÇILA

Ancî takewte dila
Kovara ma Şewçila
Ziwanê ma Kirdî rê
Tim bibo roşnê çila

Yewroce ra tûtê xwu
Tim tedir bi zarê xwu
Bike bilbilê Kirdî
Giran meke barê xwu

Ma kêy xwu de bi Kirdî
Teber zerre bi Kirdî
Ma pêro qisey biker
Ziwanê xwu bi merdî

Ziwanê nê welatî
Zey şekirê nebatî
Eynî zey fêkîdare
Zey sayanê Xelatî

Şima ziwanê şarî
Xwu rê mekerê barî
Ma ma rê keno xerîb
Bi perwerde û zorî

Ziwan û welat û kam
Ma têdir benê tamam
Heta Nûh û Ademî
Enê zano xas û 'am

Mihani LICOKIC

ŞEWÇILA